

סוגיות נבחרות במשפט התעבורה
ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

עלון בית הכנסת: "מורשת עדי"

בעריכת עו"ד אילן צ'בולבה

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

אקדמות מלין

מפעל עלון בית הכנסת: "מורשת עדי" הינו פרי רעיונו, יצירתו, עיבודו ועריכתו של עו"ד אילן צ'בולבה, מנאמני בית הכנסת, הי"ו. בעלון זה חברנו היקר אילן, פורס בפנינו מדי שבוע בשבוע צוהר מחכים בנושאים מגוונים מפרשת השבוע ומאירועים היסטוריים שקרו בתולדות עם ישראל בתקופות מקבילות.

הכללתו של העלון באתר זה, בהסכמתו של עורך העלון, עו"ד אילן צ'בולבה, מוסיפה ערך בל יסולא בפז ומעשירה את הקורא בידע רחב בנושאים מגוונים והכל מתוך עשייה מבורכת לטובת כל מי שירצה להרחיב את ידיעותיו בתולדות עם ישראל בארצו.

שיטת העריכה. העלוני השבועיים ייקובצו לקבצים חודשיים, כך שכל קובץ יכלול ארבעה עלונים מידי חודש בחודשו.

מורשת עיר

עלון בית-הכנסת בעיר

עלון 682 פרשת מצורע שבת הגדול ח בניסן תשפב 9 אפריל 2022

לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

**מִי שֶׁפָּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שָׂרָה רַבֵּקָה רַחֵל וְלֵאָה יִבְרָךְ אֶת
 כָּל קָהַל עַדַת יִשְׂרָאֵל וְנִזְכָּה וְנַחֲיָה וְנַעֲלָה לְהַקְרִיב פְּסָחִים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ,
 שְׂמֵחִים וְשָׂשִׂים בְּבָנֵינוּ בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ. אֲמֵן.** (תפילת רחל מורפורגרו)

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1835 צאת שבת: 1942

ח ניסן - ה'תע"ב – נפטר ר' אליהו שפירא - מחבר ספר אליהו רבה ואליהו זוטא. ה'תש"ב - אסירות נשלחות לראשונה למחנה ההשמדה אושוויץ בפולין. ה'תש"ה - הליגה הערבית נוסדת בקהיר. כוללת את: מצרים, עיראק, לבנון, סעודיה, תימן סוריה ועבר הירדן. ה'תש"ה – נתלו "שני אליהו" (הרחבה תשע"ח) - לוחמי לח"י אליהו בית צורי ואליהו חכים בקהיר, על רצח הלורד מוין. ה'תש"ז - עצמות הצנחנית חנה סנש מובאות לקבורה בהר הרצל בירושלים. ה'תשט"ו - נפטר ר' יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי - ראש ישיבת עץ חיים ומחברם של ספרים הלכתיים רבים. ה'תש"ט - בעקבות פרשת "ליל הברווזים" מחליט דוד בן-גוריון להדיח את ראש אג"מ, האלוף מאיר זורע, וראש אמ"ן, האלוף יהושפט הרכבי. ה'תשל"ג - מבצע אביב נעורים: כוחות צה"ל פושטים מהים על יעדים של אש"ף בלבנון, והורגים מאות מחבלים בהם שלושה מבכירי הארגון (הרחבה תש"פ).

ט ניסן - ה'תרט"ג - תחילת פרעות קישנינג (הרחבה תש"פ). ה'תש"ח - החל מבצע אברהם במלחמת השחרור. ה'תשכ"ט – נפטר הרב אריה לוי, רב האסירים. ה'תשל"ב – נפטר הרב חיים מאיר הגר, ה"אמרי חיים", אדמו"ר השישי לחסידות קוסוב-ויז'ניץ, ממנהיגי היהדות החרדית, חבר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל וממנוטי-דרכה ה'תשל"ד - ועדת אגרנט מגישה מסקנות ביניים לגבי נסיבות פריצת מלחמת יום הכיפורים הגוררות התפטרות הרמטכ"ל דוד אלעזר ז"ל. ה'תשמ"ג - נשיא ארה"ב, רונלד רייגן מכריז על "יוזמת ההגנה האסטרטגית", "מלחמת הכוכבים", להגנה מפני איומי גרעין בליסטיים של בריה"מ

י ניסן - ב'תפ"ח - על פי המסורת, נפטרה מרים אחות משה רבנו ב'תפ"ט - "והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון (הוא ניסן) ויחנו בגלגל, בקצה מזרח יריחו" יהושע פרק ד', חציית הירדן וכניסתם של בני ישראל בראשות יהושע בן נון לארץ. ה'תשל"ב - נגזר דינם של אודי אדיב ושאר חברי חוליתו אשר ריגלה על ישראל למען סוריה. ה'תשמ"ד – תחילת פרשת קו 300: 4 מחבלים משתלטים על אוטובוס ולוקחים את נוסעיו כבני ערובה. ה'תשמ"ח - מרדכי ואנונו הורשע ונגזרו עליו 18 שנות מאסר בפועל. ה'תשנ"ז – נפטר חיים הרצוג נשיאה השישי של מדינת ישראל. ה'תשס"ג – נפטר הרב שלום משאש זצ"ל, רבה הראשי של ירושלים (הרחבה תשע"ד). ה'תשס"ה – נפטרה הרבנית חנה טאו מחנכת ומהפכנית בלימוד תורה לנשים. תלמידת הרצי"ה קוק, וממסדות מדרשת הרובע

יא ניסן - ה'ל' – נפטר רבי משה בן נחמן (רמב"ן). ה'ש"צ – נפטר ר' ישעיה הלוי הורוביץ, השל"ה הקדוש. (הרחבה תש"ע). ה'תקנ"ט - קרב תבור מסתיים בניצחון נפוליאון על העות'מאנים. ה'תקצ"ט – נפטר רבי שלמה זלמן ליפשיץ, בעל "חמדת שלמה", מחשובי רבני מזרח אירופה, הרב הראשי הראשון של ורשה, מחבר שו"ת על ארבעה חלקי שולחן ערוך. ה'תרצ"ב – נפטר פטריק גדס, ביולוג ואדריכל סקוטי, תכנן את רחובות העיר תל אביב בראשית דרכה ה'תרצ"ג - פרסום החוק האנטי-יהודי הראשון בגרמניה הנאצית - הגבלת שיעור הסטודנטים היהודים במוסדות השכלה גבוהה (נומרוס קלאוזוס) וסילוק היהודים משירות המדינה. ה'תשמ"ד - בפעולת חילוץ של אוטובוס קו 300 שנחטף יום קודם, נהרגת אחת החטופות ושניים מהחוטפים. שני מחבלים אחרים שהוצאו חיים מהאוטובוס, מוצאים להורג על ידי אנשי השב"כ

יב ניסן - ה'תקכ"ב – נפטר רבי דוד פרנקל, בעל "קרבן העדה" על התלמוד הירושלמי. ה'תש"ט - נוסד קבוץ פלמחים, ה'תשמ"ז – נפטר פרימו לוי, סופר יהודי-איטלקי. נחתם הסכם לונדון ע"י ישראל וירדן.

יג ניסן - ה'של"ה – נפטר רבי יוסף קארו, מחבר השולחן ערוך. ה'ש"ס (לפי זאב וילנאי - ה'שנ"ג) – נפטר הרב משה אלשיך תלמידו המובהק של רבי יוסף קארו. ה'תרכ"ג – נפטר רבי מנחם מנדל שניאורסון (הצמח צדק), האדמו"ר השלישי של חסידות חב"ד (הרחבה תשע"ט). ה'תרמ"ן - נדפס הכרך האחרון של ש"ס וילנא מן התלמוד הבבלי (מסכת נדה) בדפוס האלמנה והאחים ראם (הרחבה תשע"ד) ה'תש"ח - כוחות ההגנה משחררים את חיפה. ה'תשכ"א - ישראל בר נעצר בעוון ריגול במישראל לטובת ברית המועצות. תשל"ד – נפטר הרב יצחק אריאלי (הרחבה תשע"ט) ה'תשנ"ז - היוהמ"ש, אלקים רובינשטיין, ופרקליטת המדינה, עדנה ארבל מפרסמים מסקנותיהם מפרשת בר-און חברון וקובעים כי ניתן להעמיד לדין את אריה דרעי.

יד ניסן – תענית בכורות, (הרחבה תשע"ח) אחר הצהריים קרבן הפסח. ד'תתצ"ח – נולד הרמב"ם. התש"ג – תחילת מרד גטו ורשה. ה'תש"ו - נפטר משה אביגדור עמיאל, רבה של תל אביב ומראשי הציונות הדתית (נולד ה'תרפ"ט). ה'תשל"ג – נפטר אישטוון קרטס, מנצח הונגרי יהודי (נולד ב-ה'תקנ"ו). ה'תשמ"ן – נפטר אליהו הרצנשטיין, מחלוצי העלייה השלישית, מוותיקי ובוני העיר חיפה, יליד אודסה (ה'תרנ"ז) ה'תשס"ה – נפטר יחזקאל מארק, רב והיסטוריון של הספרות, רבה הראשי של רומניה

מצורע – מי יודע ?

הרב משה ארלבאום

1. מיהם שני האנשים שמסופר עליהם בתורה שלקו בצרעת?
2. אילו שלושה פריטים הקשורים בטיהור הצרעת משמשים גם לתהליך טהרתו של טמא מת (מי שבא במגע עם מת) כמתואר במדבר יט ו'?
3. איזה דבר דומם מתואר בפרשה זו כ"חיי"? על מה עוד כתוב בפרשה שהוא צריך להיות חי?
4. איזו פעולה, שבדרך כלל אסורה, היא חלק מהתהליך טהרת המצורע?
5. אילו חלקי גוף מופיעים בפרשה זו, אך אינם מופיעים בשום מקום נוסף בתורה?
6. א. אילו שלושה אותיות יוצרות פועל וצבע ששניהם מוזכרים בפרשה זו? ב. באילו שני מקומות נוספים בתורה מוזכר פועל זה?
7. איזו ארץ מוזכרת בפרשה זו?

שבת הגדול

הרב עוזי קלכהיים זצ"ל

זכתה 'שבת הגדול' לריבוי פנים והסברים, מה שלא זכתה כל שבת אחרת שבשנה. היא כנראה גדולה כל כך עד שאין טעם אחד מסוגל לבטא את מכלול ענייניה. עניין שבמחזור ויטרי (סימן רנט) מצוין שנהגו העם לקרותה כך, ואינם יודעים למה, שהרי אינה גדולה מיתר שבתות שבשנה. נזכיר בראשי פרקים את ההסברים השונים שנאמרו עליה, ונרחיב את דיבורנו בהסבר הנוגע לזיקה שבין ארץ לשמים. א. בראש הפירושים נזכיר את המובא ביטורי' ובשלחן ערוך' (סימן תל): שבת שלפני פסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו. "אותה שבת של שנת יציאת מצרים, הייתה ב' בניסן, בה נצטוו ישראל לקחת 'שה לבית אבות', להקריב את אליל מצרים, וראו המצרים ושאלום, והשיבו להם: לשוחטו לשם הפסח במצות ה'. והיו שיניהם של המצרים קהות ומעיהן מתחתכות על ששוחטים את אלוהיהם, ורצו להינקם ולא יכלו ונעשו לישראל הרבה נסים באותה שבת, לפיכך נקראת שבת הגדול מחזור ויטרי רנט, סידור רש"י שבת, כל בו מז, ועוד אפשר להוסיף ולהסביר שהגדולה של אותה השבת היא מפני הגבורה של ישראל שזקפו קומתו, ולא רק מפני הנסים שנעשו. עצם האומץ לזקיפת הקומה כנגד המצרים הוא נס הנסים, בראש מציעא קו, ע"א, תוספות וזוהי גדולתה של שבת זו (גדולתה נובעת מכוחו של העם)

ב. לפי שמאחרין העם בשבת זו לשמוע דרשתו של הרב, הדורש עד מחצית היום, עד סמוך למנחה, ונראה בעיניהם כיום גדול, כמו שקוראים ליום הכיפורים 'צומא רבה' (שבולי הלקט, סימן רה). ג. בעל אבודרהם כותב ש"לכך נקרא שבת הגדול, כי ביום עשירי בניסן, שבת ראשונה שנכנסו ישראל למצוות". כלומר, כשם שקטן מתחיל להיקרות גדול עם כניסתו למצוות, כך עם ישראל התבגר בשבת זו עם כניסתו לעול המצוות, בקרבן פסח. ד. בשמו של מהרש"ל נאמר כי 'שבת הגדול' נקראת על שם ההפטרה שמוזכר בה "הנה אֶנְכִי שֶׁלַח לְקַם אֶת אֱלֹהֶיךָ... לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא "מלאכי ג, כג כמו שנקראת שבת 'חזון' על שם ההפטרה וכן שבת 'שובה' (ר' משה ב"ר אברהם, מטה משה, חלק ה, סימן תקמ"ב)

ה. כי יציאת מצרים נקרא גדול על שם גדלות מעשיו ונסיו הגדולים, שנתגלו ביציאת מצרים. על פי הגמרא "במתניתא תנא... לך ה' הגדולה..." 'הגדולה', - זו קריעת ים סוף" בברכות נח, ע"א ולעיתיד יזכו ישראל למדרגה יותר עליונה שעשה עמהם לעולם הבא, כמו ששבת לפני יוה"כ היא שבת שובבה, על שם התשובה שתגדל לעתיד. (מהר"ל מפראג, גבורות ה', פרק לט)

להבנת דבריו יש להסביר כך, שההליכה לקראת הדבר, מהווה ביטוי של דבקות למדריגתו, למעלתו. על כן שבת שלפני יציאת

פרשת מצורע

מתחילה בפרק י"ד פסוק א ומסתיימת בפרק ט"ו פסוק לג. הפרשה ה-28 בתורה וה-5 בחומש ויקרא. נכתבת ב-159 שורות בספר תורה ויש בה 6 פרשיות (מיקום 39), מתוכן 3 פרשיות פתוחות ו-3 סתומות. יש בה 90 פסוקים (מיקום 42), 1274 מילים (מיקום 39) ו-4697 אותיות (מיקום 39). לפי ספר החינוך יש בה 11 מצוות (מיקום 17), מתוכן 11 מצוות עשה (מיקום 7) ו-0 מצוות לא תעשה (מיקום 32). בשנים שאינן מעוברות קוראים את פרשת מצורע ביחד עם הפרשה שלפניה, פרשת תזריע ואכן חלקה הראשון מהווה המשך לתוכן פרשת תזריע - העיסוק בדיני נגע הצרעת שהתחיל בפרשה הקודמת. תחילת הפרשה עוסקת בדרכי ההיטהרות מן הצרעת ובקורבנות שעל המצורע להביא. לאחר מכן מופיע תיאור של צרעת הבית. בחלק האחרון מתוארות טומאת הזב והזבה, טומאת קרי ודיני הנידה. בשנים המעוברות שאינן מתחילות ביום חמישי, כלומר בשנים מסוג בחה, זחג, זשה, בשז וגכו, חלה פרשת מצורע בשבת שלפני פסח, שבת הגדול. מפטירים במלכים ב' פרק ז', בסיפור על ארבעת המצורעים בעת המצור על העיר שומרון. התימנים מתחילים בפסוק א, והספרדים והאשכנזים מתחילים בפסוק ג; לכל המנהגים מסיימים בפסוק כ, אך התימנים מוסיפים גם את הפסוק במלכים ב' י"ג, כג. אם השבת חלה בשבת הגדול מפטירים בהפסוק שבת הגדול, פרשת "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים" (מלאכי ג). בולטת לעין העובדה כי ידע רפואי שקיים בכל הדורות אינו מוזכר בפרשות שעיקר הטפול במחלות מתיחס לטומאה ולא לרפואה...בסעודה שלישית (תשע"ט) שוחחנו על תפקיד הכהן כמאבחן ולא כרופא (לעומת מרפאים, כמו בענין אלישע הנביא ונעמן שר צבא ארם) המתעלמת התורה מן הרפואה? היחס בין התורה שהיא נצחית לבין הרפואה שהיא מתפתחת יכול ללמד רבות על שבין תורה למדע, כלכלה, טכנולוגיה. בימינו הרפואה המודרנית מתחילה לזהות את הקשר שבין מצב הנפשי של החולה לבין החלמתו. מטעם זה, למשל, היא אפילו משתכנת בחולה מבודד ומקילה בבידודו כדי לשפר את מצבו הנפשי, שבידוד מחלט, למרות שהיא עדיף מבחינה טכנית, פוגע במצב הנפשי ומקטין את סכויי החלמה. אפילו בהתפרצות מגפת COVID-19 קורונה בתש"פ אנו עדים לשיקולי יתרונות וחסרונות הבידוד.

האם היתה יציאת מצרים? (מאמר מקוצר)

<https://www.knowingfaith.co.il/%D7%9E%D7%A7%D7%A8%D7%90-%D7%95%D7%90%D7%A8%D7%9B%D7%99%D7%90%D7%95%D7%9C%D7%95%D7%92%D7%99%D7%94%D7%94%D7%90%D7%9D-%D7%94%D7%99%D7%AA%D7%99%D7%AA-%D7%99%D7%A6%D7%99%D7%90%D7%AA-%D7%9E%D7%A6%D7%A8%D7%99%D7%9D>

מבקרי המקרא מעלים מספר שאלות על היתכנות סיפור יציאת מצרים מבחינה היסטורית; מדוע עם ישראל ויציאת מצרים כמעט ולא מתוארים בכתבי ההיסטוריה המצריים? מדוע כמעט ולא ממצאים ארכאולוגיים שמאמתים את הסיפור? והאם לאור הדיוע לנו על גודל אוכלוסיית מצרים העתיקה, יציאת מצרים תיתכן מבחינה דמוגרפית? על נושאים אלו יש באתר מספר מאמרים במאמר מקוצר זה נתמצת את הנושא.

ראשית יש לדעת, שיציאת מצרים אכן מופיעה באזכורים בהיסטוריוגרפיה המצרית. ההיסטוריון המצרי הראשון, מנתון, שחי במאה השלישית לפנה"ס, מספר על שהותם של בני ישראל במצרים ועל יציאתם ממנה, אם כי הוא מכפיש את בני ישראל כאילו היו מצורעים שגורשו ממצרים. רמזים על יציאת מצרים ניתן למצוא גם בפפירוס איפוו, שעל אף המחלוקת במחקר יש סבירות כי הוא מתאר אירועים שהתרחשו בימיו, והוא כולל תיעוד ישיר של מכות מצרים, הפיכת הנהר לדם, אש שירדה מן השמים (כמתואר במכת הברד), וגם עליונותם של העבדים – ככל הנראה העבריים - ויציאתם של אלו בליווי ערב רב מן הארץ. כתבים נוספים רומזים אף הם לאירוע מעין זה. אמנם בתקופה של היציאה עצמה קשה למצוא אזכור מפורש לאירוע, מטעמים שנביא להלן, אבל הטענה שבמצרים לא שמעו עליו כלל היא פשוט שגויה.

מדוע אם כן לא מוזכרים העברים בתעודות המצריות? אין בכך כל דבר מפתיע. ראשית, המצרים התייחסו לכל העבדים השמים-מֵצְרַיִים שלהם כאל "אסייתים", בלי להבחין בין קבוצות – ממש

מצרים מבטאת דרגה עליונה בהליכה לקראת גדולת יציאת מצרים, שהייתה מלווה בניסים ובנפלאות, והיא ביטוי לשלב יותר עליון שיתגלה בעתיד.

ו. רבי שלמה קלוגר בספרו 'חכמת שלמה' (על אורח חיים סימן תל) מסביר, מאחר ששבת ויו"ט הן שתי קדושות שיש בהן שביטה, רצו להדגיש את מעלת השבת וחומרתה לעומת יו"ט של פסח, וקראו לשבת שלפני הפסח, שבת הגדול, כעין מה שאמרו חז"ל "כלל גדול", לעומת "כלל אחר" **שבת סח, ע"א**

ז. שבת זו נקראת כך, על שם תורה ותפילה שהתחילו לצאת אל הפועל בשבת זו. בתלמוד **גיטין פז, ע"א** נקרא בית בשם "בית גדול", שמגדלים בו תורה ותפילה. ר' צדוק הכהן מלובלין, לקוטי מאמרים סוף יא טעמה של הפטרת שבת הגדול ראינו את קשת הדעות וההסברים לשבת הגדול. יש שנאחזו במילה מן ההפטרה או מעניין מסוים שבאותו היום וקשרוה לשבת זו, לעתים נראים כמה מן הפירושים כרחוקים וכצדדיים לשבת זו והם אינם מבטאים את מהותה. דיון נוסף היה בפוסקים בטעם ההפטרה, וממילא גם במנהג קריאתה. יש מפטירין בכל שבת הגדול הפטרת 'וערבה', כי בה בשורת הגאולה על ידי אליה, כמו ביציאת מצרים על ידי משה (לבוש, וכן דעת הגר"א). ויש שנהגו בה רק אם חל ערב פסח בשבת, וטעמם שכתוב בהפטרה על ביעור מעשרות, שהיה בערב הפסח (באר היטב). אמנם יש נוהגים, לדעה ראשונה, כשחל שבת הגדול בפרשת מצורע, שמפטירין 'וארבעה אנשים' כי גם שם יש מעניין הנס, שיש ברכה בהפרשת חלה ובהפטרה יש ברכה של סאה בסלע (של"ה, פסחים בהגה"ה).

טעם להפטרת 'וערבה' לשבת הגדול באופן קבוע, נתן ר' יעקב עמדין בסידורו בית יעקב,

וציין שהוא מרגיש שנתנו לו מקום להתגדר בו. את קשר ההפטרה לפרשה הוא מסביר בתקופה שאנו סמוכים לה, שהיא לפני יום הדין על התבואה, כמו שאמרו חז"ל: "בארבעה פרקים העולם נידון, פסח על התבואה, ראש השנה טז, ע"א

"עוד טעם, לפי שבפסח העולם נידון על התבואה. ואמרו חכמים: בעוון ביטול מעשרות, שמים נעצרין והיוקר הווה, ובני אדם רצין אחר פרנסתם ואינם מגיעים, ומביא רעב של כליה וכו'! ואם נותנים מעשרותיהם, מתברכים. שנאמר: **ה'ביאו אֶת פֶּלַח הַמַּעֲשֵׂר אֶל בַּיִת הָאוֹצֵר וְיִהְיֶה טָרֶף בְּבֵיתִי, וְיִבְחַנּוּנִי נָא בְּזֹאת, אֲמַר ה' צְבָאוֹת, אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אַרְבֻּת הַשָּׁמַיִם וְהִרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָקָה עַד בְּלִי דִי מִלֵּאנֵי גִי י**, הרי הדבר מפורש מאד שהפטרה זו מענין של פסח היא תמיד. ולפיכך מפטירין בה לפני הפסח. להזהיר את העם על ענין המעשרות קודם גמר הדין על התבואה, שלא תלקה בשבילם."

ר' יעקב עמדין מגיע למסקנה, שנכון וראוי באותה שבת, שהרבנים יזהירו את העם על קיום מצוות מעשרות, במיוחד בדרשה זו של שבת הגדול, כי דבר בעתו מה טוב, ויביא ברכה לעולם. פסוקים אלה, בדבר המעשרות, מאותה הפטרה הם, ולפיכך מפטירין בה לפני הפסח להזהיר את העם על ענין המעשרות קודם גמר הדין על התבואה.

עשר בשביל ששתעשר בהפטרה מובא הפסוק, **"וּבְחַנּוּנֵי נָא בְּזֹאת"**, כלומר, מרשה ה' לנסותו. אם בכל הדברים אסור לנסות את ה', הרי ביחס להפרשת מעשר מבטיח הנביא את הברכה ומתיר גם את הבחינה. הסבר לעניין זה מובא בספר החינוך (מצוה תכה) 'שלא לנסות נביא אמת יותר מדי'.

"בכלל אזהרה זו, שלא לעשות מצוות ה' על דרך נסיון, אם יגמלוהו השם כצדקו, כי שכר המצוות בהאי עלמא ליכא, היום לעשותם - ולא היום לקבל שכרם **עבודה זרה ג, ע"א** אבל במצוות מעשר שאדם מפרנס את משפחתו ה', ימצא תועלת וברכה בכנסיו וחסאיו לא ימנעו הטוב ממנו."

ומה שאמרו חכמים "הנותן סלע לצדקה על מנת שיחיה בנו, הרי זה צדיק גמור **בבא בתרא י, ע"ב** כבר תירצו המפרשים, שהוא נותן בלב שלם בין שיחיה או לא יחיה, ואין זה מנסה את ה'. לפי משמעות דברי הרמ"א (ביורה דעה סימן רמז, ז) גם במעשר כספים מותר לנסות השם, וחלק עליו ר' יעקב עמדין (בשאלת יעבץ חלק א, סימן ג), שלא נאמר דבר זה, אלא רק ביחס לתבואה, שיותר לנסות את ה' ולזכות לברכת האדמה. אפשר

כפי שבעלי העבדים באמריקה לא זיהו את עבדיהם השחורים על-פי אזור מוצאם המסוים באפריקה.

באופן כללי יותר, יש גבול למה שאפשר לצפות מתעודות כתובות ממצרים העתיקה. 99 אחוזים מהפפירוסים שנוצרו שם בתקופה הרלבנטית אבדו; ומאזור הדלתה המזרחית של הנילוס, ארץ גושן המקראית, לא שרד ולו פפירוס אחד. המקורות הכתובים היחידים העומדים לרשותנו במקרים אלה הם כתובות חרותות במונומנטים, והללו מוקדשות בדרך כלל להודעות לאלים על הישגים מלכותיים; משמע, מונומנטים אלה רחוקים מלהיות תיעוד מלא ואמין של אירועים היסטוריים. הם דומים יותר לרשימות קורות-חיים של מועמדים לעבודה: אין להם שום עניין בחסרונות, בתקלות ובכישלונות. התיעוד המצרי נעשה בידי המלכים והכהנים, ומטרתם לא היתה תיעוד היסטורי מדויק, אלא האדרת שמם של המלכים והצגתם כגיבורים בלתי מנוצחים.

כך למשל, תחותמס השלישי, שהדיח את המלכה חתשפט, פתח במפעל של מחיקת כל זכר לה, לפסליה ולהישגיה. רעמסס השני השיג לכל היותר תיקו במלחמה נגד החיתים בקרב קדש, ואיבד את שליטתו בשטחי ממלכת האמורים בלבנון ובסוריה, אבל בכתבי הפרעונים מתואר הקרב כניצחון מצרי אדיר - כאשר ההפך הגמור מתואר בכתבי המלך החיתי.

החיקוסס היו עם של נוודים ממוצא שמיים, שהשתלטו על מצרים ומשלו בה במשך 160 שנה, אולם אירוע זה לא מתואר כלל בכתבי המצרים! השם חיקוסס נמצא בכתבי הפרעונים פעם אחת ויחידה, ולמרות ששמות הפרעונים מהשושלת ה-15 החיקוססית הם שמיים בעליל, המצרים לא טרחו לציין שמדובר בשלטון זר! רק מתוך כתבי היסטוריונים המאוחרים מהם ב-1300 שנה, והשוואה לממצאים הארכאולוגיים, נודע על קיומם של אלה, שהמצרים טשטשו אותו כליל.

אם עם גדול ששלט בארץ מצרים הוזכר בכל כתיבהם פעם אחת ויחידה - מדוע שיטרחו הפרעונים המצריים להזכיר פרק כל כך אפל בתולדותיהם, כמו יציאת מצרים? מדובר בכישלון מוחץ של כוח האימפריה, שבו עם של עבדים הצליח לברוח מארצם ביד רמה, לאחר ששמו ללעג את פרעה שלהם ונמלטו עם כלי הכסף והזהב שנטלו מהם שלא על מנת להחזיר!

לא מדובר רק על כשלונו של פרעה מסוים, שיורשיו היו אולי מעוניינים לציין, אלא על מה שנתפס כמפלתם של אלוהי מצרים, שלא הצליחו להציל את ממלכתם מפני אלוהי ישראל. ברור שהכהנים היו מפעילים את כל הצנזורה האפשרית כדי למחוק את את העדות להפסדם. כך קרה כאשר המלך אמנחותפ הרביעי ניסה להחליף את האלילות הרווחת במצרים בפולחן המכוון לאל השמש בלבד, אולם המהפכה שלו נכשלה ויורשיו פעלו למחוק כל זכר לשינויים שעשה.

ומה באשר להיעדרה של עדות ארכיאולוגית?

האמת היא שרבים הם המאורעות המשמעותיים המדווחים בכתבים עתיקים ואין ממצאים ארכיאולוגיים המעידים עליהם. נדידות-העמים של הקלטים באסיה הקטנה, של הסלאבים אל יוון, של הארמים לאורך הלבאנט - כל אלו מתוארות במקורות הכתובים, אך הן לא הותירו עקבות ארכיאולוגיים כלל. איננו צריכים להיות מופתעים מכך. הארכיאולוגיה מתמקדת בהתיישבות ובבנייה; נודדים הם בהגדרתם נוודים. שתיקה ארכיאולוגית דומה אופפת כיבושים רבים המקובלים כאמת היסטורית, ואפילו קרבות גדולים ומכריעים שהיו לא כל כך מזמן. כיבוש בריטניה בידי האנגלוסקסים במאה החמישית, כיבוש ארץ ישראל בידי הערבים במאה השביעית, ואפילו הפלישה הנורמנית לאנגליה בשנת 1066 - כל אלה הותירו רישום ארכיאולוגי זעום, אם בכלל. על כגון זה יש לומר: העדר ראיות אינו ראיה להעדר.

אבל גם אין ראיות ישירות בשטח, ראיות נסיבתיות ליציאת מצרים יש ויש. פרטים רבים בסיפור יציאת מצרים משקפים במידה מפליאה את מציאות החיים במצרים של שלהי האלף השני לפני הספירה, התקופה שיציאת מצרים מתוארכת לה - ולא זו אף זו, אלה הם פרטים מהסוג שסופר שחי מאות שנים מאוחר יותר, ובדה סיפור מלבד, כנראה לא יכול היה לדעת. תיאורי הווי החיים במצרים, כינויים של הפרעונים בני התקופה כ"פרעה" בלי אזכור שמם, שמות המקומות והתיאורים הגיאוגרפיים, ההתייחסות

לומר שזהו שבחה של ארץ ישראל, וזו דעת ר' יעקב עמדין שהיה ידוע כמחבב ארץ ישראל ר' יעקב עמדין, ההקדמה לסיפור בית יעקב, בסולם בית אל הרבה טעמים נאמרו על קריאת הפטרה זו, שיש בה בשורת גאולה בעתיד, כעין גאולה ראשונה, "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית", בשבת הגדול. כשם שהשבת שלפני פסח (אותה שבת שלפני פסח מצרים) הכינה את העם לקראת יציאת מצרים, להשתחרר משעבוד מצרים בזקיפת הקומה במעשה הגדול של קשירת אליל מצרים, לא לירא מהם ולהיות נכונים לשוחטו, כך בהפטרה זו ישנם העקרונות של גאולת העתיד, יום משפט וברירה בין הטובים לרעים :

"וְשִׁבְתֶם וְרִאיתֶם בֵּין צִדִּיק לְרָשָׁע, בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשְׁרָר לֹא עֶבֶד" **מלאכי ג, יח** ואז יהיה יום 'גדול' - לצדיקים, 'ונורא' - לרשעים, וכן בשורת התשובה: השבת "לֵב אָבוֹת עַל בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל אָבוֹתָם" **מלאכי ג, כד** ואלוהיו הוא המבשר את התשובה שתופיע בעידן הגאולה, וכן ביציאת מצרים הודיעו משה ואהרן שהנה הם יוצאים בחודש האביב, והתכלית היא לקבל תורה ומצוות. כך גם מזהיר מלאכי את ישראל לשמור את התורה: "זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֶבְדִּי" **מלאכי ג, כב** בצורה זו נקשרת ומשלמה גאולת העתיד את גאולת ממצרים. הלכות פסח וקורבן פסח גיבשו את ישראל כעם ה', כדי שיהיו ראויים לצאת משעבוד מצרים, הלכות תרומה ומעשר, שמזהיר עליהם מלאכי את ישראל, מקדשים את העם בנחלתו, להיות ראויים לשבת בנחלה.

תהליך הטהרה

הרב יאיר קאהן

א. פרשות תזריע ומצורע כיחידה אחת

בדרך כלל, פרשות תזריע ומצורע מחוברות, אך בשנה מעוברת אנו קוראים כל אחת בפני עצמה (כדי שיהיו מספיק פרשיות לשבתות שנוספו בעקבות הוספת החודש).

יש לשאול, האם שתי הפרשיות מהוות יחידה אחת המתחלקת לעתים עקב צרכי לוח השנה, או שמא מדובר בשתי יחידות עצמאיות, שלפעמים מחוברות על מנת לגמור את התורה בשנה אחת.

לכאורה, היה אפשר לטעון שכל פרשה עוסקת בנושא אחד: פרשת תזריע דנה בהגדרה ובזיהוי של נגע הצרעת, ואילו פרשת מצורע מתמקדת בתהליך הטהרה.

אולם, לפי חלוקה זו ההגדרה והזיהוי של צרעת הבית היו אמורים להופיע בפרשת תזריע. מיקום דינים אלו בפרשת מצורע מורה, לכאורה, שאין התורה מחלקת את הפרשיות העוסקות בצרעת על הקו הזה.

לאמיתו של דבר, דיני צרעת המופיעים לקראת תחילת פרשת תזריע ממשיכים ברצף עד פסוקי סיום הפרשה. בפסוקים אלו, המופיעים לקראת סוף פרשת מצורע, נאמר: "זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק: ולצרעת הבגד ולבית: ולשאת ולספחת ולבהרת: להורות ביום הטמא וביום הטהור זאת תורת הצרעת" (ויקרא י"ד, כ"ד-כ"ז)

סיכום זה בפרשת מצורע, כולל את סוגי הצרעת המופיעים בפרשת תזריע. בכך, מהווה סיכום זה עדות על קשר בין שתי הפרשיות ומוביל למסקנה שהחלוקה ביניהן אינה אלא מלאכותית. מצד שני, אין זה אומר בהכרח שפרשות תזריע ומצורע הן יחידה אורגנית אחת. שהרי, טומאת יולדת, הנמצאת בפתיחת פרשת תזריע, וטומאות זב וזבה, המופיעות בסיומה של פרשת מצורע, אינן סוגים של צרעת. טומאות אלו אמנם מצטרפות לטומאת צרעת כחלק מסדרה העוסקת בסוגים שונים של טומאה (כפי שהדגשנו בשיעור הקודם), אך סדרה זאת מתחילה כבר בפרשת שמיני, בפרשייה העוסקת בבהמות הטמאות והטהורות (ויקרא פרק י"א). למרות האומר לעיל, נראה לי לטעון שהפרשות תזריע ומצורע אכן מהוות יחידה עצמאית, בתוך הסדרה העוסקת בטומאה.

בהקשר זה, יש לציין את האזהרה הנמצאת בסוף פרשת שמיני: "כי אני ה' אלהיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל הרשע הרומש על הארץ: כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדושים כי קדוש אני" (ויקרא י"א, מ"ד-מ"ה)

על אף שפרשות תזריע-מצורע כוללות כמה סוגי טומאה, אין

לעמים אחרים בני אותה התקופה, ועוד פרטים רבים המופיעים בתורה מעידים על היכרות ישירה של המציאות אותה היא מתארת, בניגוד לכתביה מאוחרת שאמורה היתה להכיל תיאורים אנכרוניסטיים רבים.

יש שטוענים שגודל האוכלוסיה המצרית מפריכים את האמור במקרא. לפי אומדנים שונים כמות הגברים במצרים העתיקה לא הייתה הרבה יותר משישים ריבוא, טענה שלכאורה סותרת הקביעה המקראית ששים ריבוא גברים יצאו ממצרים. ואולם הנתונים לגבי גודל האוכלוסיה במצרים מבוססים על השערות בלבד. שנית, השערות אלו נשענות על ההנחה לפיה התקיים ריבוי טבעי, אולם בתורה נכתב במפורש שהריבוי של בני ישראל היה בלתי טבעי, ושלילת תיאור זה כדי להפריך את האמור בתורה הריהי בגדר הנחת המבוקש. שלישית, גם אם ניקח את ההערות הממוצעות של מספר המצרים ומספר יוצאי מצרים עדיין אין הן סותרות, יכול להיות שאחוז העבדים בחברה המצרית הייתה כל כך גדולה שאכן כמעט ולא נשארו גברים נוספים במצרים.

הרבה מהקושיות על התנ"ך הם מדומות והן נובעות מיחס מפלה לרעה של חוקרים מסוימים. אילו היתה מתגלה מציבה המתארת את תולדות העם המואבי למשל, הרי שגם אם חלקים מסוימים ממנה, כמו תיאורים דתיים ועל-טבעיים, היו נחשבים למיתוס בלתי אמין - סביר להניח שהחוקרים היו מתייחסים אליה לפחות כאל בעלת גרעין היסטורי נכון שניתן ללמוד ממנו. ואילו כאשר מדובר בתנ"ך, נוטים אותם חוקרים לשלול ממנו כל אמינות היסטורית רק בשל אותם חלקים שאינם מתיישבים עם השקפתם.

לסיכום

אמנם אין אזכורים ליציאת מצרים במקורות מצריים בני אותה תקופה, אבל היא אכן מוזכרת במקורות מצריים מאוחרים, וישנן ראיות נסיבתיות רבות התומכות בה. העדר האזכורים הישירים מובן היטב הן על רקע מיעוט הממצאים הכתובים בכלל מאותה התקופה, והן בשל מגמתם של המתעדים באותם זמנים להנציח רק ניצחונות והצלחות ולמחוק תבוסות ומפלות. ברור היטב מדוע ניסו המצרים בני אותה התקופה להשכיח את זכר יציאת מצרים, ולסמוך על דבריהם זה כמו לסמוך על משרד התעמולה הסובייטי, או על שידורי קול הרע"ם במצרים של זמננו, שבמהלך מלחמת ששת הימים דיווחו על ניצחונות מדהימים של הצבא המצרי וכיבושיו בישראל. התורה לעומת זאת מתמקדת לא בהישגיו של עם ישראל אלא דווקא בביקורת חריפה ובהדגשת חטאיו וכשלונותיו, מה שמקנה לה אמינות יתר. בשורה התחתונה, המקורות הארכאולוגיים אינם מפריכים כלל את יציאת מצרים, ואינם פוגמים באמינות המסורת.

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

שבוע שעבר: פרק ג: ג - איסור קציר וציר

השבוע: פרק ג ד - גזירת ספיחים

מן התורה כל הספיחים, היינו מיני הצומח שגדלו מעצמם בשביעית, מותרים באכילה, וכל דיני פירות שביעית חלים עליהם. אולם משראו חכמים שעוברי עבירה זורעים בסתר מיני ירקות, תבואה וקטניות, וטוענים אח"כ שגידולים אלה מעצמם גדלו, גזרו על כל מיני הצומח החד שנתיים שעלו בשדהו של ישראל שיהיו אסורים. אבל צמחים המתחדשים מידי שנה משורשיהם, הואיל ואין צורך לזרעם בשביעית כדי לאכול מפירותיהם, אין בהם איסור ספיחים. לפיכך, אין איסור ספיחים בנענע ובננות.

איסור ספיחים חל על גידולי שדה שבני אדם רגילים לזרוע או לשתול בשדותיהם, אבל צמחי בר שעלו מעצמם - מותרים, שהואיל ומחירם זול ואין רגילים לגדלם, אין חשש שעוברי עבירה יזרעו בשמיטה (רמב"ם ד, ג). וכן מותר לאכול ספיחים שגדלו במקומות שאין רגילים לזרוע בהם, כמו למשל במקום שמזיק לשאר הגידולים, או בשדה הפקר, הואיל ואין חשש שעוברי עבירה יזרעו שם (שם ד; באמ"ר יא, כט). ומכל מקום, גם כשאין גזירת ספיחים, הפירות שגדלו בשביעית קדושים בקדושת שביעית. לר' עקיבא איסור ספיחים מהתורה, אולם לדעת חכמים האיסור מדבריהם (ספרא בהר ג, ה, ועי' פסחים נא, ב). וכן פסק רמב"ם ד, א-ב. ירקות רב שנתיים המתחדשים מידי שנה מן השורש אין בהם גזירת ספיחים (רמב"ם ד, ג), לפיכך אין איסור ספיחים בנענע, בננה ופאפיה. לגבי בננה מסיבה נוספת אין איסור, שהוא נותן פרי שנה וחצי אחר נטיעתו, ואיסור ספיחים

אזהרה נוספת לטומאה חוץ מזו שנמצאת בסוף פרשת מצורע: "והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו בטומאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם" (שם ט"ו, ל"א) הרי לנו, שישנה אזהרה מיוחדת לטומאות השונות המופיעות ביחידת תזריע-מצורע.

אם כנים הדברים, עלינו להגדיר את משמעותה של יחידה זו. מדוע הפרידה התורה בין הטומאות בסוף פרשת שמיני לבין טומאת יולדת המופיעה בתחילת פרשת תזריע?

בנוסף, יש לשים לב שהמונח "תזריע", בו פותחת התורה את פרשת היולדת, הוא ייחודי במקרא. האם ייחשב הדבר להגומה אם נטען שבחירת המונח "תזריע" הוא עקב הקשר הפונטי למילה "צרעת"? אם הדבר נכון, למה קשרה התורה בין טומאת יולדת לצרעת? כמו כן, יש לדון בסוף יחידת תזריע-מצורע. מהו היחס בין צרעת לזב?

אם נסכם זאת בקיצור, שאלתנו היא מהו המכנה המשותף של הטומאות המופיעות בפרשות תזריע ומצורע, המצדיקות את ההגדרה כיחידה עצמאית.

ב. ארבעה מחוסרי כפרה

נדמה לי, שניתן למצוא תשובה לשאלה זו במשנה בכריתות: "ארבעה מחוסרי כפרה... ואלו הן מחוסרי כפרה: הזב, והזבה, והיולדת, והמצורע" (כריתות ח.)

בדרך כלל, די לנו בטבילה על מנת להיטהר, מלבד טהרה מטומאת מת המחייבת גם הזאת מי חטאת מפרה האדומה. משנה זו, מציינת רשימה של ארבעה מחוסרי כפרה, דהיינו המחייבות קרבן על מנת להגיע לרמת הטהרה המתירה אכילת בשר קרבנות וכניסה למקדש. רשימה זו של מחוסרי כפרה תואמת את הטומאות השונות המופיעות ביחידת תזריע-מצורע. אמנם, יש בפרשות תזריע ומצורע מקרים בהם טהרה מלאה מושגת על ידי טבילה לבדה, כגון קרי ונדה. לאמיתו של דבר, התורה אפילו מציינת מקרים של צרעת שאינן דורשות יותר מאשר טבילה. לדוגמה, אדם שמראה נגע לכהן והוסגר לשבוע, ולאחר השבוע הכהן מטהרו, אין זה משום ספק צרעת שהתברר כטהור. דבר זה הוא נגע צרעת ברמה נמוכה יותר, המוכנה בפי חז"ל "מצורע מוסגר" (מגילה ח.). צרעת קלושה זו מחייבת טהרה על ידי טבילה, כפי שנאמר: "וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן מספחת הוא וכבס בגדיו וטהרו" (ויקרא י"ג, ו) כעין זה מצאנו בטומאת זב, שזב שראה שלוש ראיות חייב בקרבן, ואילו זב שראה שתי ראיות צריך טבילה ואינו זקוק לקרבן. ברור שאזכור רמות נמוכות של טומאת זב וצרעת שאינן מחייבות קרבן, אינו סותר את הנחתנו שיחידת תזריע-מצורע עוסקת במחוסרי כפרה. כך יש להתייחס גם להופעת קרי ונדה, הדומות לזב וזבה, כמעין לווויינים ביחידת מחוסרי כפרה. כיצד ניתן להבין את הדרישה לקרבנות כדי להתיר אכילת קדשים וכניסה למקדש?

האם הקרבנות הם חלק מתהליך הטהרה וכל עוד שלא הקריבים נשארה רמה נמוכה של טומאה, או שמא הקרבנות הם חיוב נפרד, ואינם חלק מתהליך הטהרה. הבה נחדד את השאלה תוך כדי התבוננות בתהליך טהרת המצורע. בתהליך זה, ניתן לזהות שלושה שלבים. **השלב הראשון** כולל לקיחת שני ציפורים, הזאת דם של אחת הציפורים על המצורע, גילוח שעריו וטבילה במקווה. בשלב הזה כבר השיג המצורע טהרה מסוימת, כפי שנאמר: "ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה..." (ויקרא י"ד, ח) וכך פסק הרמב"ם: "ואחר כך מכבס בגדיו וטובל ויטהר מלטמא בביאה ומלטמא משכב ומושב" (הלכות טומאת צרעת י"א, א') אולם, עדיין נשארה בו טומאת מסוימת, כפי שמשמע מהמשך הפסוק: "...וישב מחוץ לאוהלו שבעת ימים" (ויקרא שם) וכך מפורש ברמב"ם: "כל שבעת הימים האלו עדיין הוא אב הטומאה ברמב"ם אדם וכלים במגע לא במשא" (הלכות טומאת צרעת שם, ב') לאחר שבעת ימים מתחיל **השלב השני**. המצורע שוב מגלח את כל שעריו ושוב טובל במקווה כדי להיטהר, כפי שכתוב: "והיה ביום השביעי יגלח את כל שעריו וראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת כל שעריו יגלח וכבס את בגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר" (ויקרא שם, ט) בשלב הזה, המצורע אינו מטמא, אבל עדיין אסור לו להיכנס למקדש ולאכול קדשים. ביום השמיני

חל רק בדבר שנותן פרי בתוך שנתו (מנחת שלמה ח"ג קכב, ז). יש אומרים שצריך לעקור ספיחים שגדלו מאליהם, כדי שלא יאמרו שדעתו לאוכלם, ויש אומרים שאסור לעוקרם, כי יש בהם קדושת שביעית ואסור להפסידם (ע"י הרחבות לשבת"א ד, יח, ד). והנכון שלא לנגוע בהם אבל את מה שזרע בעבירה יש לעקור (מאמ"ר יא, י).

עוד ראוי לציין שגזירת ספיחים חלה בגבול עולי בבל, ולא בגבול עולי מצרים ולא בעבר הירדן (רמב"ם ד, כו-כח). וכן גזירת ספיחים חלה על מה שגדל בקרקע של ישראל ולא על מה שגדל בקרקע של גוי (שם כט).

בתבואה וקטניות, הזמן הקובע למעשר ושביעית הוא הבאת שליש. שאם הגיעו שליש גידולם לפני ראש השנה של השביעית, דינם כפירות השישית. ואם הביאו שליש אחר ראש השנה, דינם כפירות שביעית, ואיסור ספיחים חל עליהם (שם ט; שבה"א ד, ג).

לגבי ירקות נחלקו: לדעת רמב"ם, כל ירק שנשאר מחובר לקרקע אחר ראש השנה של השביעית, אסור מדין ספיחים, מפני שהזמן הקובע לגביו הוא הלקיטה. ולדעת כמה ראשונים, כל שהחל לנבוט בשישית, אף שנלקט בשביעית וחלה עליו קדושת השביעית וצריך להפקירו, אין איסור ספיחים חל עליו (ר"ש). וכן מקובל להורות. ירקות שהחלו לצמוח בשביעית ונגמרו גידולם בשמינית, הרי הם אסורים עד הזמן שיכולים לגדול ירקות כמותם מזריעה או שתילה של מוצאי שביעית, או משיגיע חנוכה (ע"י רמב"ם ד, ו-ז). מצינו במשנה דיון לגבי ירקות שיש בהם קדושת שביעית (שביעית ז, ג; ח, ט, א). למדו מכך ר"ש ורא"ש, שירקות שהתחילו לגדול בשישית ונלקטו בשביעית, אין בהם איסור ספיחים אבל יש בהם קדושת שביעית. וכן דעת תוס' וריטב"א. ונראה שכך גם דעת רמב"ן, ובפאת השולחן כב, ג, פירש שלרמב"ן רק אם הבשילו בשישית אין בהם איסור ספיחים. לעומת זאת דעת רמב"ם (ד, ט-י; ד, יב), שכל מה שנלקט בשביעית יש עליו איסור ספיחים. וכן פסקו סמ"ג, רש"ס ומב"ט. אבל דעת רוב האחרונים כדעת ר"ש (פאת השולחן, שבה"א ד, ג; ספר השמיטה, חזו"א). בנוסף לכך שבמחלוקת בדברי חכמים הלכה כמיקל, וגם דעת רוב הפוסקים להקל, כך גם מסתבר, שהרי כל האיסור מחמת עוברי עבירה, ואין שום איסור לשתול בשישית. לפיכך, כל שדה שנזרעה והחלה לנבוט לפני שמיטה, אין בה איסור ספיחים.

בשבעה הבא בעו"ה: ה – זמן הגידול של פירות השביעית

פיוט

פיוט לחודש ניסן ולחג הפסח במסורת יהודי בבל. חיבה מיוחדת נודעת לו בקרב יהודי בבל שנוהגים לשיר אותו גם במהלך ליל הסדר עצמו.

הפיוט נכתב ע"י ר' משה ב"ר צדקה חוצין, מחכמי ומשוררי בבל במאה ה-18, ושמו חתום בראשי הבתים. יהודי בבל נוהגים להחל בשירת הפיוט הזה מיד לאחר פורים, ושירתו מבשרת את חודש ניסן העומד בפתח ואת בואו של חג הפסח. הפיוט מעורר לשמחה על חודש ניסן, ראש וראשון לחודשים, המביא בכנפיו את חג הפסח וגאולת מצרים, הגאולה הראשונה, המסמלת את הגאולה המיוחלת, שעל פי חז"ל, עתידה אף היא להתרחש בניסן.

מְלֵךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ	אֵל נֶעְרָץ בְּסוּד קְדוֹשִׁים
וְלֹאִין אֹנִים עֲצָמָה יִרְפָּה	מְחִזֵּק רְפִיּוֹן דְּי רְשִׁים
כִּי הוֹצִיא בְּחֵדָשׁ אֲבִיב	בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמוּשִׁים
הוֹדוּ לְאֵל כִּי הִחְדָּשׁ הִזָּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים	
שָׁמוּ יִחְדְּוּ גְרוֹמָמָה	עֲלֵי נִבְּל וְעֲלֵי עֲשׂוֹר
כִּי זָכַר אֶת דְּבַר קְדָשׁוֹ	וַיּוֹצִיא עֲמוֹ מִמִּצְוֹר
וְהוּא צָנָה אֶלֵי עֲמוֹ	קָחוּ לְכֶם שָׁהּ בְּעֲשׂוֹר
לְהוֹדִיעַ כִּי הוּא יִשׂוֹר	עַל אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים
הוֹדוּ לְאֵל כִּי הִחְדָּשׁ הִזָּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים	
הָעַם עֲשׂוּ אֶת פְּסָחֵיהֶם	בְּלִתֵּי פֶחַד מִמִּצְרַיִם
בְּשִׁירֵי זְמִרָה וְתִהְלֶה	בְּשִׁלְשׁ פְּתוֹת מִחֲנִים
אֲכַלּוּ אוֹתוֹ עֲלֵי מִצּוֹת	וּמְרוֹרִים בְּהַעֲרִיבִים
בְּלִתֵּי מִבְּשֵׁל בְּמִים	וְנָא כִּי אִם צְלֵי אֲשִׁים
הוֹדוּ לְאֵל כִּי הִחְדָּשׁ הִזָּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים	
חֲסוֹן יֵשַׁע יִמְנִיו אֵל	הִרְאָה לְהוֹשִׁיעַ לְמוֹ
כִּי הִשְׁקִיף מִמְּעוֹן קְדָשׁוֹ	הָעַם מִתְּבוּסָס בְּדָמוֹ
דָּם פֶּסַח וְדָם הַמִּילָה	אֲזִי עֵבֶר הוּא בְּעֲצָמוֹ
לְמִצְרַיִם וְאֶת עֲמוֹ	הוֹצִיא מִבְּעַבְדוֹת לְחַפְּשִׁים
הוֹדוּ לְאֵל כִּי הִחְדָּשׁ הִזָּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים	
חֲזַק חוֹשֶׁה שְׁלַח זָרִים	לְבָנֵי אֲדָמוֹ וּפְלִגְשִׁים

כף הכהן השמאלית: וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה' ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר הימנית ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית על דם האשם: והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר וכפר עליו הכהן לפני ה' " (ויקרא י"ד, י"ד-י"ח)

מדוע ייחדה התורה את המצורע לטקס חריג זה? באיזו מידה שונה המצורע משאר מחוסרי כפרה?

נתינת דם על גוף המצורע מזכירה את הקדשת אהרן ובניו על ידי דם איל המילואים: "וישחט ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אוזן אהרן הימנית ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית: ויקרב את בני אהרן ויתן משה מן הדם על תנוך אזנם הימנית ועל בוהן ידם הימנית ועל בוהן רגלם הימנית ויזרוק משה את הדם על המזבח סביב" (שם ח', כ"ג-כ"ד)

היקש זה מתחזק, לאור העובדה שהמונח "תנוך" מופיע במקרא רק לגבי איל המילואים וטהרת המצורע.

דבר זה זוקק ביאור, שהרי מה עניין איל המילואים אצל טהרת המצורע? איל המילואים בא כחלק מתהליך הקדשת הכהנים, ועל ידי נתינת הדם על גוף אהרן ובניו מתחולל שינוי דרמטי. אנשים רגילים מתעלים והופכים לראויים לשרת לפני ה' במקדש. כיצד ניתן להבין את ההקבלה לטהרת המצורע?

נראה, שהדימיון לאיל המילואים מדגיש את המיוחד בטומאת המצורע. בכל שאר מחוסרי כפרה, מקור הטומאה אמנם נמצא בתוך גוף האדם והטומאה יוצאת מגופו, אך הטומאה איננה האדם עצמו. בצרעת לעומת זאת, הטומאה אינה רק יוצאת מגופו, אלא הגוף עצמו הוא הדבר טמא.

נכון הדבר, שאפשר היה לטעון שנגע הוא רק על עור האדם, ואין זה נוגע לאדם עצמו. אולם, השוואת חז"ל שמצורע נחשב למת (נדרים טז:), מצביעה על זהות יותר פנימית ומהותית בין הנגע לאדם. במצורע, בניגוד לשאר מחוסרי כפרה, אי אפשר להסתפק בכפרת הקרבן על מנת לשנות את מעמד האדם. דרוש שינוי יותר שורשי ועמוק בשביל יצירת זהות חדשה. האדם עצמו חייב לשנות את זהותו ולהתעלות מאדם טמא לאדם טהור. בכך, מקביל תהליך טהרת המצורע לתהליך ההקדשה של אהרן ובניו. ביחס לכהנים, התהליך נועד לשנות את זהותם מאנשים רגילים לאנשי קודש משרתי ה'. לגבי המצורע, התהליך נועד לשנות את זהותו מאדם טמא לאדם טהור.

בדברנו, העלנו טיעונים לפיהם יחידת תזריע-מצורע היא יחידה מקראית אחת. הראינו שהמכנה המשותף של יחידה זו, הוא אותן טומאות המוגדרות "מחוסרי כפרה", הקשורות לטומאה יוצאת מגופו. לגבי שאר טומאות, האדם הטמא אינו אלא מעין נשא של טומאה חיצונית, ואילו בטומאות אלו, המקור של הטומאה הוא פנימי.

לבסוף, ניסינו להסביר את ההבדלים הקיימים בתוך הטומאות המופיעות ביחידה זו. ספציפית, עסקנו במעמדו המיוחד של טומאת צרעת הבא לידי ביטוי בתהליך הטהרה הייחודית. הצענו שלגבי צרעת, הטומאה היא גופו של האדם ממש. על פי חז"ל שהשוו בין המצורע למת, נראה שהאדם עצמו הוא גוף הטומאה. בשל כך, תהליך הטהרה של המצורע דורשת שינוי זהות, מעין לידה מחודשת, המושגת על ידי תהליך הטהרה הייחודית של המצורע.

פעם אחת הגיע העמך ולא היו יודעים מהיכן יש להביא עמך. הכריזו: בֹּא חֲרַשׁ חִירֵשׁ אִילֵם אֶחָד וְנָתַן יָדוֹ אֶחָת עַל הַגֵּג וְיָדוֹ אֶחָת עַל הַצָּרִיף. אָמַר לָהֶם מֶרְדְּכָי: יֵשׁ מְקוֹם שְׁשֻׁמוֹ צְרִיפִין גָּוֹת אוֹ גָּוֹת צְרִיפִין? בְּדָקוּ וַיִּמְצְאוּ (ככל הנראה צריפין של ימינו, אזור בקעת לוד).

וְכַשֶּׁבֶשְׁטַי לְהֵבִיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם לֹא הָיוּ יוֹדְעִין מֵהֵיכָן לִטְל. הַכְרִיזוּ. בֹּא חֲרַשׁ אֶחָד וְנָתַן יָדוֹ אֶחָת עַל עֵינָיו וְיָדוֹ אֶחָת עַל הַסּוֹכֵר (בריא הסוגר, סוכר, על הדלת).

אָמַר לָהֶם מֶרְדְּכָי: יֵשׁ מְקוֹם שְׁשֻׁמוֹ עַיִן סוֹכֵר אוֹ סוֹכֵר עַיִן? בְּדָקוּ וַיִּמְצְאוּ.

"נשדף כל העולם כולו, ולא היו יודעים מאיכן להביא. והוה תמן אילם והוה יהיב יהיב ידיה על עיניה, וידיה על סוכרא. אייתוניה גבי פתחיה. אמר לון: אית אתר דמיתקרי עין סוכר, או סוכר עין. ואזלין תמן ואשכחון" (ירושלמי שקלים פ"ה, ה"ג; מנחות סד, ע"ב).

מקום באגדה

עסכר (בערבית: عسکر) הוא מחנה פליטים בפאתי העיר שכם. כיום זהו למעשה פרבר מזרחי של שכם. הוקם בשנת 1950 על ידי הירדנים על שטח שנחכר מתושבי הכפר עזמוט. המחנה שוכן במקום בו שכן בעבר ישוב יהודי קדום **עין סוכר** הנזכר במשנה ותלמוד, בברית החדש בספר האונומסטיקון ב"תולידה" של השומרונים בשמות: סוכר, וסכר וגם עסכר. במפת מידבא מובא השם סוכר. לאחר מכן הוקם כישוב שומרוני, עסכר ועל שמו נקרא גם המחנה כיום. בשלב מסוים התאסלמו שומרונים שחיו ביישוב. במהלך המאה ה-19 היישוב נעזב ועמד שומם, עד לאמצע המאה כאשר מספר תושבי ביתא הסמוכה התיישבו בו. בחלקו הצפוני של המחנה ישנם קברים מהתקופה הישראלית ההלניסטית, הרומית והביזנטית.

מצורע – אני יודעי

1. בפרשת שמות, בתיאור הסנה הבווער, מסופר ידו של משה לקתה לזמן קצר בצרעת (שמות ד טו). בפרשת בהעלותך, מרים לקתה בצרעת משום שדיברה לשון הרע על אחיה משה (במדבר יב טו).

2. בהליך טהרת הצרעת משתמשים בעץ ארז, אוזב וצמר הצבוע בתולעת שני (ויקרא יד טז). בפרשת חוקת, תהליך הטהרה של טמא מת דורש אף הוא את השימוש ברכיבים אלה, בנוסף לאפר פרה אדומה (במדבר יט טו).

3. א. המים שמשמשים לטהרת המצורע חייבים להיות "מים חיים" הנובעים ממעין טבעי (ויקרא יד טז). ב. המצורע חייב להביא כקרבן "שתי ציפורים חיות" (יד טז).

4. בדרך כלל, אסור לאדם לגלח את כל שערות גופו, שכן הוא עלול לעבור בכך על איסור גילוח פאות הראש והזקן (ויקרא יט כז). [נגילוח שיער הגוף יכולה להיות גם עבירה על "לא ילבש" – שאוסרת על גבר לעשות מעשי נשים, כמו הסרת שיער הגוף (דברים כב ה עם רש"י)]. למרות זאת, טהרת המצורע כוללת גילוח שיער כל הגוף (ויקרא יד טז).

5. לטהרתו, חייב המצורע, לגלח כל שערותיו כולל גבות עינו (ויקרא יד טז).

6. א. הגבות אינן מוזכרות באף מקום נוסף בתורה. ב. התורה דנה מה ההשלכות במקרה שאדם בטומאת זב יורק על אדם אחר (ויקרא טו טו), ומשתמשת בנטיית הפועל "ירק" לתיאור היריקה. בהמשך, מסבירה התורה ששקערונית ירקרקת בקיר עלולה להעיד על צרעת הבית (ויקרא יד לו). ב. בשני מקומות נוספים בתורה מוזכרת יריקה: בפרשת בהעלותך, ה' מסביר שכפי שכאשר אב נאלץ לירוק בפני בתו היא ודאי תתבייש שבעה ימים, כך מרים צריכה להיענש בצרעת ולהיות מבודדת במשך שבעה ימים (במדבר יב יד). בפרשת כי תצא, כחלק מתהליך החליצה, האלמנה צריכה לירוק בפני אחי בעלה המנוח (דברים כה טו).

7. בפרשה זו מוזכרת ארץ כנען - צרעת הבתים יכולה להופיע אך ורק בארץ כנען (ויקרא יד לד)

ספור לשבת

חג הפסח התקרב והרב עובדיה יוסף יצא להשתתף באחד הכנסים המיועדים ללימוד והכנה לחג. בשיעור שנתן דיבר הרב על מצוות אכילת מצה ועל כך שאיסור חמץ תקף רק בנוגע למזון. הוא הדגיש שאין צורך להחמיר עוד ועוד על הכתוב בהלכה. הקהל הרב שהגיע לשיעור האזין לדבריו ובסיום השיעור הוזמנו השומעים לשאול שאלות. האחד שאל על אכילת אורז, השני על הגעלת כלים ואז קם אחד האנשים ושאל: "כבוד הרב. יש לי בבית סבון ולא כתוב עליו 'כשר לפסח'. מה לעשות?" שאל הרב עובדיה בחיך: "עיפרון, יש לך בבית?" השיב השואל בתמיחה, "כן".

חתם הרב עובדיה את השיחה בהומור: "אז קח את העיפרון ותכתוב על הסבון 'כשר לפסח'."

רבי ברוך מסְטִיץִין היה מתלמידיו של רבי שמחה בונים מפשיסחה. למרות שנודע כ"פרומר", קפדן המחמיר בהלכה, נוהג היה רבי ברוך לומר: "דעו לכם כי אין מזל לאלו המחמירים בהלכה. 'שלימזלים' הם, חסרי מזל, וכל הטעויות קורות דווקא להם. הנה ראו – שניים מוזכרים בתורה כמי שאסור להם להיטמא בטומאת מת – הכהן והנזיר. ואולם רק על הנזיר נאמר בפסוק 'וכי ימות מת עליו פִּתְעַ פְּתָאם' (במדבר ו, ט). כלומר, אם יארע פתאום ומישהו ימות לידו ויטמא אותו עליו להתחיל לקיים מחדש את הנדר שנדר להיות נזיר. ואף אם השלים כבר עשרים ותשעה ימים מן החודש שנדר להיות בו נזיר ונותר לו רק יום אחד בלבד – עליו להתחיל ולספור מן ההתחלה.

אך מדוע נאמרה הלכה זו דווקא על נזיר ולא על הכהן? התשובה לכך נוגעת להבדל שבין השניים. הנזיר הוא 'פרומר', אדם מחמיר שהטיל על עצמו חומרות ואיסורים אף בדברים המותרים לו. אנשים כאלו – כמה שהם מנסים להיזהר מן הטומאה, חסרי מזל הם, והם נכשלים כל העת. הכהן, שאינו נוהג להחמיר שלא לצורך, הוא חכם, ותקלות כאלו אינן קורות לו. רבו של רבי ברוך, רבי שמחה בונים מפשיסחה, לא החמיר על עצמו, ובסוף ימיו הקל ואכל מצה שרויה במים בפסח, שלא כנהוג בקרב החסידים. כיוון שנהוג שאדמו"רים מותירים לחסידיהם "שיריים" מן האוכל שהם בירכו עליו ואכלו ממנו, לא ידעו החסידים מה לעשות במצה השרויה שהותיר הרבי. ראה זאת רבי שמחה בונים ואמר: "תנו את השיריים לרבי ברוך. הוא 'פְּרִימָר' – קפדן ומחמיר – ודאי יקפיד לאכול את השיריים של רבו..."

שבת שלום

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 683 פסח טו בניסן תשפ"ב 16 אפריל 2022

לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

**מִי שְׁפָרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שָׂרָה רַבֵּקָה רַחֵל וְלֵאָה יִבְרָךְ אֶת
 כָּל קָהַל עַדְת יִשְׂרָאֵל וְנִזְכָּה וְנַחֲיָה וְנַעֲלָה לְהַקְרִיב פְּסָחִים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ,
 שְׂמֵחִים וְשָׂשִׂים בְּבָנֵינוּ בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ. אֲמֵן.** (תפילת רחל מורפורגרו)

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1840 צאת שבת: 1948

טו ניסן - בית"מח - פסח מצרים, ויציאת מצרים. ג'תתל"ג - נפילת מצדה, סוף המרד הגדול. ה'תרצ"ג - נפטר בנימין פוקס (שועל) חבר בקבוצה הראשונה של הבי"ויים שעלו ארצה מניקולייב בשנת 1882, ממייסדי המושבה גדרה. ה'תשט"ן - נפטרה תידה בארה, כוכבת סרטים אילמים אמריקאית יהודיה. ה'תשל"ן - נפטר דוד אלעזר, רמטכ"ל צה"ל במלחמת יום הכיפורים. ה'תשס"ב - הפיגוע במלון פארק בנתניה, שמביא למבצע חומת מגן. ה'תשס"ו - נפטר מיכאל שיר, סופר ישראלי

טז ניסן - תחילת ספירת העומר. היום הראשון של חול המועד פסח בארץ ישראל, ויו"ט שני של פסח בחו"ל. בזמן שביית המקדש היה קיים - יום הנפת העומר. הזמן שביית המקדש היה קיים הייתה התבואה החדשה מותרת מיד באכילה, ואילו בזמן הזה התבואה החדשה אסורה בא"י עד סוף ט"ז בניסן ובחו"ל עד סוף י"ז בניסן. ביום זה נוהגים לקיים את סעודת אסתר (תוספת לסעודה הרגילה) לכבוד המשתה שהביא לתליית המן שעל פי דברי חז"ל אירע ביום זה (ראה הרחבה). ב'של"ב - נפטר לוי, בנו השלישי של יעקב אבינו ה'תרמ"א - פורצים הפוגרומים סופות בנגב בדרום רוסיה. ה'תר"ף - מאורעות תר"פ - מתפללים מוסלמים בירושלים קוראים זעקות "טבחו ביהודים" אל עבר הרובע היהודי לאחר שיצאו מתפילותיהם לחגיגות נבי מוסא, ובכך החלו מהומות שנמשכו 4 ימים. ה'תשי"ג - נפטר קורט וייל מלחין גרמני יהודי. ה'תשל"ח - הזמר הישראלי יזהר כהן זוכה בתחרות האירוויזיון בשירו "אבניבי". ה'תש"ן - "התרגיל המסריח": שמעון פרס עומד להציג את ממשלתו בפני הכנסת, אבל ברגע האחרון מגלה ששניים מחברי הכנסת של אגודת ישראל לא מתכוונים לתמוך בה. ה'תשס"ב - צה"ל פותח במבצע חומת מגן. ה'תשס"ה - נפטר עזר ויצמן, מפקד חיל האוויר, מדינאי ונשיאה השביעי של מדינת ישראל

יז ניסן - היום השני של ספירת העומר וחול המועד פסח. בא"י החל מליל זה מותר לאכול לחם קלי וכרמל מתבואה חדשה. ה'תרי"ב - נפטר הרב יהודה ביבאס. ה'תרע"ה - מוקס גדוד נהגי הפרדות, גדוד מתנדבים יהודים שעזר לבריטניה במהלך מלחמת העולם הראשונה. ה'תשט"ז - לאחר 15 חודשי שבי חוזרים לישראל ארבעת חברי חולית חטיבת גולני שנותרו בחיים לאחר שנפלו בשבי הסורי, בתמורה ל-41 שבויים סוריים. חבר החוליה החמישי, אורי אילן, התאבד במהלך השבי. ה'תשמ"ן - אסון צירנוביל: ליבת הכור הגרעיני מותכת וגפיצוץ הורס את כיפת הכור ומפזר חומרים רדיואקטיביים במערב ברית המועצות ומדינות שכנות.

יח ניסן - ה'תרפ"ב - נוסדה תנועת הפועל המזרחי. ה'תשנ"ג - נפטר הרב יוסף דוב הלוי סולובייציק (מבוסטון), רב, פילוסוף דתי, מראשי תנועת המזרחי, וממנהיגי הרוחניים של היהדות האורתודוקסית בארצות הברית. ה'תשנ"ד - נפטר יוסף שכטר, איש רוח, הוגה דעות ומחנך (ראה תש"ע) ה'תשס"ב - מחבל מתאבד מתפוצץ במסעדת "מצה". חיפה ורוצח 15 אנשים.

יט ניסן - ה'תקל"ב - נפטר ר' אהרון מקרלין ה'תרי"ב - נפטר רבי אליעזר ברגמן, איש ירושלים, מייסד (הרחבה תש"פ). ה'תרע"ה (1915) - הסופר יצחק לייב פרץ (הרחבה תשע"ז). ה'תרפ"ב - נוסדה העיר גבעתיים. ה'תש"ש - הימלר מורה להקים מחנה ריכוז באושוויץ. ה'תש"ח - האצ"ל כובש את יפו. ה'תשי"ט (1949) - נפטר הרב מאיר בר-אילן, ממנהיגי המזרחי. ה'תשל"ד - גולדה מאיר מתפטרת מראשות הממשלה. פיגוע חבלני בקריית שמונה, שתוצאותיו: 18 הרוגים, בהם שמונה ילדים ושני חיילים. ה'תשל"ז - יצחק רבין מודיע על פרישתו מראשות הממשלה וראשות מפלגת העבודה, בעקבות פרשת חשבון הדולרים. ה'תשמ"ד - נפטר מרסל ניקו, צייר ואדריכל ישראלי

כ ניסן - ד'תשצ"ח - נפטר רב האי גאון, מאחרוני גאוני בבל. ה'תרמ"א - נפטר בנימין ד'זיראלי, בריטי יהודי, סופר וראש ממשלת בריטניה. ה'תרס"ט - מתקיימת הגרלת המגרשים באחוזת בית, מאורע שנחשב כיום ההולדת של תל אביב. ה'תרפ"ד - מוקמת קבוצת הכדורגל "הפועל חיפה", קבוצת הכדורגל הראשונה להשתייך לאגודת "הפועל". ה'תשס"ב - מבצע חומת מגן: צה"ל כובש את בית לחם, ומטיל מצור על כנסיית המולד בה מתבצרים מחבלים.

כא ניסן - משה יצא ממדין בשליחות הקב"ה להוציא את בני ישראל ממצרים. ב'תמ"ח - קריעת ים סוף. ה'ת"צ - נחנך בניין בית הכנסת "שארית ישראל", הראשון בניו יורק ה'תר"ח - נפטר רבי יצחק מוורקא תלמיד רבי שמחה בונים מפשיסחא, אדמו"ר לאחר פטירתו של רבי שמחה בונים. ה'תרס"ט - הוקם ארגון השומר ה'תרצ"ז - נפטר נתן בירנבאום, הוגה דעות יהודי אוסטרי, נחשב לטובע המונח "ציונות". ה'תש"ם - שני אזרחים ישראלים נרצחים בפיגוע של החזית העממית לשחרור פלסטין בקיבוץ משגב עם. ה'תשס"ב - כוחות צה"ל נכנסים למחנה הפליטים הפלסטינים ג'נין במסגרת מבצע חומת מגן. ה'תשנ"ד - נפטר אהרון רמז, מפקדו השני של חיל האוויר הישראלי

האם אפשר להקריב היום קרבן פסח?

הרב שמואל אליהו שליט"א לע"נ הרב מרדכי אליהו זצ"ל

פסח – מי יודע?

1. לכל אחד מאיתנו יש שתיים, אך פסח הוא אחד משלוש

2. אמו מתחילה בעי, אביו בת, והוא ארוחת הבוקר של מיצי

3. מחלה אכילה

4. אחת מעשר, שבגלל הדילוג בה, התקבל השם הזה לחגנו

5. הן לא קטנות, אבל שמן מזכיר את המילה, שלא תעלה בפסח על שולחנה של איזו עדה

6. השם לא נעים, ובו מכשירים הרבה כלים

7. מאחד מהארבעה שעליהם דיברה התורה, הורידו את האמצע והוסיפו את גיל שרה בלדת יצחק

8. נוע, מוש, זוע, ובשניים כאלו נקנה כוכבו של אחד השירים באגדה

תפילות בפסח

הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל, ניסן ה'תשס"ב

מנחה של ערב פסח

א. מתפללים מנחה של ערב פסח מוקדם מהרגיל, שהיא כנגד תמיד של בין הערבים, ואחר כך טוב לעסוק בענין קרבן פסח שהיו מקריבים אותו בזמן שביית המקדש היה קיים, וטוב לומר סדר פסח זה בעיתו ובזמנו. ולאחר מכן כדאי לומר סגולת ר"ש אוסטרופולי ומ"ב מסעות.

ב. יש נוהגים לעשות עירובי חצרות אחרי מנחה בעוד השמש על הארץ.

ליל פסח ושבת חול המועד

ג. מתחילין תפילת ערבית במזמור המיוחד של פסח "הודו וכו'". מתפללים בשמחה ובניגון מיוחד במיוחד את הקדיש וכן "ראו בני" ו"השכיבנו" כי תפילה זו נתקנה עבור ליל פסח שהיה במצרים.

ד. בתפילת ערבית אומרים אחרי העמידה "הלל עם ברכה" וכך נהגו גם חלק מהאשכנזים בארץ ישראל. בעת הברכה על ההלל, מכונים לפטור בברכה גם את ההלל שבהגדה. מי שמתפלל עם ציבור שאינם נוהגים לומר הלל, יאמר את ההלל ביחיד, ויברך עליו תחילה וסוף.

ה. בשבת חול המועד ובליל שביעי של פסח שחל להיות ביום חול או בשבת אין אומרים הלל.

ו. כשחל יום טוב במוצאי שבת מוסיפים "ותודיענו", אם שחל לאומר במקומו ונזכר לפני שאמר "ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים" אפילו לפני "ברוך אתה", יאמר "ותודיענו" ואחר כך יאמר "והשיאנו". ואם הזכיר שם ה' - אינו חוזר. מי ששכח לומר "ותודיענו" - אסור לו לעשות מלאכות שאסורות בשבת עד שיבדיל בקידוש או עד שיאמר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".

ליל פסח שחל בשבת

ז. נוהגים לומר "לכה דודי" וקבלת שבת כמו כל שבת אך אין אומרים "במה מדליקין", אלא מתחילים "כל ישראל וכו' אמר ר' אלעזר וכו' תלמידי חכמים וכו'" ומזמור של חג "הודו וכו'".

ח. בתפילת ערבית אומרים לפני תפילת י"ח "ושמרו בני ישראל את השבת וכו'". ואחר כך אומרים "אלה מועדי ה' וכו'", "ויודבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל".

ט. אומרים "ויכולו" אחרי תפילת לחש וברכת "מעין שבע" ואחר כך הלל שלם עם ברכה וקדיש תקבל, "מזמור לדוד" ו"עלינו לשבח". ויש שאומרים רק "ויכולו" ולא "מעין שבע" ולא נהגנו כן. (אבודרהם, הרש"ש, בספר "נהר שלום", וכן מנהג ירושלים. לב חיים לרבי חיים פלאגי ב, סי' צה. ומנהג חסידי "בית-אלי". כה"ר רסח ס"ק מו. תפז ס"ק כב).

י. בתפילת י"ח חותמים "מקדש השבת ישראל והזמנים" ואם שחל לומר "השבת" ונזכר מיד בסיום הברכה - יוסיף מיד "והשבת". ואם נזכר אחרי כדי דיבור - אינו חוזר כיוון שהזכיר "שבת" בתוך הברכה.

יא. אם חתם "מקדש השבת" ולא אמר "והזמנים", אינו חוזר, כיון שהזכיר את "חג המצות" בתוך הברכה.

שביעי של פסח

יב. בליל שביעי של פסח שחל להיות ביום חול או בשבת אין אומרים "הלל".

יג. בשביעי של פסח שחל בשבת אומרים "ויכולו", ברכת "מעין שבע", קדיש "תתקבל", "בצאת ישראל" ו"עלינו לשבח".

יש אפשרות הלכתית. בכל שנה יהודים עורכים הכנות מאומצות לקראת חג הפסח כשליל הסדר במרכזו. אך למען האמת חייבים לזכור כי אנו חסרים את מרכז ליל הסדר והוא קרבן הפסח שעל שמו נקרא החג: פסח. רוב האנשים חושבים שזה לא מעשי להקריב היום קרבן פסח מבחינה הלכתית. אבל צריך לזכור מה שכותבים רבים מהפוסקים שעסקו בנושא זה. רבי עקיבא איגר כתב במכתב לחתנו, החתם סופר, כי הוא מציע לבקש משרי ירושלים ליתן רשות להקריב. החתם סופר, בשו"ת יורה דעה סימן רל"ו, משיב לו שהבעיה נעוצה במושג שהוא קפדן גדול ואמר לבל יקרב שם מי שאינו מאמונתם. הרב צבי הירש קלישר, מגדולי תלמידי רבי עקיבא איגר עסק רבות בעניין בספרו 'דרישת ציון', ואף פנה באיגרת לשר מונטיפיורי ולרוטשילד בה ביקש מהם לפנות לסולטן הטורקי כדי להקצות מקום בהר הבית לשם בניית מזבח וחיידוש הקרבת קרבן הפסח. גם הרב טיקוצ'ינסקי, בסדרת ספריו 'עיר הקודש והמקדש', דן בבעיות ובפתרונות בנוגע להקרבת קרבנות בזמן הזה. המהר"י"ץ חיות כתב: "על כל פנים, חזרתי על כל הצדדים, ולא מצאתי שום דבר החוצץ היום להקריב קרבן פסח, אחר שיבנה היום מזבח, על מקום אשר היה בנוי בראשונה". "הבעיה היחידה היא חוסר האישור של הממשלה. כך כותב החזון איש אה"ע"ז ס"ב לכן בזמן הזה אי איתיהיב רשות להקריב קרבן פסח - אין לבטל - אם תינתן רשות להקריב קרבן פסח - אין לבטל".

יש אפשרות חוקית. לפי חוקי מדינת ישראל אין אפשרות למנוע אדם שרוצה להקריב קרבן פסח. יש במדינה חוקים בנוגע לחופש של כל אדם לקיים את מצוות הדת שלו כמו שהוא מבין. מספר עתירות הוגשו לבג"ץ בנושא זה, והשופטים ביררו שזה בכלל חופש הפולחן שהוא יסוד בחוק הישראלי. אבל הם תולים את עצמם במחלטה של הממשלה או של המשטרה שטוענת כי היא לא יכולה להגן על אלו שיקריבו את הקרבן. ברור לחלוטין שאם הציבור ילחץ על נציגיו בממשלה או בכנסת - הכל ישתנה. אם על הפגנות יותר פשוטות קבעו השופטים שהמשטרה חייבת להגן - למה על קרבן פסח לא? האם זה לא חשוב ד"ר מספיק ארגוני?

יש אפשרות ציבורית. צריך לזכור כי כשבני ישראל רצו להקריב את קרבן הפסח הראשון שלהם במצרים, הם חששו שהעולם יגיב על כך קשה. "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו?" שואל משה את פרעה שלא יכול להשיבו דבר. בסופו של דבר הם זוכחים את תועבת מצרים לעיניהם ואף אחד לא נסקל.

צריך לזכור שאת צליית קרבן הפסח אי אפשר להסתיר. קרבן פסח שנצלה הוא דבר מאוד ריחני. כשעשרה אנשים בשכונה צולים כל אחד מה שלם, כל השכונה מריחה. כשעם שלם צולה בבת אחת את קרבן הפסח שלו באותן שעות, כל מצרים מהלכת עם ריח של בשר צלי. אין מי שיכול להתעלם מזה. כל אחד מבין שקורה משהו. המדרש אומר שלריח הזה היה גם ריח של קדושה, כל יהודי שהיה מסופק אם הוא רוצה לצאת עם משה ממצרים, קיבל החלטה חיובית בעקבות הריח שנישא בכל רחבי מצרים. גם המצרים הריחו היטב את הריח הזה. הריחו ושתקו. לא סקלו אף אחד. איך הם יכולים להתעסק עם המון כה גדול? הטור או"ח תל כותב כי לכן אנו מציינים את שבת הגדול. "לפי שנעשה בו נס גדול" שביום חמישי בשבוע הייתה יציאת מצרים. הקרבת הפסח הייתה ביום רביעי, וביום שבת לקח כל אחד מישראל שה לקרבן פסח וקשר אותו לכרעי מיטתו. שאלום המצרים: למה זה לכם? והשיבו: "לשחטו לשם פסח במצוות השם עלינו". והיו שיניהם של המצרים קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר. ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול.

גם היום מאיימים עלינו שכל תזווה שלנו בהר הבית תפתח מלחמת העולם השלישית. בדיוק על זה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים הראו נפלאות". אחד הפלאות הוא שנוכל להשתחרר מאימת הגויים בנפשנו, כמו שהשתחררנו מהם לפני יציאת מצרים כשבתחילה נפלה עלינו אימה ששיתקה אותנו כאילו לנו אין כבוד כלל. רק אחרי שהשתחררנו מהעבדות הרוחנית הזאת - יכולנו לצאת ממצרים. וכאז כן היום.

ישראל מתחילים בגאולה - ה' ממשיך

קרבן הפסח נעשה על שם שפסח ה' על בתי בני ישראל במצרים שמות

פרק יב כו וְאִמְרַתְּם זָבַח פֶּסַח הוּא לֵה' אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּגִנְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינִי הִצִּיל וְכוּ'. הפסיחה הזאת מתרחשת בחצות הלילה. **קרוב הפסח נעשה בין הערבים לפני הפסיחה** - הוא מקדים את מכת בכורות ואת הפסיחה על בתי בני ישראל.

כך היה עם המצות שנאכלות בגלל שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ **שמות פרק יב לט** וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְתַּת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמָץ כִּי גָרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמֵה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם בני ישראל **אוכלים מצות לפני היציאה ממצרים לפני שלא מספיק בצקם להחמיץ**. הם אוכלים מצות ערב קודם היציאה. גם **הכניסה של ישראל לים סוף הייתה לפני שהים נקרע**. הם נכנסים בתוך הים ואחר כך הים נקרע. רק אחרי שהמים מגיעים עד נפש. על זה נאמר גם כאן: אנחנו צריכים להתחיל - ה' אומר אם פתחתם פתח כחודו של מחט - אפתח לכם פתח כפתחו אל האולם של בית המקדש, אולם ההיכל. על זה נאמר כי הגאולה העתידה תראה כמו יציאת מצרים. "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". אין הגאולה באה אלא עד שיכספו תכלית הכוסף. אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד - מתי המועד? כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו.

ההתעסקות במצוה - היא מביאה את המעשה

כך כתוב במדרש. אמר הקב"ה: "אם תתעסקו בזה מעלה אני עליכם כאילו בקרבנות אתם עסוקים" (פסיקתא דרב כהנא פסיקא טו). וכותב החפץ חיים על לימוד זה. "יש דור שהוא מצפה למלכותי, מיד הם נגאלים ... שלשון ציפיה הוא כמו הצופה שעומד במקום גבוה ומתכוון" (מרון החפץ חיים זצ"ל).

היה מרן הרב זצ"ל - הריני כפרת משכבו מעורר שנים רבות על החובה לקרוא את סדר הקרבת קרבן פסח בערב פסח אחר חצות, ובתחילה הוא היה כמעט יחיד בזה. רק אחרי שהיה מדבר ומעורר על זה במקומות רבים ואחרים עימו, התחילו לנהוג כן במקומות רבים וברוך ה' נהפך הדבר למנהג של רבים, בחינת "ונשלמה פרים שפתינו" שהיא ההקדמה למצוה עצמה. לומר לא שכחנו ולא ויתרנו ואנחנו לומדים את ההלכות כי אנחנו רוצים לקיים אותם הלכה למעשה

גם היה הרב ז"ל מקפיד שנים רבות לאפות מצות בערב פסח אחר חצות, זמן הקרבת הקרבן פסח. ובעת שהיו אופים את המצות הללו זכר לקרבן הפסח היו שרים את ההלל כמו שהיו שרים בבית המקדש שבעה שהיו מקריבים את קרבן הפסח. וכך היה הרב ז"ל עושה גם בשנתיים האחרונות שהיה חולה, לקיים "ונשלמה פרים שפתינו".

חשיבות קרבן פסח

מצוות הקרבת קרבן פסח היא מצוה שקיימת בכל דור ודור וגם היום. כך כותב הרמב"ם בספר המצוות (עשה נה) "ציונו לשחוט שה הפסח ביום ארבעה עשר מניסן ...". חשיבותה של מצוה זו היא כמו מצוות ברית מילה. מי שלא מקריב קרבן פסח כשהוא יכול, או שלא עושה ברית מילה כשהוא יכול, חייב כרת. אין שום מצות עשה אחרת שחייבים כרת אם לא עושים אותה.

אין גם שום מצוה אחרת שיש לה מועד שני לקיום המצוה למי שלא הספיק לעשות אותה בפעם הראשונה. אין מועד שני למי שלא חגג את חג הסוכות, אבל מי שלא עשה ברית ביום השמיני או שלא הקריב קרבן פסח במועדו - יכול להשלים את החסר במועד אחר.

עבודת בית המקדש מביאה שלום לעולם כולו

קרבן פסח הוא חלק מהעבודה בבית המקדש. אולי העבודה החשובה ביותר שכל ישראל שותפים לה. העבודה בבית המקדש אמורה להביא ברכה לעולם כולו. כשהעבודה במקדש נעשית כתיקנה, "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". "והשבתו חיה רעה מן הארץ". ירושלים היא "משוש כל הארץ" וכולם שמחים. אבל כשהמקדש חרב - רעה באה לעולם.

הנמרא בברכות טז מסבירה כי אסונות רבים נגרמים בעקבות הגלות: כי "בְּשִׁעָה שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֹכֵר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר בֵּין הַגּוֹיִים, בְּכִלְכּוֹל, מוֹרִיד שְׁתֵּי דְמָעוֹת לִים הַגְּדוֹל, וְקוֹלָם נִשְׁמָע מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ". וזוהי רעידת האדמה. אחרים אומרים שרעידה זו מתרחשת בגלל שהקב"ה "כִּפְּיוֹ סוֹפֵק זֶו עַל גְּבֻזוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, יִחְזַקְאֵל כֹּא וְגַם אֲנִי אֶפְהָ כְּפִי אֶל כְּפִי, וְהִנְחִיתִי חֲמָתִי". גם שם מדובר בנבואה על אדמת ישראל שהיא מלאה חרב. "רַבִּי יֵתָן אֹמֵר: אֶנְחָה מִתְאַנֵּם,

יד. בשביעי של פסח שחל ביום חול אומר הש"ץ "יהי שם", קדיש "תתקבל", "בצאת ישראל" ו"עלינו לשבח". טו. טוב לקרוא "תיקון" בליל שביעי של פסח מ"לשון חכמים" א, סי' נו ויקראנו לפני עלות השחר. ויקראנו בעמידה. טז. יש נוהגים לקרוא "שירת הים" בלילה זה שבו נקרע ים סוף. ויש שגרים ליד הים שקוראים "שירת הים" על יד הים. ויש כאלה שיש להם סדר לימוד אחר, והעיקר להרבות בסיפור הנס ובהודיה להשם יתברך.

מדיני ההלל

יז. צריך לומר את ההלל בשמחה ובנחת, ולא במרוצה. בקריאת ההלל צריך לעמוד, ואפילו לסמוך עצמו על הכותל אסור, אלא אם כן הוא זקן או חולה או חלוש מאד מחמת איזה חולי. יח. ביום טוב ראשון של פסח, ערבית ושחרית, בין בשבת ובין בחול, אין מדלגין בהלל, אלא גומרים אותו ומברכים עליו, ובשאר הימים קוראים בדילוג את ההלל בשחרית בלבד ולא מברכים. ובלילות חול המועד בין בשבת ובין בחול וכן בליל שביעי של פסח אין אומרים הלל כלל.

יט. יש נוהגים לקרוא בחול המועד את ההלל בדילוג ולברך עליו "לקרוא את ההלל" ולא "לגמור את הלל". והספרדים לא נהגו כן.

כ. בחו"ל נוהגים ביום טוב שני כמו ביום טוב ראשון. כא. בהלל שנאמר ללא דילוג מברכים תחילה וסוף, ובמקרה זה דיני ההפסקה הם כמו בק"ש, דהיינו: בקדיש יענה: חמשה אמנים ראשונים של קדיש, ובאמירת "אמן יהא שמיה רבא" יאמר כל כ"ח תיבות עד "דאמירן בעלמא", אבל שאר אמנים של הקדיש - לא יענה. וכן יענה "ברוך ה' המבורך לעולם ועד", הן ל"ברכו" שקודם יוצר או "עלינו לשבח", והן ל"ברכו" של עלית ספר תורה. אמנם לא יענה אמן דברכות וכש"כ שלא יענה "ברוך הוא וברוך שמו" והאשכנזים עונים על אמן של "האל הקדוש" ואמן של "שומע תפילה".

סדר הקריאות חג הפסח

כב. ביום טוב ראשון של פסח מוציאים שני ס"ת. בראשון קוראים בפרשת "בא" חמישה עולים ובשני בפרשת "פינחס". אם חל יום טוב ראשון בשבת מתחילים מ"והיה היום" בפרשת "בא" - ועולים שבעה עולים.

כג. בשבת חול המועד מוציאים שני ספרי תורה, וקוראים בראשון שבעה עולים **בשמות** **לג** ובשני בפרשת "פינחס".

כד. בשביעי של פסח מוציאים שני ס"ת, וקוראים חמישה עולים בפרשת "בשלח" ובשני בפרשת "פינחס". ואם חל בשבת עולים שבעה עולים.

כה. בחול המועד בימי החול מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים ג' עולים כדלקמן. ובספר השני עולה רביעי וקורא "והקרבתם אשה" **במדבר נח ט** ואין אומרים קדיש עד לאחר עליית רביעי.

כו. בכל יום מימי חול המועד פסח קוראים קריאה אחרת השייכת לחג הפסח. סדר הקריאות רמוז במשפט "משך תורא, קדש בכספא, פסל במדברא, שלח בוכרא". שמונה מילים אלו רומזות לשמונה קריאות, שבע המילים הראשונות רומזות לשבע הקריאות בשבעת ימי החג בארץ ישראל. והמילה השמינית רומזת לקריאת התורה ביום שמיני של פסח בחו"ל.

כז. יום ראשון של פסח יחול רק בימים א' ג' ה' או ז'. סדר הקריאות דלעיל קבוע כשפסח מתחיל בימים א' או ג' או ז'. אמנם אם פסח יתחיל ביום ה' אזי באותו יום יקראו "משכיל". למחרת ביום ו' יקראו "שור או כשב". בשבת יקראו "פסל לך" ומתחילים "ויאמר משה אל ה' ראה וכו'". ביום ראשון יקראו "קדש לוי" ביום שני יקראו "אם כסף" וביום שלישי יקראו "במדבר סיני" וביום רביעי שהוא שביעי של פסח יקראו "ויהי בשלח", ביום שמיני יקראו בחו"ל "כל הבכור".

הפטרה

כח. ביום טוב ובשבת חול המועד אומרים הפטרה. בכל ימי החול של חול המועד אין קוראים "הפטרה", חוץ מיום ב' של פסח בחו"ל שהוא יום טוב שלהם.

כט. אם טעו ולא אמרו קדיש אחרי ס"ת ראשון, והמפטיר עוד לא בירך ברכה ראשונה על קריאתו בספר השני, יאמרו קדיש אחרי הספר הראשון.

ל. אם המפטיר התחיל לברך על קריאתו - לא יפסיק, אלא יאמרו קדיש אחרי קריאת המפטיר ואחרי שסיים ברכה אחרונה על הקריאה בתורה. וקדיש זה יעלה להם גם לס"ת הראשון. לא. מפטיר שטעה ולא אמר קדיש אחרי קריאתו בספר תורה שני והתחיל בברכות הפטרה, לא יפסיק, אלא ימשיך הברכות עד סופם, יקרא את הפטרה, יברך ברכות אחרונות ורק אחר כך יאמר קדיש.

לב. הנוהגים כרמ"א אומרים רק פעם אחת "חצי קדיש" אחרי סיום

שְׁנָאֵמֶר יִחְזַקְאֵל הַיְהוָה וְהַנְּחִיחֵנִי בְּמִן הַנְּחִמָּתִי. "

הקריאה בספר הראשון, ובשעת אמירת קדיש זה - מניחים לידו גם את הספר השני.

יום טוב שני בחו"ל

לג. ביום טוב שני של פסח מתפללים כמו יום טוב ראשון, וקוראים הלל שלם עם ברכה, ומוציאים שני ס"ת וקוראים בראשון קוראים חמישה עולים. בסדר דלעיל, והמפטיר קורא בספר שני מ"ובחדש הראשון" ומפטיר ב"וישלח המלך". ואחר ההפטרה מתפללים מוסף וכו', כמו יום טוב ראשון.

לד. ביום טוב שני של שביעי של פסח דהיינו בשמיני של פסח מתפללים כמו בשביעי של פסח ואין גומרים את ההלל, ומוציאים שני ספרי תורה. אם חל בשבת קוראים שבעה עולים ומתחילים מ"עשר תעשר", ואם חל בחול קוראים חמישה עולים מ"כל הבכור **דברים טו** המפטיר קורא בספר שני "והקרבתם", וקורא את ההפטרה "עוד היום בנב"

מוריד הטל

ע"ע באורך לקמן הלכות שמחת תורה

לה. מתחילים לומר "מוריד הטל" בתפילת מוסף של יום טוב ראשון של פסח. ואין פוסקים עד תפילת שחרית של שמחה תורה (ועד בכלל). לו. אם אמר "משיב הרוח ומוריד הגשם" בימות החמה וזכר קודם שסיים את הברכה חוזר ל"אתה גבור". והוא הדין אם כבר אמר "ברוך אתה" וזכר קודם שאמר "הי". ואם התחיל ואמר "ברוך אתה הי", וזכר קודם שאמר "מחיה המתים" - יסיים "למדני חוקיך", וחוזר ל"אתה גבור". ואף אם סיים ואמר "מחיה המתים", יחזור ל"אתה גבור" (דמאחר והיא מחלוקת, אמרינן סב"ל) ואין צריך לחזור לראש התפילה. אמנם אם התחיל בברכת "אתה קדוש" ואפילו שאמר רק תיבת "אתה", מ"אתה קדוש", יחזור לראש התפילה. (ראה שו"ע קי"ד ס"ק ד').

לז. בימות החמה אם נסתפק שמא הזכיר גשם, עד שלושים יום - אמרינן חזקה שהזכיר גשם, וצריך לחזור, ואחר שלושים יום - אין צריך לחזור. לח. אם ביום ראשון של פסח אומר ברכת "אתה גבור" עד "מוריד הטל" תשעים פעמים, כנגד לי יום שאומרים אותו ג' פעמים בכל יום, משם ואילך אם אינו זוכר אם הזכיר גשם - הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם ואינו צריך לחזור. ויש אומרים שלא יתחיל מ"אתה גבור" אלא יאמר: "מחיה מתים אתה רב להושיע מוריד הטל."

ברכנוה ותן טל שמורות

לט. החל מיום ראשון של חול המועד פסח מפסיקים לבקש גשם ומבקשים רק טל. הספרדים משנים את כל נוסח הברכה ובימות החמה אומרים "ברכנו". האשכנזים נוהגים לומר בתוך הברכה "ותן טל" במקום "ותן טל ומטר".

מ. מי שבקש גשם בקיץ (כל אחד לפי הנוסח שלו) וזכר שטעה, אם הוא עדיין בתוך הברכה, צריך לומר לשתוק כדי הילוך ד' אמות, ואחר כך יתחיל מחדש את ברכת השנים כראוי. ואפילו אם אמר כבר "ברוך אתה" ולא אמר "הי" - יעצור ויאמר כן.

מא. אם אמר "ברוך אתה הי", יסיים "למדני חוקיך" ויחזור לתחילת ברכת השנים. אמנם אם סיים את הברכה ולא התחיל "תקע", יחזור ויחזור לתחילת ברכת השנים. אם התחיל "תקע" וזכר אחר כך, יפסיק במקום שזכר, ויחזור ויחזור לתחילת ברכת השנים וימשיך את סדר הברכות.

מב. אם נזכר לאחר שאמר "יהיו לרצון אמרי פי" האחרון הסמוך ל"עושה שלום" - חוזר לראש העמידה אפילו אם עדיין לא עקר את רגליו.

יעלה ויבא

מג. בחול המועד אומר בתפילות "יעלה ויבוא" אם שכח לומר "יעלה ויבוא" וזכר ב"ברוך אתה הי", יסיים "למדני חוקיך", ויזכיר "יעלה ויבוא", ואחר כך ימשיך "ואתה ברחמיך וכו'". ואם כבר אמר "המחזיר שכינתו לציון", וזכר לפני שאמר "מודים", יאמר שם "יעלה ויבוא", וימשיך "מודים וכו'". אם לא נזכר עד אחר שהתחיל "מודים", חוזר ל"רצה", ויאמר "יעלה ויבוא וכו'" אבל אם לא נזכר עד שאמר "יהיו לרצון אמרי פי" האחרון, אפילו שלא עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

מד. אם הוא מסופק אם הזכיר "יעלה ויבוא", צריך לחזור ולהתפלל. וטוב שיכוין שתפילתו היא על תנאי, שאם אינו חייב לחזור, תהא התפילה כתפילת נדבה. מי ששכח ולא אמר "יעלה ויבוא" יכול לצאת מ"ח על ידי שיכוין דעתו וישמע מהשי"ץ את כל הברכות מראש ועד סוף כאדם שמתפלל לעצמו, ולא יפסיק ולא ישית, רק יענה "אמן", אך לא יאמר "ברוך הוא וברוך שמו", ולא יאמר "מודים" דרבנן. ואפשר לעשות כן רק אם השי"ץ הוא תלמיד חכם היודע להוציא הרבים ידי חובתם.

עריבת למוצאי יום טוב

בשעה שהקב"ה מביט בבתי תאטריות ובבתי קרקסיות יושבות בטח ושאנן ושלוחה ובית מקדשו חרב הוא אפילו (מפולת) לעולמו להחריבו. הוא שכתוב: "שאוּג ישאג על נהו" - בשביל נהוהו" ירושלמי ברכות פרק ה' לכן מי שעבר על צווי זה ולא הקריבו בזמנו במזיד חייב כרת, בין איש בין אשה. הוא מביא נזק גדול לעצמו ולעולם כולו. כל הדברים הללו צריכים להביא אותנו לשבור את המחסום הרוחני שמונע מאיתנו לחשוב באופן מעשי על הקרבת קרבן הפסח, דבר שגדולי ישראל ראו אותו כדבר מאוד מעשי גם בימינו כשאין עדיין בית המקדש.

אפשר להקריב קרבן פסח גם כשבית המקדש לא בנוי

עשרים ושנים לפני בניית הבית השני לא היה בית המקדש קיים אבל המזבח היה על מכונו. **הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פרק ב ד)** מביא כי שלשה נביאים עלו עם העולים בימי הבית השני "אחד העיד להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מדותיו, ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אע"פ שאין שם בית. " כך אומרת המשנה במסכת עדיות (נ ה) "אמר רבי יהושע, שְׁמַעְתִּי, שְׁמַקְרִיבִין אֵף עַל פִּי שְׁאִיִן בֵּית" וכך פוסק הרמב"ם (שם ו טו) "לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה, ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות. שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא". ובשו"ת שאילת יעבץ (חלק א סימן פט) כותב שכנראה גם אחרי חורבן הבית השני היו מקריבים קרבנות במקום המקדש למרות שלא היה שם בית בנוי.

בגלל העובדה הזאת רצה אחד מבעלי התוספות, רבי יחיאל מפריז, לבוא לירושלים לפני כשבע מאות שנה ולהקריב קורבנות, זאת כיוון שקרבן הפסח הינו הראשון אותו ניתן לחדש כיום. הכפתור ופרח דן בשאלה איך ניתן לפתור את כל הבעיות הכרוכות בהקרבת הקרבן, ואחריו דנו בכך עוד רבים. לפי הנראה עיקר הבעיה הייתה השלטונות שמנעו זאת מהם, ולא בעיה הלכתית.

מי שנמצא סביבות הר הבית בערב פסח ולא מקריב קרבן פסח חשש כרת

עד מלחמת ששת הימים לא הייתה שליטה של יהודים במקום המקדש. בתחילה שלט בירושלים הסולטאן מטורקיה, אחר כך שלטו האנגלים והערבים. רק אחרי מלחמת ששת הימים החלה שליטה של יהודים על הר הבית. מיד עם השליטה של יהודים במקום נוצרה האפשרות להקריב במקום המקדש קרבן פסח. הבעיה הייתה שגם

השלטון היהודי הפריע להקרבת הקורבן

הרבי מחב"ד עליו השלום חשב שזאת בעיה הלכתית קשה מאוד, שיהודים יהיו בירושלים במקום שיש שלטון יהודי ולא יקריבו קרבן פסח. הוא אמר לחסידיו מיד אחרי מלחמת ששת הימים כי מי שלא מקריב קרבן פסח בערב פסח אחר חצות כשהוא נמצא בירושלים - הוא בחשש כרת. לכן היו כמה שנים בהן חסיד חב"ד היו יוצאים מירושלים בכל ערב פסח כדי שלא להכנס לספק ההלכתית החמור הזה. בשנת תשל"ה אמר הרבי שההוראה בטלה. זה לא שהוא חזר בו, בכאב גדול הוא הבין שדעת השלטון הישראלי לאסור באופן מוחלט כל עליה, ובנושא זה (לבושתנו ולחפרתנו) דין השלטון הישראלי לא שונה מהשלטון העותמני או האנגלי. כשם שבימינו לא הייתה אפשרות והיינו אנוסים כך גם היום.

מו"ר הרב זצ"ל - הריני כפרת משכבו, היה רגיל לומר כי אסור ללכת לכותל המערבי בערב פסח אחר חצות. הנמצא שם נכנס לחיוב של הקרבת קרבן פסח. אין לו את התירוץ של "איש איש פי ה'יה טמא לנפש או בדרך רחוקה לך או לדרתיכם". בנדבר ט' טומאה היא לא מחסום. אם הוא לא בדרך רחוקה למה שלא יקריב קרבן פסח? הרב ז"ל היה בדעתו זאת גם אחרי שנת תשל"ה. לדעתו זה עדיין בידינו, ויש כוח בציבור להכריע ולשנות את המציאות השלטונית אם הוא רק ירצה.

חייבים ללחוץ על השלטונות שיתנו להקריב קרבן פסח

רבי עקיבא איגר זצוק"ל היה אחד מהחשובים של רבני אירופה גם בדורו וגם בדורות שאחריו. חתנו, החת"ם סופר היה גם הוא אחד מגדולי החכמים שבכל הדורות. רבי עקיבא איגר כותב לחתנו (יב

אייר תקצ"ז: "לבקש משרי ירושלים ליתן רשות להקריב לקרבן פסח". לדעת ר' עקיבא איגר, הקרבת קרבן פסח אינה כה מסוכנת מבחינת ההלכה כקרבת אחרים, וניתן לקיימה גם בתנאי גלות. החת"ם סופר משיב לו (שו"ת חת"ם סופר, יורה דעה, תשובה רלו) שיש בעיה מעשית, שכן הסולטן הטורקי "הוא קפדן גדול, כי אמר לבל יקרב שם (למקום המקדש) מי שאינו מאמונת ישמעאל, כי שם נבנה בית עבודה שלהם (מסגד אל אקצא). ואומרים שאבן השתיה באמצע הכיפה היא ולא יקרב שם איש זר שאינו מאמונתם".

אפשר להכנס לבית המקדש למרות שכולם טמאים לצורך קרבן פסח

אמנם מבחינה הלכתית לא רואה החת"ם סופר בעיה בעובדה שאנחנו טמאי מתים ואין לנו פרה אדומה. הוא מסתמך על דברי הכפ"ת ופר"ח שמביא כלל יסודי בהלכה: 'טומאה הותרה (או דחוייה) בציבור'. לאור כלל זה ניתן להקריב קרבן פסח בטומאה. כך כתב ה"כפתור ופר"ח בהמשך לדיון על כוונתו של בעל התוס' רבי יחיאל מפר"ז להקריב קרבנות.

מה. במוצאי יום טוב שהוא יום חול אומרים בתפילה "אתה חוננתנו", ומבדילים על הכוס, אבל לא על הנר ולא על הבשמים ומברכים רק "בורא פרי הגפן" ו"המבדיל" וכו' (שו"ע תצא סעי' א). במוצאי יום טוב ושבת מבדילים כרגיל על נר ובשמים.

מו. אם לא אמר "אתה חוננתנו" בתפילה. אסור לו לעשות מלאכה עד שיאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול", (מ"ב רצד ס"ק ג. כה"ח שם ס"ק ו. בא"ח ש"ש ויצא ג) אפילו אם יצאו כבר הכוכבים. וכן אסור לאכול עד שיבדיל על הכוס. וכן הדין באשה שאינה מתפללת ערבית.

מז. כשמוצאי יום טוב הוא מוצאי שבת, אחרי "יהי שם" אומר הש"י חצי קדיש ואחר כך אומרים "שובה וכו'". ואף על פי שלפי הפשט ועל פי מנהג חלק האשכנזים אין אומרים "שובה" ו"יהי נועם" במוצאי שבת שחל יום טוב אחריו, או במוצאי שבת ויום טוב. על פי הקבלה יש לומר בכל מוצאי שבת "יהי נועם" ואתה קדוש" גם במוצאי שבת של חול המועד. וכן נוהגים הספרדים. (עיין כה"ח רצה ס"ק ט, יא. בא"ח ש"ש ויצא ו). מת. כיום אין באכילת מצה במוצאי פסח משום "בל תוסיף" כיון שרגילים לאוכלה במשך כל השנה. ועיי' פסיחם דף ל'.

מט. הפוסקים כרמ"א נוהגים לקרוא מגילת "שיר השירים" בשבת חול המועד בבית הכנסת. ואם חל יו"ט ראשון של פסח בשבת - קורא בשבת זו שיר השירים.

ספירת העומר

נ. מתחילים לספור עומר מליל ראשון של חול המועד ויש אומרים את סדר הקרבת העומר המובא ברמב"ם כפי שמובא במחזורים. ונוהגים לברך על העומר בבית הכנסת לפני ההבדלה. הלכות ספירת העומר במקום

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

שבוע שעבר: פרק ג ד - גזירת ספיחים

השבוע: פרק ג ה - זמן הגידול של פירות השביעית

זמן הקובע לפירות העץ הוא החנטה, שזה הזמן שניתן לאוכלם בשעת הדחק, וזה הזמן שבו הם מתחייבים במעשרות, ונקרא בלשון חכמים שהגיעו לשליש בישולם. נמצא שהפירות שחנטו בשביעית חלה עליהם קדושת שביעית אף שהמשיכו לגדול בשנה השמינית, ואם חנטו בשנה השישית, אף שהמשיכו לגדול בשביעית, אין עליהם קדושת שביעית ומותר לבעל המטע לקטוף אותם כבכל השנים. אמנם מעת שנכנסה השנה השביעית, אסור לבצע מלאכות שמשביחות את העץ וגידול הפירות (יש סוברים שהחנטה היא תחילת צמיחת הפרי. ודין אתרוג ופירות הדר יבוארו בהערה). לדעת רמב"ם וסמ"ג הזמן הקובע לשביעית הוא עונת המעשרות. ומבואר במשנה מעשרות א, א, שתחילת זמן מעשרות הוא כאשר הפירות מתחילים להיות ראויים לאכילה בשעת הדחק, וכן הדין לגבי שביעית. והוא הזמן שהזרעים שלהם יכולים לצמוח (רמב"ם שמיטה ויובל ד, ט; מעשר ב, ג-ה). וביארו מהר"ק קורקוס ורש"ס ופני יהושע ועוד, שהחנטה ועונת מעשרות לרמב"ם הם זמן אחד. מנגד, לדעת תוס' (ר"ה יב, ב, 'התבואה'), זמן החנטה לפני זמן המעשרות. ופירשו רבים שהוא תחילת הופעת הפרי הקטן (מאירי, כפתור ופר"ח). להלכה פוסקים כרמב"ם (ערוה"ש כג, ז; ספר השמיטה ועוד. ולכך נטה בשב"א ד, ט; משפט כהן ג). וכמה ראשונים כתבו שעונת המעשרות היא כזמן של הבאת שליש, שזכר לגבי תבואה וקטניות (ר"ה יג, ב) כזמן חיובן למעשרות. אלא שהסתפקו בהגדרת שליש, "א שליש נפח", "א שליש משקל, ו"א שליש בישול" (עיין הרחבות לשב"א ד, ט, ב). ומוכרחים לומר שההגדרה העיקרית היא שליש בישול, היינו שליש השתבחות הטעם, שאז הוא כבר ראוי לאכילה בשעת הדחק, וכדוגמת אכילת בן דרוסאי בהלכות בישול בשבת. ומה שיש מפרשים שליש נפח ומשקל, הוא כנראה בפירות מסוימים שגם בעת שהגיעו לשליש משקלם ראויים לאכילה בשעת הדחק, אבל רוב הפירות בשלב זה אינם ראויים לאכילה אפילו בשעת הדחק. ויש סוברים שהואיל וראש השנה לאילנות הוא ט"ו בשבט, רק פירות שחנטו בין ט"ו בשבט של שנה שביעית לט"ו בשבט של שנה שמינית קדושים בקדושת שביעית (ר"ח, של"ה). אולם דעת רוב הפוסקים שט"ו בשבט הוא ראש השנה לענין שנות מעשר וערלה לאילן, אבל לענין שביעית א' תשרי הוא ראש השנה, כפי שאמרו במשנה (ר"ה ב, א): "באחד בתשרי ר"ה לשנים ולשמיטין". וכ"כ רמב"ם ד, ט; רדב"ז, פאת השולחן, שערי צדק, רע"א, ספר השמיטה. וכן עולה משב"א ד, ט. וכ"כ במאמר יב, ט; ומשפטי ארץ טו, א.

אתרוג ופירות הדר: לדעת רוב התנאים והאמוראים דין שביעית באתרוג נקבע לפי החנטה, ולרבותינו שבאושא לפי הלוקיטה (ר"ה יד-טו, סוכה לט, ב; מ, א). ובראשונים, יש סוברים שהולכים אחר חנטה (ראב"ד, ריטב"א, וכן משמע מעוד כמה ראשונים). ויש אומרים שהולכים אחר לוקיטה (רמב"ם ד, יב; סמ"ג, שו"ע שלא, קכו). ויש שפירשו שהרמב"ם התכוון להחמיר ללכת באתרוג גם אחר לוקיטה (מעשה רוקח). למעשה, מחמירים כשתי השיטות, וכ"כ במאמר יב, יג. ולגבי שאר פירות הדר, יש סוברים שגם בהם צריך להחמיר כמו אתרוג (מאמר יב, יד). אולם לדעת רבים, פירות הדר כשאר פירות האילן (מרן הרב קוק, הרב

החשמונאים בנו מזבח בטומאה. בספר שו"ת מהרי"א (הלך א, אורח חיים סימן פח) מובא כי כך, למעשה, נהגו החשמונאים כשנכנסו לחצרות המקדש והיו טמאים ובנו את המזבח בטומאה. "גנזו את אבני המזבח ששיקצו מלכי יוון... והיו צריכים לבנות מזבח חדש. וכיון שהיו טמאים... בנו את המזבח בטומאה. !"

בונים את המקדש אפילו בטומאה. הרב צבי הירש קלישר בספרו דרישת ציון מביא את דברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ז, כג) שכותב על הדרך לבנות את בית המקדש: "בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל, או להוציא משם את הטומאה, מצוה שיהיו הכנסין כהנים תמימים... אין שם כהנים - ייכנסו לוויים, לא מצאו לוויים - ייכנסו ישראל... לא מצאו טהורים - ייכנסו טמאים". אם בהיכל שקדושתו יתירה - מותר [לבנות או לתקן] בטמאים, כל שכן בעזרה [שקדושתה פחותה, ונכנסים במטרה] לבנות מזבח - שרי [מותר] בטמאים. [זאת] כיון שאין טהורים". כלומר, לא רק באשר להקרבה עצמה, מקריבים בטומאה - כשנטמא רוב הציבור, אלא אף באשר להכנות לעבודה' ולהקרבה, כגון, בניין ההיכל ותיקונו, וכן בניין המזבח והמידות הנדרשות.

מה יעשו עם המתנגדים מקרב היהודים ?

יש חוששים מפני ההצטרפות של הקרבת קרבן פסח. איך זה יראה בעיני החילוונים? מה יגידו באגודת "צער בעלי חיים"? האמת שדבר זה לא צריך בכלל דיון. יש לנו כלל כי כשיש מצוה לא מתחשבים במלעיגים, "ולא יבוש מפני המלעיגים עליו". כבר בזו לנו על מצוות ברית מילה, רדפו אותנו גזרו עלינו והוציאו אותנו להריגה על זה. כיום ארגון הבריאות של האו"ם ממליץ לכל הגברים לעשות ברית מילה כדי להנצל ממחלות.

במיוחד בקרבן פסח מודיעה לנו התורה שילגלו עלינו. לא אנשים רחוקים אלא הבנים שלנו. "וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתַן ה' לְכֶם כְּאֲשֶׁר דָּבַר וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַעֲבֹדָה הַזֹּאת: וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הַעֲבֹדָה הַזֹּאת לְכֶם שְׁמוֹת יב כה

הבן הזה נקרא בהגדה של פסח - הבן הרשע. הוא מנקה את ידיו ואומר זה לא שייך לי. הדם והפרימיטיביות הזו. אני אדם נאור. אני מכבד בעלי חיים. אני לא שוחט אותם בברבריות.

בהגדה של פסח מכינים אותנו לאפשרות הזו כבר אלפי שנים, ואומרים לנו: אל תתבלבלו. "אף אֵתָהּ הִקְהָה אֶת שְׁפָיו וְאָמַר לוֹ, בָּעֵבוֹר זֶה עֲשֵׂה ה' לִי בְּצַאתִי מִמִּצְרָיִם, לִי וְלֹא לוֹ, אֱלוֹ הִיא שֵׁם לֹא הָיָה נִגָּל". תן לו תשובה ניצחת. תגיד לו: חביבי, אם נתחשב בכל החשבונות שלך – לעולם לא תהיה לנו גאולה. צריך ללכת בדרך שלנו – ורק כך ננצח.

מה יקרה למתנגדים בסוף התהליך ?

חכמיו אמרו שנבואה שהוצרכה לדורות נכתבה. כך קרה בימי חזקיהו, אחרי הימים שבהם אחז אסר על קיום מצוות התורה, עולה חזקיהו ומעודד את הקרבת קרבן הפסח. בתחילה אומר להם חזקיהו דעו לכם כי כל החולשה המדינית של עם ישראל בימי אבי אחז היא תוצאה של התרפסות לפני התרבות של העמים השכנים. "כִּי מָעַלּוּ אֲבֹתֵינוּ וַעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וַעֲזָבֻהוּ וַיִּסָּבּוּ פְּנֵיהֶם מִמִּשְׁפָּן ה' וַיִּתְּנוּ עֲרֹף: גַּם סָגְרוּ דַלְתוֹת הָאוֹלָם וַיִּכְבְּוּ אֶת הַגְּזָרוֹת וַיִּקְטְרוּ לֹא הִקְטִירוּ וְעַלָּה לֹא הָעִלּוּ בְּקֹדֶשׁ לְאַלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי קֶצֶף ה' עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם וַיִּתְּנֵם לְעֹנָה לְשִׁמָּה וְלְשָׂרָקָה כָּאֲשֶׁר אָתָם רָאִים בְּעֵינֵיכֶם: וְהָיָה נְפֹלּוּ אֲבֹתֵינוּ בְּחָרֵב וּבְנֵינוּ וּבָנוֹתֵינוּ וּנְשֵׁינוּ בְּשֹׂבֵי עַל זֵאת."

חזקיהו מציע להם לחדש את הברית עם אלוקים על ידי קרבן הפסח ועבודת המקדש. הם פותחים את "דַלְתוֹת בֵּית ה'" בחודש ניסן, מתקנים ומטהרים אותו. "וַתִּפְּחוּ עֲבוֹדַת בֵּית ה': וַיִּשְׁמַח חֲזַקְיָהוּ וְכָל הָעָם עַל הַחֲכִין הָאֱלֹהִים לָעָם כִּי בִפְתָאֵם הָיָה הַדְּבָר". חזקיהו מתפלל איך בחודש אחד מתהפך לב ישראל אל ה'. רק מסירים את מלכות הרשעה וכבר האמונה חוזרת. כנראה שהיא הייתה מוסתרת בפנים.

ממשיך הכתוב ומספר כי חזקיהו שולח שליחים לכל ישראל להודיע להם על חידוש העבודה במקדש. מחמת המהירות הם קובעים את הפסח בחודש אייר, פסח שני. "וַיִּלְכּוּ הַרְצִים בְּאֲגָרוֹת מִיַּד הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁרִיּוּ בְּכָל יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּמְצִיּוּ מִלֶּךְ: לֵאמֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוּבוּ אֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם וַיִּחַק יִשְׂרָאֵל וַיָּשֶׁב אֵל הַפְּלִיטָה הַנִּשְׁאָרָת לְכֶם מִכֵּף מֶלֶךְ אֲשׁוּר: וְאֵל תְּהִיוּ כְּאֲבוֹתֵיכֶם וְכֶאֱחֵיכֶם אֲשֶׁר מָעַלּוּ בַּה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם וַיִּתְּנֵם לְשִׁמָּה כְּאֲשֶׁר אָתָם רָאִים וְכוּ."

מה הייתה התגובה של העם לפעולה של חזקיהו? **וַיִּהְיוּ הַרְצִים עֹבְרִים מֵעִיר לְעִיר בְּאֶרֶץ אֲפְרָיִם וּמְנַשֶׁה וְעַד זְבוּלֹן וַיְהִיוּ מִשְׁחִיקִים עֲלֵיהֶם וּמְלַעְגִים בָּם: אִךְ אֲנָשִׁים מֵאֲשֶׁר וּמְנַשֶׁה וּמְזַבְלוֹן נִכְנְעוּ וַיָּבֹאוּ לִירוּשָׁלַם: גַּם בְּיְהוּדָה הָיְתָה יַד הָאֱלֹהִים לְתֵת לָהֶם לֵב אָחָד לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ וְהַשְּׂרִים בְּדַבַּר ה': וַיִּאֲסִפוּ יִירוּשָׁלַם עִם רַב לַעֲשׂוֹת אֶת חַג הַמִּצְוֹת כְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי קֶהֱל לְרֹב מְאֹד."**

כך היה בשנה הראשונה. אבל בשנים שאחר כך הכל התהפך. הגמרא (סנהדרין ב/ז) מספרת כי "בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מגבת ועד אנטיפרס, ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה". בזכות זה הם ניצלו מכיבוש מלכות אשור באופן פלאי, המלכות שהגלתה את עשרת השבטים מארץ ישראל. זאת אומרת שגם אותם אנשים "מִשְׁחִיקִים עֲלֵיהֶם וּמְלַעְגִים בָּם" חזרו בהם והצטרפו לעבודת המקדש בהנהגת חזקיהו.

מה יעשו עם כהנים ובגדי כהונה ?

בתשובתנו של החתם סופר הוא דן בכל השאלות העולות מהכוונה של חותנו רבי עקיבא איגר להקריב קרבן פסח ואומר: "והנה מבגדי כהונה לא שאלו, כי פשוט הוא שאין כהן גדול מעכב ונוכל להקריב בלעדו."

ממשיך החתם סופר וכותב "ומה שחשב מיחוס כהונה, נראה דלא קשה מידי להרב יחיאל ז"ל דמאן לימא לו דלא יקריב אתו כהן? לדעתו אפשר להסתמך על החזקה של הכהנים שיש היום להקריב איתם קרבנות. הרי חכמינו דרשו על הפסוק "ברך ה' חילו" אפי' חלולים שבכהנים – ה' מברך את עבודתם."

מאופה נביא בגדי כהונה? בעית הבגדים אמנם הועלתה על ידי היחידים סופר' אך נשארה פתוחה. ר' צבי הירש חיות כותב, שבאשר לבגדי כהן הדיוט – "אפשר לעשות גם היום בגדים אלו: הכתונת, והמכנסיים, והאבנט והמצנפת". ואילו באשר לבגדי כהן גדול, עשייתם יותר מורכבת, אבל היא לא מעכבת. (ראה רמב"ם סוף הלכות כלי מקדש, ובמהרי"ץ חיות קונטרס אחרון פרק ב)

מה יעשו עם מזבח העולה ?

זאת השאלה המעשית ביותר מורכבת בכל הנושא הזה של הקרבת

(הרצוג). וכן נוהגים למעשה (קטין שביעתו, ו; ז; משפטי ארץ טו, ו-ח-ט). לגבי גידולי השדה, כבר למדנו שרובם נאסרו מחמת גזירת ספחים (לעיל ד), אולם יש שלא נאסרו, והם: צמחים שמתחדשים משורשיהם בכל שנה, כדוגמת בונה. וכן מה שצמח מאליו בשדות הפקר או במקומות שאדם אינו מעוניין שיצמחו שם. וכן מה שנבט לפני השביעית. אלא שלגבי השלב הקובע לקדושת שביעית יש הבדל בין תבואה וקטניות לעומת ירקות.

הזמן הקובע בתבואה וקטניות הוא 'הבאת שליש', שאז הם ראויים לאכילה בשעת הדחק, כלומר הבשילו כדי שיעור שליש. אם נזרעו בשישית והביאו שליש לפני השביעית, אין בהם קדושה. ואם הביאו שליש בשביעית, יש בהם קדושה (רמב"ם ד, ט).

והזמן הקובע לגבי ירקות הוא זמן לקיטתם. לפיכך אם נבטו לפני חד שנתיים. [הבדל בין ירקות לקטניות, שבקטניות הזרע הוא המאכל, ואילו בירקות המאכל הוא העלים כמו חסה וכרוב, או פרי שבתוכו יש זרע אבל עיקרו אינו זרע כמו קישואים ועגבניות. ויש יוצאים מהכלל והם אורז ודוחן ושומשמין, שאף שנכללים בתבואה וקטניות, הואיל והזמן שגיגעו לשליש אינו אחיד, קבעו ללכת בהם אחר גמר פרי (רמב"ם ד, יא).

כתב רמב"ם (ד, יב), שהולכים בירקות אחר הקליטה, ומשמע גם אם לא המשיכו לגדול בשביעית. ויותר משמע כך בהל' מעשר שני (א, ד). ובשו"ע יו"ד שלא, קכו, כתב כרמב"ם (ונראה שהרמב"ם לשיטתו ד, יא, שצריך לקבוע זמן אחד לכל הנלקטים יחד, שאם נחשב זמן שליש או זמן גמר הגידול, עלולים להיות לנלקטים כאחד זמנים שונים). אמנם התוס' (ר"ה יג, ב, 'אחר') סוברים, שהולכים אחר גמר גידול הפרי, ואם נגמר בשישית, למרות שנלקט בשביעית, דינו כפירות שהתעורר (ונראה שדעתו שהולכים אחר היניקה מהארץ, ובירקות לפי סוף היניקה מהארץ. ובפירות אילו, כבר כשחנטו גמרו לינוק מהארץ ויש לעץ מספיק כוח לגדל את הפירות עד הבשלתם).

ולכל הדעות, אם לא השקו את הירקות שלוש יום לפני ר"ה, למרות שלקטו אותם אחר ר"ה, דינם כפירות שישית, הואיל וכל יניקתם היתה בשישית בלבד (רמב"ם ד, יז). וכ"כ למעשה קטין שביעיתו, יא; שביתת השדה י, 5.

הזמן הקובע לקדושת שביעית בצמחי תיבול או ריח חד שנתיים הוא הקליטה. וכן הדין בענפים רכים של שיחים רב שנתיים (קטין שביעיתו, ח, 5). אבל בענפים מעוצים של שיחים רב שנתיים – תחילת היווצרות הענף (מאמ"ר יג, ס-סא), וקשה לדעת אימתי הוא (עין קטין שביעיתו, ו, יד, 2). ואם הוא פרח, יש מקום לומר שהזמן הקובע הוא זמן הופעת הניצן (בצאת השנה, קטין שביעיתו, ו, יד, 1).

בשבע הבא בעז'ה: 1 – הפירות שחלים עליהם מצוות השביעית

פיוט

בליל הסדר אנו חוגגים שני חגים הקבועים לאותו יום, חג הפסח שארכו יום אחד ופולחנו קרבן הפסח וחג המצות שארכו שבעה ימים ועבודתו המיוחדת – אכילת מצה ואיסור החמץ. "הא לחמא", הפותח את סדר ה"מגיד" בהגדה של פסח, הוא אחד הקטעים המזוהים ביותר עם ליל הסדר וההגדה של פסח, ולא בכדי, שכן הוא נוגע בשני יסודות מעמדותיים של חג הפסח ושל ליל הסדר. הוא פותח בהצגת המצה – הסמל המרכזי של חג המצות, וממנו עובר להזמנה: כל מי שצריך ורוצה מוזמן להצטרף לסדר. בלילה הזה אנו זוכרים את לידתנו כעם, ובלילה הזה הדלת פתוחה.

אל אמירת הקטע, הכתוב ארמית, מתלווה טקסיות וחגיגות רבה. לפני אמירת הקטע, שבחלק מן הקהילות נאמר בעמידה, מורידים את הכיסוי מעל המצות, ומגביהים (כלומר אווזים גבוה ביד) את הקערה כולה או את המצות. כך בא לידי ביטוי הקשר הברור שבין הדיבור לבין המעשה. לא רק אומרים שזהו לחם העוני אלא רואים אותו, אווזים בו, מצביעים עליו ומגלים אותו לעין כל.

במהלך הדורות נקשרו מנהגים רבים ושונים לאמירת הקטע. בחלק מן הקהילות נוהגים לומר לפני "הא לחמא עניא" את המשפט "בבהילו [=בחיפזון] יצאנו ממצרים".

במנהג קהילות צפון אפריקה למשל, נוהגים לשובב את הקערה מעל ראשי כל אחד מהמסובים, לפי סדר הגילאים.

יש הנוהגים לומר את הקטע הזה שלוש פעמים ולאחר מכן פעם נוספת, בניב המקומי של אותה קהילה.

בימי ראשית המדינה, ברוח לילות הסדר הקיבוציים, חוברו כמה וכמה לחנים לטקסט הזה, הידוע מביניהם הוא לחנו של ידידיה אדמון, שנלמד גם בגני הילדים.

בְּהִילוֹ יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם
כֹּהַן לַחְמָא עֲנִיא דִּי אַכְלוּ אֲבָהֶתָּא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
כֹּהַן לַחְמָא עֲנִיא דִּי אַכְלוּ אֲבָהֶתָּא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
כֹּהַן לַחְמָא עֲנִיא דִּי אַכְלוּ אֲבָהֶתָּא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם

כָּל דְּצָרֶיךָ יִתֵּי וַיִּפְסַח
הַשְּׁתָּא הָכָא
לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל
הַשְּׁתָּא הָכָא עֲבָדִי
לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרֵין

מספר האגדה

משנה ברכות א ה

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן, שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵנֵי בְרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בְּיַצִּיאת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלְלָלָה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: "רַבּוֹתֵינוּ, הֲגִיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית!"

אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: "הֲרֵי אֲנִי כָּבוֹ שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאֱמַר יַצִּיאת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת, עַד שֶׁדָּרְשָׁה בֶּן זֹמָא: שֶׁשָּׂאֵמַר "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צִיאַתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים טז ג): "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַיָּמִים, "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַלִּילוֹת.

וְחֻכְמֵים אוֹמְרִים: "יְמֵי חַיֶּיךָ" - הַעוֹלָם הַזֶּה, "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" - לְהִבְיֵא לַיָּמִים הַמְּשִׁיחִים.

מפראות לפסח

מסופר בגמרא על רבי יהודה בר אילעאי, שהיה לו כאב ראש משתיית הד' כוסות בליל הסדר, מפסח ועד שבועות. והדבר הוא פלא שיהא כל פעם כאב ראש, בדיוק באותו זמן שמן הפסח ועד עצרת, ופירשו על דרך המוסר שהכוונה היא שההשפעה שיש בליל הסדר צריכה להיות עד שבועות שהוא התכלית, שעיקר יציאת בני ישראל ממצרים היתה כדי שאח"כ יקבלו את התורה (רבי יהודה צדקה)

האם אפשר להקריב היום קרבן פסח? - המשך מעמודה ימנית

יציאו ממצרים וחשבו כל הזמן על הבצלים והשומים. צריכים להתרגל לחיים של השראת שכינה, של ברכת ה' הגדולה, של שערי שמים פתוחים. זה צריך להיות הצעד הראשון לבניין בית המקדש. הפעולה הזאת לא צריכה להעשות בהתגנבות. קרבן פסח הוא קרבן יחיד שנעשה על ידי הציבור ויש לו דינים של קרבן ציבור לכמה וכמה דברים. גם רוחנית זו צריכה להיות דרישה של הציבור ובשביל זה נועד השיעור הזה. סיפר לי הרב אליהו בן דהן שליט"א שגר ברובע היהודי בעיר העתיקה כי הרב אליהו ז"ל הכי"מ היה מתקשר אליו בערב פסח להזמין מקום לקרבן פסח שצריך להאכל בירושלים שבין החומות. דוגמא להכנה מעשית. הרב ז"ל לא היה אומר לאחרים לעשות כן, אבל היה מזהיר וחוזר ומזהיר כמה וכמה פעמים לא לצאת מהארץ בתקופת פסח. יציאה לחו"ל בתקופה הזאת מראה על חוסר אמונה. האם אתה לא מאמין שנקריב קרבן פסח? אז מה המשמעות של כל דברך בהגדה של פסח?

פסח - אני יודע!

1. רגל 2. גדי 3. חזרת 4. מכת בכורות 5. קטניות
6. הגעלה 7. חמץ 8. זוז

ספור לשבת לחג

"מדוע שרוי ענן של עצבות על פניך לאחרונה?" שאל מניטו (הרב יהודה ליאון אשכנזי) את אחד מתלמידיו. ספר לו התלמיד שבימי מלחמת העולם השנייה הסתתר מפני הנאצים במנזר, ושם חגג את חג הפסחא הנוצרי. זיכרון אותם הימים מביא איתו תחושת אובדן ובלבול, ומפיל עליו דיכאון עמוק. "אם כך," אמר מניטו "יש לנסוע אל המנזר". הרב ותלמידו נסעו אל המנזר ושלושה ימים שוחחו שם על אימי המלחמה, על המנזר, על הנצרות, ועל היהדות והקהילה שאליה הוא שייך. בשוכם מן המנזר אורו פניו של התלמיד, והוא חגג את חג הפסח בשמחה. שאלו התלמידים את מניטו: "מדוע השבת את התלמיד אל המנזר? מדוע לא שוחחת איתו במקום אחר, נעים יותר?" השיב הרב: "לעיתים כדי לעלות מהתהום, יש צורך לרדת אליו, ורק משם אפשר לעלות."

רבי יעקב בירדוגו, רבה של העיר מקנס, היה גם משורר ופייטן, ואת הפיוטים נהג לשלב בתפילה כששימש כחזן בבית הכנסת "אלחכם" שאותו הקים. ביום טוב ראשון של חג הפסח עבר הרב בירדוגו לפני התיבה והחליט לשלב בתפילה כמה פיוטים חדשים שכתב והלחין. המילים הנוגעות והמנגינה המרגשת סחפו את כל המתפללים, ובמהרה עלתה מבית הכנסת שירה אדירה. הרב בירדוגו חזר לבית שמח וטוב לב, אך באותו הלילה התגלה אליו בחלומו הפייטן רבי דוד חסין, גדול משוררי מרוקו, ואמר לו בכעס: "אתה מסיג גבול! עד כה שרו רק את הפיוטים שלי בחגים." הרב בירדוגו נבהל והחליט לתקן את מעשיו. ביום השני של חג הפסח שר בתפילה שוב, אך הפעם שר רק את פיוטיו של רבי דוד חסין. בסיום התפילה ניגשו אליו כמה מן המתפללים ושאלו: "מה השתנה? מדוע לא שרת מפיוטיך הנפלאים?" הרב בירדוגו סיפר להם על החלום ועל החלטתו להסתפק בפיוטים הישנים. אך המתפללים לא הרפו "אנו מבקשים שתשיר מפיוטיך החדשים!" לשמע הפצרותיהם החליט הרב בירדוגו לשלב בין הפיוטים – "מכאן ואילך נשיר גם מפיוטיי וגם מפיוטי רבי דוד חסין." באותו לילה שוב התגלה אליו בחלום רבי דוד חסין. הרב בירדוגו נבהל וחשש שגם הפעם יגער בו על שגרע מפיוטיו, אך להפתעתו רבי דוד חסין הרעיף עליו ברכות ושבחם: "אשריך! אשרי העם שככה לו! יברכך ה' וישמרך."

סיפר רבי ישראל מרוז'ין: פעם אחת אירע וכמה חסידים מתלמידיו של רבי לוי יצחק מפרדיסשוב נאלצו לחוג את חג הפסח בעיר וינה. שאלו החסידים את רבם היכן ראוי שיתאכסנו בפסח בעיר זו. וכך ענה הרבי: "צאו לשוק יום אחד לפני החג, ביום שבו בודקים את החמץ לעת ערב. בדקו וראו מי הוא הפותח ראשון את חנותו. בביתו של אדם זה ראוי שתהיו בחג." עשו כך החסידים, ובאו לשוק ביום זה באשמורת הבוקר,

וראו יהודי אשכנזי אחד שהקדים לפתוח את חנותו. אף שהיה האיש לבוש כאנשי המקום בלבוש מודרני, שלא כדרכם של החסידים, באו אליו וביקשו ממנו להיות אצלו בחג הפסח. האיש הסכים בחפץ לב, ובאותו הערב, בלילה שבו בודקים את החמץ, באו לבקרו. ראו החסידים, והנה יושב האשכנזי עם אשתו ובני ביתו והם אוכלים ארוחת ערב יחדיו. לא מצא הדבר חן בעיני החסידים. רגילים היו כי כאשר יש אורחים בבית פורשות הנשים מן השולחן, ואילו הוא ישב עם בנות ביתו בנוכחות החסידים. למחרת, בערב חג הפסח, שאל אותם האשכנזי: "האם תרצו לערוך את ליל הסדר עמנו, או שתרצו שאכין לכם חדר מיוחד לשם כך?" בגלל חוסר הצניעות שבו נהג האשכנזי, ביקשו לערוך את הסדר בחדר מיוחד לבדם. בליל הסדר, לאחר שסיימו את סעודתם, הציצו החסידים דרך חור הדלת אל שולחנו של האשכנזי. וכך ראו: כל בני המשפחה היו יושבים כשהם שרויים בדבקות נפלאה וראשם מופנה אל על, כאילו שאינם בעולם הזה. עוד ראו כי המשרת בא ומגיש לפנייהם את הדגים, ואחר כך מחזיר את האוכל אל המטבח. שוב הגיש לפנייהם בשר והשיבו אל המטבח, בלי שאיש מהם נגע באוכל. כל זאת ראו ותמהו מאוד. הבינו החסידים כי אין אלו אנשים פשוטים אלא צדיקים נסתרים. כששאלו אחר כך את המשרת לפרש הדבר שראו, אמר להם המשרת: "בכל שבת עושה בעל הבית קידוש, פורס את החלה ונותן לכל אחד מבני הבית. מיד אחר כך הם שומטים את ראשיהם בדבקות, ואינם טועמים כלל מן המאכלים שאני מגיש לפנייהם." כנהוג בחוץ לארץ, ליל הסדר נערך פעמיים, ערב אחר ערב. לאחר ששמעו את דברי המשרת חשקה נפשם של החסידים להצטרף אל שולחנו של האשכנזי בליל הסדר השני. כאשר ביקשו זאת ענה להם האיש: "היכן שערכתם את הסדר אמש, שם תערכו את הסדר גם הלילה." לאחר שסיים ר' ישראל מרוזין את סיפורו הוסיף ואמר: "כל הנשמות הגבוהות נמצאות דווקא בדייטשלאנד – בארץ אשכנז. משיח גם הוא – משם יגיע."

שבת שלום, פסח כשר ושמח

ד"ר מרדכי ארגמן - כל הזכויות שמורות ©

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 684 פרשת אחרי מות כב בניסן תשפב 23 אפריל 2022

לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
 לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימי, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

**מִי שְׁפָרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שָׂרָה רַבֵּקָה רַחֵל וְלֵאָה יִבְרַךְ אֶת
 כָּל קָהַל עַדְת יִשְׂרָאֵל וְנִזְכָּה וְנַחֲיָה וְנַעֲלָה לְהַקְרִיב פְּסָחִים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ,
 שְׂמֵחִים וְשָׂשִׂים בְּבָנֵינוּ בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ. אֲמֵן.** (תפילת רחל מורפורגרו)

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1845 צאת החג: 1952 צאת שבת: 1953

כב ניסן - ב'תפ"ט - על פי המסורת, **יהקפת חומות יריחו והפלתם בימי יהושע בן נון** (ראה הרחבה) **ה'תרע"ז** - נפטר אליעזר זמנהוף, ממציאה הפולני היהודי של השפה הבינלאומית אספרנטו. **ה'תרע"ח** - נפטר הרמן כהן, פילוסוף גרמני יהודי. העיתון "הארץ" נוסד בירושלים, בשם "חדשות מהארץ הקדושה" (הרחבה תשע"ח). **ה'תש"ל** - מכתב השמיניסטים נשלח לראש הממשלה, גולדה מאיר. **ה'תשל"ד** - מוקמת האוניברסיטה הפתוחה בישראל. **ה'תשנ"ו** - נפתח מבצע ענבי זעם בדרום לבנון.

כג ניסן - ה'ש"ס - נפטר רבי משה מטראני, (המב"ט) מחכמי צפת ומגדולי הפוסקים (הרחבה תשע"ז) **ה'תרפ"א** - פרוץ פרעות תרפ"א, במהלכם נרצחו 43 יהודים (ראה עלון תש"ע). **ה'תרצ"א** - האצ"ל נוסד בירושלים על ידי פורשים מ"ההגנה", בראשות אברהם תהומי. **ה'תשי"ג** - עליית כפר עציון להרי חברון **ה'תשנ"ה** - נפטרה דרורה חבקין, זמרת, מלחינה, פזמונאית ומעבדת.

כד ניסן - ה'תרע"ב - הונחה אבן היסוד לטכניקום של חיפה, שיהפוך בעוד שנים לטכניון. **ה'תרפ"א** - בפרעות ביפו נרצחו הסופרים העבריים י"ח ברנר, צבי שץ ואחרים (ראה עלון תש"ע). **ה'תש"ח** - החל מבצע מטאטא (ראה עלון תש"ע)

כה ניסן - ב'תמ"ח - עם ישראל הגיע לאילים לאחר יציאת מצרים. **ה'תרל"ו** - נפטר רבי חיים הלברשטאם מצאנז בעל ה"דברי חיים" ומייסדה של חסידות צאנז (ראה תש"ע). **ה'תשכ"א** - משפט אייכמן נפתח בירושלים. **ה'תשנ"ד** - 8 ישראלים נרצחים בפיגוע מכונית התופת בעפולה, פיגוע ההתאבדות הראשון שהחמאס בצע בישראל. **ה'תשס"ב** - כוחות צה"ל, הימ"מ והשב"כ צרים על ביתו של בכיר החמאס, קייס עדואן, ממתכנני הפיגוע במלון פארק"ל נכנסים למחנה הפליטים הפלסטינים גינן במסגרת מבצע חומת מגן. **ה'תשנ"ד** - נפטר אהרון רמז, מפקדו השני של חיל האוויר הישראלי

כו ניסן - ב'תקט"ז - נפטר, יהושע בן נון. ארון הברית נופל בשבי פלישתים שני בני עלי הכהן נהרגו בקרב. **ה'תש"ז** - אליעזר קשאני, דב גרונר, יחיאל דרזנר ומרדכי אלקחי, חברים באצ"ל, מועלים לגרדום (הרחבה תשפ). **ה'תשי"א** - קרב תל מוטילה - חיילים סורים נכנסים לאזור המפורז בכורזים וצה"ל מגיב בשליחת יחידות בנסיון להניסם. **ה'תשט"ו** - נפטר אלברט איינשטיין, מגלה תורת היחסות. **ה'תשמ"ב** - מתחיל פינוי העיר הישראלית ימית מחצי האי סיני, בהתאם להסכם השלום בין ישראל למצרים. **ה'תשס"ב** - נפטר בני ברמן, זמר ישראלי. **ה'תשס"ד** - חוסל המחבל הבכיר עבד אל-עזיז א-רנתיסי. **ה'תשס"ו** - נפטר הרב משה טייטלבוים, אדמו"ר חסידות סאטמר משנת ה'תשל"ט ועד מותו. בנו של הרב חיים צבי טייטלבוים מסיגעט, אחיו של הרב יואל טייטלבוים, מייסדה של חסידות סאטמר.

כז ניסן - הוא יום הזכרון לשואה ולגבורה, **ה'תרצ"ג** - הקמת הגסטפו בגרמניה. **ה'תרצ"ו** - תחילת **המרד הערבי הגדול** בישראל (ראה הרחבה). **ה'תש"ט** - ראש ממשלת ישראל דוד בן-גוריון ושר האספקה והקיצוב דב יוסף מודיעים בכנסת על תוכנית הצנע. **ה'תשט"ז** - נפטר הרב זאב גולד, ממנהיגי תנועת המזרחי ומחותמי מגילת העצמאות. **ה'תשל"ד** - אסון מחניים: שמונה חיילי צה"ל נהרגים כתוצאה מהתנגשות בין שני מסוקי יסעור מעל שדה התעופה מחניים. **ה'תשס"ד** - נפטרה הזמרת צילה דגן. **ה'תשס"ו** - פיגוע אל-קאעידה באתר הנופש דהב בסיני

כח ניסן - ה'תרפ"ח - נפטר רבי יששכר לייב וינברג האדמו"ר השני לחסידות סלונים **ה'תש"ה** - צבא ארצות הברית משחרר את מחנה הריכוז בוכנוואלד. **ה'תשמ"ב** - ממשלת ישראל מכריזה על סיום פינוי ימית. **ה'תשנ"א** - הרבי מלובביץ' מודיע על שעשה הכל להבאת הגאולה ומטיל את הבאת הגאולה על חסידיו. **ה'תשמ"ד** - נפטרה המשוררת זלדה. **ה'תשס"ב** - נפטר השופט חיים כהן, חתן פרס ישראל **ה'תשס"ו** - נפטרו יובל נאמן, פיזיקאי, ח"כ ואיש צבא, הרב משה הלברשטם, דיין בד"ץ העדה החרדית.

כט ניסן - ה'תרצ"א - נפטרה רחל המשוררת. **ה'תשכ"ג** - נפטר יצחק בן צבי, נשיא השני של מדינת ישראל. **ה'תשמ"ג** - נפטר אברהם יפה, איש צבא וחבר כנסת ישראלי **ה'תשנ"ו** - מבצע ענבי זעם. **ה'תשמ"ח** - כח סיירת מטכ"ל מחסל את אבו ג'יהאד בביתו שבפרברי תוניס

אחרי מות – מי יודע ?

עזרא מרומ, אתר כיפה

1. היכן נרמז שבת ראשון היה קיים 410 שנה ? (רש"י).
2. נאמר על יום-כיפור: כיפורים = כ-פורים. איפה בפרשה (העוסקת בעבודת הכהן הגדול ביום כפור) יש קשר למגילת אסתר ?

3. מה מיוחד בחלוקת העליות באחרי-מות קדושים לעומת שאר פרשיות המצורפות (בארץ, בחו"ל זה קיים גם בחוקת-בלק) ?

אחרי מות | וחי בהם

הרב יהודה עמיטל

"ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" (י"ח, ה). מן הביטוי "וחי בהם" ניתן ללמוד כמה דברים:

א. את המצוות יש לקיים מתוך שמחה וחיות - ולא מתוך צער, עצבות או סגפנות.

ב. בסוף מדרש תנחומא על התורה נאמר: "רשע בחייו חשוב כמות, מפני שרואה חמה זורחת ואינו מברך 'יוצר אור', שוקעת - ואינו מברך 'מעריב ערבים' ". המאפיין של יצור חי הוא שהוא מגיב - שאינו אדיש למה שקורה מסביבו. עבודת ה' צריכה להיעשות כתגובה טבעית ומחויבת לסובב אותנו ואשר הימנעות ממנו תהווה אדישות למתרחש בעולם.

ג. אדם צריך לראות בתורה ובמצוות את עיקר עיסוקו. מותר לאדם לעסוק בפרנסתו רוב שעות היממה, אך עליו לחוש שאותה שעה ביום שהוא מקדיש ללימוד היא היא עיקר יומו וחייו וכל השאר טפל לה. על הפסוק "ואת חקתי תשמרו ללכת בהם" (שם, ד) מפרש רש"י: "שלא תאמר: למדתי חכמת ישראל, אלך ואלמד חכמת האומות". אסור להשוות בין חכמת ישראל לבין חכמת האומות. מותר ללמוד חכמות אחרות, אך לימוד התורה צריך להיות העיקר: אדם צריך להרגיש שהתורה והמצוות הם חייו ושכל שאר הדברים משניים להם.

"כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתייהם לא תלכו" (שם, ג). כתב הרמב"ם (הלכות עבודת כוכבים פ"א ה"א): "אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים ולא מדמין להם לא במלבוש ולא בשער... אלא יהיה הישראל מובדל מהן וידוע במלבושו ובשאר מעשיו כמו שהוא מובדל מהן במדעו ובדיעותיו... לא ילבש במלבוש המיוחד להם ולא יגדל ציצית ראשו כמו ציצית ראשם...". ומבאר הכסף משנה על אתר (ד"ה ולא ילבש) "שלא נתכוון רבינו לאסור אלא מלבוש המיוחד להם ופירשו הישראלים ממנו משום צניעות או מפני דבר אחר, שכיוון שנתייחד להם מפני פריצות ופירשו הישראלים ממנו מפני יהדותם, אז כשלוּבשים הישראלים נראה כמודה להם ונמשך אחריהם, אבל כשאינו מלבוש המיוחד להם על דרך זו, אין הישראל חייב להשתנות מן העובדי כוכבים כלל ועיקר". לפי ביאור הכסף משנה קצת קשה: מדוע לא כתב הרמב"ם כך במפורש? מדוע ניסח את דבריו באופן שמשמע ממנו כאילו אין להידמות לגויים כלל? נראה שהרמב"ם בא לרמוז כי על אף שאיסור ההליכה בחוקות הגויים קיים רק בדברים שהיהודים פירשו מהם - כדברי הכסף משנה - עדיין יש עניין להיות שונים מהגויים. אסור ליהודי להשתדל כל הזמן לחקות את הגויים: תמיד עליו לנסות לשנות משהו ממנהגם, לעשות דברים אחרת ולתת ביטוי רחב ככל האפשר ליהדותו ולשונותו.

אחרי מות – להיכנס ולצאת

הרב אורי שרקי

שלוש אפשרויות יש בשביל להיכנס אל הקודש פנימה. האחת היא להיות כמשה, הנכנס לפני ולפנים ללא כל הכנה מיוחדת, ללא בגדי כהונה וללא הקרבת קורבנות וללא שילוח של שעיר למדבר. משה הוא הדגם האידיאלי של האדם שאין בו פגם, ואינו נדרש לתקן דבר, כי אם לשמוע את דבר ה' מבין שני הכרובים.

האפשרות השנייה היא להיות כאהרון, ולבצע את כל סדר העבודה שבפרשת אחרי מות. אהרון, שתפקידו לקרב את הרחוקים ולתקן את עיוותיהם, רשאי לבוא אל הקודש אם עשה ככל הנדרש כדי לסלק את העיכובים, שהם הרושם

פרשת אחרי מות

הפרשה ה-29 בתורה וה-6 בחומש ויקרא. הפרשה נכתבת ב-154 שורות בספר תורה ויש בה 15 פרשיות (מיקום 17), מתוכן 3 פרשיות פתוחות ו-12 סתומות. בפרשה יש 80 פסוקים (מיקום 45), 1170 מילים (מיקום 43) ו-4294 אותיות (מיקום 45). לפי ספר החינוך יש בפרשת אחרי מות 28 מצוות (מיקום 7), מתוכן 2 מצוות עשה (מיקום 26) ו-26 מצוות לא תעשה (מיקום 7). **הפטרות פרשת אחרי מות היא הנדירה ביותר ונקראת בממוצע אחת לעשרים שנה בלבד!** סיבה אחת לכך היא כי אחרי מות בדרך כלל מחוברת לפרשת קדושים ורק בשנים מעוברות (7 מתוך 19) קוראים אותה לבדה. בנוסף פרשת אחרי מות יוצאת לעיתים בשבת הגדול או בשמיני של פסח בחוץ לארץ. אבל הסיבה הראשית היא שלפעמים שבת אחרי מות יוצאת בשבת רגילה ועדיין קוראים בשבת זו את הפטרות פרשת קדושים. זאת בגלל שפרשת קדושים יוצאת בראש חודש. הפטרות פרשת אחרי מות היא הפטרה רעה וקשה, והפטרות קדושים אופטימית יותר. מסיבה זו, רק כאשר גם פרשת אחרי מות וגם פרשת קדושים הן בשבתות רגילות, קוראים את הפטרות אחרי מות. דבר זה קורה בשנה מעוברת מסוג זחג (ראש השנה בשבת, שנה חסרה ופסח ביום ג') בלבד. שנה כזו הייתה לאחרונה בשנת תשנ"ז והפעם הבאה תהיה רק בשנת תשפ"ד (2024). ככל מצב אחר קוראים את הפטרות קדושים בלבד או הפטרות מיוחדות.

הפרשה פותחת בהגדרת זמן התרחשותה, והוא לאחר מות שני בני אהרן בפרשת 'שמיני'. ונושאה הם:

א. דינים הקשורים לאופן בו רשאי אהרן לגשת אל קודש הקודשים, הכרוך בהבאת קרבנות מסויימים, ייחודיים, הכוללים שני שעירי עזים אשר אחד מוקרב כחטאת השני נשלח למדבר כישעיר לעזאזל. זהו למעשה תיאור טקס הכפרות שעתיד להיערך במשך שנים רבות נוספות ביום הכפורים בבית-המקדש.

ב. פירוט אופן שילוח השעיר למדבר ולאחר מכן מובאת המצווה המפורשת על יום הכפורים.

ג. האסור לשחוט בהמה למאכל ללא הבאת קרבן לאהל מועד. מוסבר שהמטרה הנה גמילת העם מעבודת האלילים שהיה מורגל בה עד כה. מצוה זו כוללת גם את הגרים החיים בתוך העם.

ד. איסור אכילת את הדם ביחד עם הבשר שהדם הוא הנפש.

ה. עם סיום החלק העוסק בקרבנות מורה ה' למשה שיצווה את העם שלא ללכת בדרכי המצרים והכנענים, ושלא להשמע לחוקותיהם. העם מצווה לשמור את חוקת ה' כחוקת חיים.

ו. מפורטים דיני גילוי עריות, איסור משכב נידה, איסור אשת-איש, איסור העברת זרע למוֹלַךְ (הקרבת ילדים ע"י שריפה), איסור משכב זכר ואיסור משכב בהמה.

ז. בסוף הפרשה אוסר הקב"ה על ישראל להיטמא בכל הטומאות אשר פורטו, שכן אלו הדברים אשר עשו העמים אשר ישבו בארץ כנען לפנייהם ולכן מקיאה אותם הארץ מתוכה.

הפרשה מתארת את תרבות הכנעני שוכן הארץ "כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנָשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ". כתב הארכיאולוג פרופסור **ויליאם אולברייט**: "המנהגים הדתיים [של יושבי כנען] נוטים היו לעמוד בשפל המדרגה המוסרית, היו משתמשים הרבה בקדשים וקדשות, והיו שטופים בפולחן הנחשים וגם קורבנות אדם היו מעשים שכיחים. לא מצינו בשום ספרות מיתולוגית של הקדמונים מידה גדושה כל כך של שפיכות דמים ופריצות מינית כמותה של הספרות הכנענית, והתמונה העולה מתוך אסופותיו של **פילון מגבל** היא אפילו חריפה מזו שמצינו בספרות האפית". (פילון מגבל, יליד שנת 64 לסה"נ, סופר פיניקי, כנעני בלשון יווני, שחיבר ספר על הדת הפיניקית, הכנענית. נשתמרו חלקים מחיבורו על דת הפיניקים בספר של אבי הכנסייה אבסביוס.

אבסביוס מסתמך על-פי רוב על דברי פילון עצמו ולפרקים על סיכומם אצל הפילוסוף פורפיריוס ופה ושם הוא אף משלב דברי פולמוס משלו נגד הדת הפיניקית. ידיעות אלו מסייעות לחקר דת ארץ כנען בכלל ולבירור רקעם של כמה מדברי המקרא בפרט. פילון מעיד על חיבורו שהוא התרגום היחיד של ספר שנכתב בלשון

הפיניקית על ידי **סכניתן** (Sayxouviâxkov) איש בארות (כיום ביירות) לפני מלחמת טרויה. הוא מספר כי אותו סכניתן קיבץ את מסורות ערי פיניקיה ואת הרשימות השמורות במקדשיהן ואף שקד על דבריו של TaoToqa שהוא לטענתו ממציא האותיות והראשון

בבני אדם שהעלה מסורות על הכתב והוא לפיכך, אפוא ממייסדי התרבות האנושית שפילון מאריך בתיאורם. מבחינה הסטורית דמותו מתמזגת דמותו עם דמות אל מצרי שבני אלכסנדריה קראו לו תות. איש מופלא זה לא רשם בפשטות את דברי ההמון הנבער על יראת האלים' אלא ערך אותם).

הפרשה הבאה "קדושים קשורה עניינית וממשיכה את פרשתנו

מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א

בשבוע שעבר: פרק ג: ה – זמן הגידול של פירות השביעית

השבוע: ו – הפירות שחלים עליהם מצוות השביעית

מצוות ההשמטה חלה על כל גידולי הארץ שנועדו למאכל אדם ובהמה, ובכלל זה גם עשבים שמיועדים לאכילה, כדוגמת חסה למאכל אדם, וחציר למאכל בהמה. וכן על צמחים ועלים שנועדו לתיבול, שהם בכלל צמחים שנאכלים על ידי אדם. ומותר לכל אדם לקטוף לצורך ביתו מגידולי הארץ הללו, והם נקראים 'פירות שביעית', והם נחשבים קדושים, היינו שצריך להקפיד על ייעודם לאכילה, שנאמר (ויקרא כה, ו): "וְהִיְתָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֶכְלָה". דרשו חכמים: לְאֶכְלָה ולא להפסד, וכל שימוש שאינו כייעודם הרגיל נחשב הפסד (פסחים נב, ב; להלן ד, א).

גם על פירות ועשבים שנועדו לסיכת הגוף או לצביעת בגדים חלים דיני שביעית, הואיל והנאתם דומה להנאת אכילה. המאפיין את הנאת האכילה שהיא באה יחד עם כילוי המאכל, שהמאכל מתכלה בעת שאדם לועס ובלוע ומעכל את המאכל. וכן לגבי סיכת הגוף בשמן, בעת ההנאה השמן מתכלה. וכן לגבי צביעת בגדים בפירות, בעת שמבשלים את הפירות עם הבגד, הפירות מתכלים והצבע עובר לבגד (רש"י).

אבל על עצים ועשבים שנועדו להסקת תנור לחימום הבית או בישול – לא חלה קדושת שביעית, הואיל וקודם העצים מתבערים ורק אח"כ נהנים מהחום שמתפשט בבית ומהתבשיל שמתבשל (סוכה מ, א). וכן עצים שעושים מהם רהיטים, או פשתן וכותנה שעושים מהם חוטים ובגדים, אין בהם קדושה, הואיל ואינם כמאכל שאינם מתכלים.

קדושת שביעית אינה חלה על מיני צומח שנועדו לתרופות, הואיל והן מיועדות לחולים בלבד, שלא כמו מאכלים שנועדו לכל. על פרחי נוי שאין בהם ריח לא חלים דיני שביעית, אבל הסתפקו חכמים לגבי צמחים שנועדו לריח. למעשה, כשעיקרם לריח נכון להחמיר, וכשעיקרם לנוי אפשר להקל. בלולב והדס של מצווה אין קדושת שביעית.

חשוב לציין שכל הדיון בסעיף זה הוא לגבי קדושת הפירות, אבל איסור המלאכות שנועדו להצמיח חל על כל מיני הצומח, כולל מינים שאין בהם קדושה.

בירושלמי ז, א, הסתפקו אם יש בבשמים קדושת שביעית, ובשביבת השדה ט, טז, היקל, מפני ששביעית דרבנן. אולם ההוראה המקובלת לנהוג בהם קדושה (ספר השמיטה ז, ד, ה; קטיף שביעית ה, ד, ט; משפטי ארץ יד, א). אמנם לגבי פרחים שנועדו לנוי ודרך אגב יש להם ריח, יש להקל (רש"י א). ויש מחמירים גם בפרחים שאין בהם ריח, כי הנאתם לנוי וביעורם שווה (מאמר יג, טד). וכיוון ששמיטה מדרבנן ורוה"פ מקילים, כך הלכה (קטיף שביעית ה, ג, 2). ויש להוסיף, שהנאת המראה רחוקה מאוד מהנאת אכילה, שאין ההנאה באה מכילוי הפרי. ואף מהנאת הריח היא שונה, שאף שההנאה אינה גורמת לכילוי, מ"מ הריח נכנס לגוף כדוגמת האוכל, והנשמה נהנית ממנו, ואילו המראה אינו נכנס לגוף כלל. לגבי הזמן הקובע לקדושת שביעית בצמחי ריח, עיין בסוף הערה 7. בלולב השתמשו בעבר כמטאטא, ובעת שהיו נהנים ממנו היה מתכלה, ולכן חלה עליו קדושת שביעית (סוכה מ, א). וכיום שאין נוהגים לטאטא בו אין בו קדושה (מנחת שלמה ח"א נא, כג). וכן ברור שאין קדושה בהדסים של מצווה, ואף שיש בהם ריח, הואיל ונועדו למצווה (קטיף שביעית ה, ד, 3). וכיום שרגילים בעבר השתמשו בצמחים כדוגמת בורית – לכביסה, והייתה בהן קדושה. וכיום אין משתמשים בהם לכביסה ואין בהם קדושה, כמבואר בהלכה הבאה שאם בפועל אין משתמשים בפרי אין בו קדושה. לגבי פטריות, דעת רבים שאין בהן קדושה, הואיל ואינן גדלות בארץ, שאין להן שורשים (רצ"פ פרנק, משפטי ארץ יד, יב; שביבת השדה ט, ג). ודעת מרן הרב קוק והרב ישראל שיש בהן קדושה (קטיף שביעית ה, ד, 3). וכיום שרגילים לגדלן בתוך חממות בהפרדה וניתוק מהקרקע, לכל הדעות אין בהן קדושת שביעית. ועל לעיל ב, 13, לעניין גידולי מים. בגרעיני כותנה יש קדושת שביעית, שהם ראויים למאכל בהמה והפקת שמן למאכל אדם (עי' קטיף שביעית ה, ד, 2). בגידולים שאין בהם קדושה, גם אין גזירת ספיחים

שהותירו העוונות באומה. לשם כך יש להעלות את כוחות המפעל של החיים בדמות הפר, ולערוך הפרדה בין כוחות הנפש הסוערים, הראויים להצטרף אל הקודש, בדמות השעיר הנעשה בפנים, ובין החלק של אותם כוחות שיש להשליך מהנפש, המבוטאים בשעיר המשולח לעזאזל.

האפשרות השלישית מיועדת לכהנים הגדולים לדורות. מי שאינו אהרון המקורי ואינו אלא יורשו, זקוק גם לזמן יחודי שיקל עליו לשאת את משא כפרת עוונותיהם של ישראל, אחת בשנה ביום הכיפורים, בזמן המסוגל לכפרה.

ההשתוקקות אל הקודש, כלומר החפץ להתאחד עם מקור החיים, היא נטיה קבועה בנשמת האדם. נטיה זו נושאת עמה את סכנותיה, כפי שראינו במעשה נדב ואביהוא.

בתיאור של סדר העבודה, מודגש שמו של אהרון: דבר אל אהרון, ונתן אהרון, והקריב אהרון, ועוד. אך בתיאור של הכניסה לפני ולפנים, נעלם אהרון: ולקח מלא המחתה, והביא, ונתן את הקטורת, והזה, וכדומה. התמיהה גדלה בכתוב לכאורה מחוסר הבנה: "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו, וכפר". הלא אדם אחד יש שם, והוא אהרון עצמו! אין זה אלא שבאותה שעה אהרון בטל לעומת החויה. זו העלמה זמנית של אישיותו כלפי מקום ההתגלות. במצב כזה, יתכן שלא יחפוץ הכהן לשוב אל עולמו, אחרי שטעם את טעמה של ההתבטלות אל מראה השכינה. עליה כזאת הינה עונג עליון עבור הכהן הגדול, אך אינה מיטיבה עם שולחיו, בני ישראל, ששלחו אותו על מנת להביא משרש החיים שפע טהרה אל עולמנו. לכן אומר הזוהר שהיו קושרים חוט אל רגלו של הכהן הגדול, על מנת שלא ישכח את העולם החיצון, שאותו הוא נשלח לתקן.

משום כך פיסגת ההתרגשות של יום הכיפורים איננה כניסת הכהן אל הקודש, כי אם יציאתו ממנו: מה נהדר כהן גדול בצאתו.

לפני היות הכבוש המרד הערבי הגדול

עופר רגב | 03/04/2016, אתר מידה

באפריל 1936 שוב נשטפה ארץ-ישראל בשרשרת של אירועי דמים שנמשכו, בהפסקות, משך שלוש שנים עד פרוץ מלחמת העולם השנייה. במהלך תקופה זו נהרגו ארבע מאות יהודים, מאתיים בריטים וחמשת אלפים (!) ערבים, רובם מידי בני עמם. מבחינת היקף האלימות, משך התרחשותם ומחיר הדמים שגבו, היו אירועים אלה שונים מכל אשר קדם להם. בשנת 1932 קמה מפלגת אל-איסתקלאל (העצמאות) שתבעה הקמה לאלתר של מדינה ערבית בכל שטחה של ארץ-ישראל, הפסקת העלייה היהודית ומניעה מוחלטת של מכירת קרקעות ליהודים. מפלגה זו קראה תיגר על ההנהגה הערבית המסורתית שנדמתה בעיניהם כרופסת מדי.

האיש שנחשב כמי שהצית את אש המרד היה השייח' הכריזמטי עז א-דין אל-קאסם, יליד סוריה, שהטיף, כבר מראשית המאה העשרים, למאבק חסר פשרות נגד היהודים. בשנת 1928 ריכז סביבו קאסם כנופיית פורעים שנקראה ה'יד השחורה (כף אל אסווד) ורצחה יהודים בבלפוריה, בכפר חסידים, בכפר יחזקאל ובנהלל. ביום 9 בנובמבר 1935 רצחו אנשי כנופייתו של קאסם את סמל המשטרה היהודי משה רוזנפלד.

רצח הסמל, שהיה דמות מוכרת ואהובה ביישוב היהודי חולל זעזוע כבד. חיים שטורמן, איש עין חרוד, אמר לזכרו את המשפט: "נופלים ההולכים ראשונה". המשורר נתן אלתרמן הוסיף בית לשיר העמק שכתב שנה קודם לכן:

אֶפֶל סוֹס קוֹל מְשׁוֹת מִי בֵּין בֵּית אֶלְפָּא וְנֶהְלֵל!
 בְּהַר מְצַל עֵץ עֵמֶק וּמִי יָרָה יָרָה?
 אֶל דוֹהַר זְעָקָה יָרָה?
 הַגְּלִבּוּעַ, גְּבוּהָ, יִזְרְעֵאל, נֶפֶל שָׁם יָהּ?

קאסם נלכד ונהרג בכפר יעבד בידי המשטרה הבריטית ביום 20 בנובמבר 1935. בקרב מולו השתתפו עשרות שוטרים בריטים שהסתייעו במטוס סיור. מותו של קאסם בקרב

מספר האגדה

משנה ברכות א ה

ר' יהושע בן לוי מצא לואל'הו עומד על פתח המערה של ר' שמעון בן יוחאי.

אמר לו: בא אני לעולם הבא?

אמר לו: אם רצה האדון ה'.

אמר ר' יהושע בן לוי: שנים ראיתי, וקול שלושה שמעתי.

אמר לו: אימתי בוא משיח?

אמר לו: לך שאל אותו.

– והיכן הוא יושב?

– על פתח העיר.

– ומה סימנו?

– יושב בין עניים סובלי חלאים, כלם מתירים וקושרים בבת אחת, והוא מתיר אחת וקושר אחת, אומר: שמא אתבקש ולא אתעכב.

הלך אצלו,

אמר לו: שלום עליך, רבי ומורי.

אמר לו: שלום עליך, בן לוי.

אמר לו: לאימתי בוא מר?

אמר לו: היום.

בא ר' יהושע בן לוי אצל אל'הו,

אמר לו: מה אמר לך?

אמר לו: שלום עליך, בן לוי.

אמר לו: הבטיח אותך ואת אביך לעולם הבא.

אמר לו: שקר לי, שאמר לי: היום אני בא – ולא בא.

אמר לו: כך אמר לך: "היום אם בקלו תשמעו" (תהילים צה, ז).

פיוט

"אז רוב נסים הפלאת" הוא אחד מן הפיוטים המופיעים בסוף ההגדה של פסח במנהג אשכנז. הפיוט בנוי לפי סדר האי"ב, והבית האחרון שלו "קרב יום" - מכיל את האותיות ק-ת. מבין כל בתי הפיוט זהו הבית היחיד שיש לו לחן ולכן הוא מושר ולא נאמר בנעימה של נוסח ההגדה. משום כך הוא הבית הידוע והמוכר ביותר מתוך הפיוט, עד כדי כך שהוא מוכר כשיר בפני עצמו, אחד מן הידועים מבין שירי פסח בימינו. הלחן המוכר ביותר שלו הוא אחד מן הלחנים ממסורת אשכנז. לחן ידוע נוסף הוא לחן המיוחס לבעל שם טוב, שנתפרסם לאחרונה בביצוע של אביתר בנאי.

מחברו של הפיוט הוא ינאי, אחד מחשובי פייטנינו הקדומים (ארץ ישראל, המאה ה-6). הוא מונה בפיוט, בעקבות מדרש חז"ל, את שפע הנסים שנעשו לישראל בחצי הלילה - אברהם אבינו ניצח את המלכים בלילה, יעקב נאבק עם המלאך וגבר עליו בלילה, סיסרא נוצח בלילה וכו'. כך מונה הפייטן אחד לאחד את הנסים שנעשו בלילה לפי סדרם, עד שהוא מגיע לנס פורים, שאף הוא נעשה בלילה, כשנדדה שנת המלך אחשוורוש. אין פלא שהפיוט נבחר לקשט את סוף ההגדה בשעה של חצות הלילה.

"אז רוב נסים הפלאת" הוא למעשה חלק אחד מתוך מערכת פיוטים שלמה שנתחברה לשבת, ללא זיקה או קשר כלשהו לפסח. במקור נכתב הפיוט לסדר קריאת התורה שהיה נהוג בארץ ישראל במאות הראשונות והוא הוצמד לחטיבת הפסוקים בספר שמות הפותחת בפסוק (יב, כט): "ויהי בחצי הלילה וה' היכה כל בכור...". המערכת מונה שבעה פיוטים, שכל אחד מהם פותח במלים: "ויהי בחצי הלילה".

הפיוט שלפנינו, השביעי במערכת הפיוטים הזו, התגלגל לאשכנז ולסביבותיה, שם בחרו לומר אותו בליל הסדר.

וּבְכֹן וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה

אֲזָ רַב נְסִים הַפְּלֵאתָ בַּלַּיְלָה

בְּרֵאשִׁי אֲשֶׁמֹרוֹתָ זֶה הַלַּיְלָה

גַּר צִדְקָה נִצְחָתוֹ כִּנְחָלְקָה לֹו לַיְלָה

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה

דְּבַת מֶלֶךְ גַּר בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה

הַפְּחָדְתָּ אֲרָמִי בְּאִמְשׁ לַיְלָה

וַיִּשְׁרָאֵל יִשְׂרָאֵל וַיּוֹכַל לֹו לַיְלָה

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה

העצים את ההילה סביב דמותו. בן גוריון ניבא: "יעבד תהיה לתל חי שלהם". שיטת הלחימה בה נקט קאסם יושמה על ידי ההנהגה הערבית במאורעות שפרצו חודשים ספורים לאחר מותו. לימים, יהפוך השייח' קאסם למקור ההשראה של תנועת החמאס שרואה עצמה כמממשת את דרכו. כפי שהסביר פרופ' מחמוד יזבק, ראש החוג למזרח התיכון באוניברסיטת חיפה:

אליקסאס וחבריו רצו לעקור את הקיום היהודי בארץ ישראל מן השורש, וליצור פלסטין ערבית לחלוטין, וזה תואם את האידיאולוגיה של חמאס. מבחינתם הם ממשיכים את מאבקו, וגם אם ייהרגו רבים מהם כפי שהוא נהרג, המאבק לא ייפסק עד לניצחון המוחלט.

ביום 20 באפריל 1936 הכריזה מפלגת אל-איסתקלאל על שביתה כללית וכעבור חמישה ימים קם וועד ערבי עליון בראשות חאגי אמין אל-חסייני שהכריז על מרי אזרחי שכלל שלוש תביעות ברוח עקרונות איסתקלאל: הפסקה כללית של העלייה היהודית; איסור מכירת קרקעות ליהודים; הקמת ממשלה ייצוגית לפי יחס מספרי.

היה זה אות מבשר למאורעות שהתחוללו מכאן והלאה. החלה מסכת של התנכלויות שכללו הפגנות סוערות, מרד מיסים, שביתה כללית, תקיפת חיילים ומתקני תשתית בריטים והצתת רכוש יהודי. לראשונה נעשה שימוש נרחב בנשק חם ובמטעני חבלה. הבולשת הבריטית (C.I.D) הפנימה את לקח מאורעות תרפ"ט והייתה הפעם ערוכה מודיעינית ונחושה מבצעית. כוחות גדולים של לוחמים הובאו מאירופה, עוצר הוטל לעיתים מזומנות והחל גל של מעצרים מנהליים, ענישה קולקטיבית, הרס בתים, מאסרים, גירושים ותליות של עשרות ערבים.

המרד הערבי זכה לסיוע, גם אם מינורי, מאיטליה הפשיסטית שבאותה עת השתלטה על חבש (אתיופיה) וסומליה והעמיקה את שליטתה בלב. המרד הערבי תאם את שאיפותיה. הנאצים לא היו מעורבים ישירות במרד הערבי אך על פי מחקריו של פרופ' ברנד לואיס, התקיימו כבר משנת 1933 קשרים בין ההנהגה הערבית בארץ ישראל ובין המפלגה הנאצית בגרמניה.

תחייה מתוך צרעת

הרב יהודה שביב

הפרשת אחרי מות - עת לעקור ועת לנטוע(עמוס ט, ז-טו)

א. פשרת גלות וחזון גאולה

במבט ראשון לא נראית כל זיקה בין דברי הנבואה לענייני הפרשה, אבל התבוננות נוספת תגלה זיקה אל סופה של הפרשה. והרב י"ד סולובייצק במסה מקיפה[1] העמיד עליה בסיומה של פרשת אחרי-מות מועלית לראשונה האפשרות של גלות כעונש קיבוצי "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה" (יח, כח). אזהרה זו מפני גלות עוד תחזור פעמים אחדות בתורה, ואף תתואר בהרחבה, אבל כאן היא נזכרת לראשונה. כיוון שכך, היה מן הצורך לאזן במשהו את הבשורה הקשה ולהשמיע את דברי הנביא המבשר כי גלות אינה סוף פסוק וגם לאחר שיגלו ישראל וינועו בגויים עתידים הם לשוב ולהינטע בארץ, ובחתימת הנבואה אכן באה ההבטחה - "ולא ינתשו עוד מעל אדמתם".

ב. בין ישראל לעמים

עונש זה של גלות שבפרשה, אינו נובע רק מהיותם של ישראל עם מיוחד ונבחר (על דרך האמור בעמוס בנבואה קודמת "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, על כן אפקד עליכם את כל עונותיכם" ג, ב), אלא ממהותה של ארץ ישראל, ארץ מיוחדת ונבחרת, שאינה יכולה לשאת תועבות של עריות וחיי פריצות, כמפורש בכתוב:

"אל תטמאו בכל אלה, כי בכל אלה נטמאו הגויים אשר אני משלח מפניכם. ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקא הארץ את ישביה. ושמרתם אתם את חקתי ואת משפטי ולא תעשו מכל התעבות האלה... ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם." (י"ח, כד כח).

נמצא, אין הפרש בין הגויים יושבי הארץ בעבר לבין בני ישראל, אלה כאלה עשויים להיות מוקאים מן הארץ

ומשולחים ממנה כשהם עושים תועבות. הארץ הקדושה אינה יכולה להכיל בתוכה חברה מושחתת ופרוצה. רעיון מעין זה פותח את הפטרת היום:

"הלא כבני כשיים אתם לי בני ישראל... הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלטתים מכפתור וארם מקיר". פשוטם של דברים: אין בין בני ישראל לעמים אחרים ולא כלום. העובדה שה' העלם ממצרים והביאה לארץ ישראל אין בה כדי להעיד על ייחודם, שהרי כיוצא בדבר אתה מוצא בעמים אחרים: אף את פלישתים העלה ה' מכפתור ואת ארם העלה מקיר[2]. אבל את שחסר בפרשה משלימה הנבואה. לפי הפרשה עולה כי כך סובב גלגל החוק בארץ: אומה שמשחיתה את דרכה בארץ הרי היא מוקאת חוצה ואת מקומה תתפוס אומה אחרת. כך תפסו ישראל את מקומם של הכנענים וכך עתידים עמים אחרים לתפוס חלילה את מקומם של ישראל כשיגלו. באה הנבואה ומנחמת ומבשרת שאף אם אמנם "עיני ה'... בממלכה החטאה והשמדתי אתה מעל פני האדמה", הרי "אפס כי לא השמד אשמיד את בית יעקב" וזה פתח תקוה לשיבה "ביום ההוא אקים את ת דוד הנופלת... ובניתייה כימי עולם". יתירה מזו, הבטחה נבואית היא שהארץ תצפה בשממונה לבניה ולא תתן חילה לעם זר: "ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו... וה' מביטח בפי נביאו:

"ולא ינטשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' אלהיך". ג. גם הפטרת קדושים

הפטרה זו שהיא מעיקרה מיועדת לפרשת אחרי-מות יש והיא משמשת גם כהפטרות קדושים. זאת, כשקוראים אחרי-מות וקדושים במצורף. כך מפורש ברמ"א (או"ח סימן תכח, ח): "וכשקורין שתי פרשיות, מפטירין באחרונה, מלבד באחרי-מות וקדושים שמפטירין 'הלא כבני כושיים', שהיא הפטרת אחרי מות".

(יתר על כן, הרי"ד סולובייצ'יק מביא במסתו את מנהג ליטא לקרוא את נבואת עמוס פעמיים, גם כהפטרות אחר-מות וגם כהפטרות קדושים, וזה דבר שאין לו אח ורע.)

כיוון שכך, יש לבקש גם קשר בין ההפטרות לפרשת קדושים. ניתן היה להמשיך את שאמרנו לעיל, כיוון שאיום ההקאה משותף לשתי הפרשות, גם בפרשת קדושים נאמר:

"ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם ולא תקיאו אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה, ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלו עשו ואקץ בס" (כ, כב-כג).

אבל בפרשת קדושים מודגש עניין ההבדלה: "ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם... ארץ זבת חלב ודבש. אני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים..."

והייתם לי קדושים כי קדוש אני ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" (כ, כד-כז).

הרי כאן כמין מתח בין חתימת אחרי-מות לחתימת קדושים, בפרשת אחרי - ישראל ככל העמים, אם ירעו מעשיהם - יגלו. ואילו כאן מודגשת ההבדלה. כיוון שמובדלים הם לה', עליהם להיות קדושים כי קדוש הוא.

באה הנבואה ועושה כמין פשר. מחד גיסא - ככל העמים; מה עמים אחרים מונעים ע"י ההשגחה העליונה ומועברים ממקומם למקום אחר, אף בני ישראל כן. אבל שלא ככל העמים עם ישראל. שאר העמים משנטשו את מקומם אפשר נטישה עולמית ושוב לא יחזרו. ואילו עם ישראל עתיד לשוב ולהיקבע בארצו מחדש.

ד. נטיעה אלוקית ונטיעה אנושית ועוד עניין בפרשה מובלט בעקבות ההפטרות.

בין שפעת המצוות שבפרשת קדושים מצוי גם איסור ערלה: "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פרו, שלש שנים יהיה לכם ערלים..." (ויט, כג).

עיקר הכתוב - איסור ערלה; ולו ההקדמה באה כרקע. אבל במדרש חכמים מקבל אף תחילתו של הכתוב מעמד עצמאי

זרע בכורי פתוס מחצת בחצי הלילה
חילם לא מצאו בקומם בלילה
טיסת נגיד חרשית סלית בכוכבי לילה
ויהי בחצי הלילה
יעץ מחרף לנופף אווי הובשת פגרו בלילה
פרע בל ומצבו באישון לילה
לאיש חמודות נגלה רז חזות לילה
ויהי בחצי הלילה
משפתר בכלי קדש נהרג בו בלילה
נושע מבור אריות פותר בעתותי לילה
שנאה נטר אגני וכתב ספרים בלילה
ויהי בחצי הלילה
עוררת נחף עליו בנדד שנת לילה
פורה תדרף לשומר מה מלילה
צרח פשומו ושח אטא בקר וגם לילה
ויהי בחצי הלילה
קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה
רם הודע פי לך היום אף לך הלילה
שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה
תאיר כאור יום חשכת לילה
ויהי בחצי הלילה

ויהי בחצי הלילה - זוהי פתיחת תיאור מה שאירע בליל מכת בכורות: ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על פסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה... (שמות יב, ט). רב נסים הפלאת בלילה - נסים רבים חוללת בלילה. בראש אשמורות - מתחילת האשמורות, חלקי הלילה, כלומר מתחילת הלילה. זה הלילה - ליל פסח: גר צדק - אברהם אבינו, שהיה ראשון לגרים: נצחתו- עזרת לו לנצח את אויביו, ארבעת המלכים, כפי שמתואר בבראשית יד: כנחלק לו לילה - בבראשית יד, טו נאמר על אברהם: ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכסו ויחדפו עד חובה אשר משמאל לדמשק. על פסוק זה נאמר במדרש (בראשית רבה מג, ג) שה' הוא שחילק את הלילה - "אמר הקב"ה: אביהם [=אברהם] פעל עמי בחצי הלילה, אף אני פועל עם בניו בחצי הלילה. ואימתו? במצרים, שנאמר (שמות יב) ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו'". זיהוי הלילה עם ליל יציאת מצרים מופיע במדבר רבה כ, יב. וכן בפרקי דר' אליעזר כז, שם נאמר: "שם נחלקה הלילה שיצאו ישראל ממצרים, הוא הלילה שהכה אברהם את המלאכים ואת מחניהם עמם, שנאמר 'ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו'". דנת מלך גר בחלום הלילה - לאחר שאבימלך, מלך גרר, לקח את שרה, נאמר (בראשית כ, ג): ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת... לפי המדרש במדבר רבה כ, יב), אף אירוע זה מתחולל בתאריך שבו יצאו ישראל ממצרים, בתאריך של ליל מכת בכורות: "...ליל שמורים הוא לה" - הוא הלילה הזה. כל הנסים שנעשו לישראל ופרע להם מן הרשעים - בלילה היו: ...ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה... ויהי בחצי הלילה...": הפחת ארמי באמש לילה - כפי שנאמר כאשר רדף לבן אחרי יעקב: ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע (בראשית לא, כד). ייחוס אירוע לילי זה לליל פסח אף הוא נעשה במדרש המובא לעיל (במדבר רבה כ, יב) "...ליל שמורים הוא לה" - הוא הלילה הזה. כל הנסים שנעשו לישראל ופרע להם מן הרשעים - בלילה היו: ...ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה... ויהי בחצי הלילה...": וישראל ישר לאל ויוכל לו לילה - יעקב נאבק במלאך וניצחו בלילה, לפי המתואר בבראשית לב, כח ויאמר לא יעקב ואמר עוד שמך פי אם ישראל פי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. השיבוץ עפ"י המתואר בהושע יב, ה: וישר אל מלאך ויכל בכה ויתחנן לו... זרע בכורי פתוס - בכורות מצרים. פתוס הם בני מצרים, לפי בראשית י, יג-יד: ומצרים ילד את לודים ואת ענמים ואת להבים ואת נפתחים ואת פתריסים... חילם - כוחם ועוצמתם: לא מצאו בקומם בלילה - המצרים שרדפו אחר ישראל בים סוף איבדו את עשתונותיהם, כפי שמסופר בשמות יד, כג-כה: טיסת

אך לפי הממצא הארכיאולוגי בכלל לא היו בתקופה הזו ביצורים באותן ערים! האפשרויות הם אם כן, או שהדיווח המצרי הוא שקר (!), על אף שהוא בן התקופה, ונמצא שפרעה מתרברב שהוא צר על עיר שבתקופתו הכול ידעו שאין לה חומה; או לחילופין שגם אם מוצאים חומות מתקופת הברונזה המאוחרת אין זה אומר שלא עמדו החומות על תילן מתקופות קדומות יותר. חומה הרי יכולה לעמוד מאות שנים: חומות ירושלים לדוגמה קיימות כבר חמש מאות שנה, ובכל זאת משתמשים בהן גם היום. כך יישובים מתקופה קדומה יכולים למעשה להשתייך לתקופה מאוחרת יותר גם כן. אין בתיארוך המוקדם כדי להעיד שהיישוב לא היה מיושב גם בתקופה הנידונה.

עובדה נוספת אותה יש לזכור היא כי סביב יריחו נמצאו קברים בני תקופת ההתנחלות (האחרון שבהם משנת 1275 לפנה"ס), מה שמוכיח שהיה על כל פנים ישוב כזה או אחר בקרב סביבת העיר. וסביר גם להניח שהאוכלוסייה שנקברה סביב יריחו הייתה האוכלוסייה שגרה בעיר עצמה.

(נציין כי לפי דעות מסוימות במחקר, מייחסות את שכבת החורבן לימי ההתנחלות ממש אם סוברים כי זו התרחשה בשיטת היציאה המוקדמת ממצרים. המחקרים התומכים בעמדה זו נשענים על בדיקות פחמן 14, שעל פיהם נקבע הקרב על יריחו לתקופת יהושע. הגדיל לעשות הארכיאולוג ד"ר ו. בריאנט, ולאחר כיוול נתוני החוקרים פרסם את טענתו כי הוכיח את נפילת חומות יריחו ושריפתה דוקא באביב, כשמחסני התבואה היו מלאים, בהתאם למסופר במקרא)

יואל בן נוון מוסיף ראייה להתאמה של החורבן ביריחו לתיאור התורה על דרך השלילה, מן הממצא שלא קיים:

עיר כה מרכזית וחשובה, ליד מקור המים השופע ביותר בכל בקעת הירדן, נעזבה לחלוטין ולא הוקמה מחדש בתקופת הברזל, פרט לניסיון קלוש, שהניב בתים אחדים מהמאה הח' לפנה"ס... לכן גם שלטו בה העזובה והסחף, בפרט בראש התל. האם אין דברים אלה מעידים בעקיפין על החרם שנגזר על יריחו, משום שסימלה בעיני בני ישראל את תרבות כנען כולה

אחרי – אני יודע!

1. בזאת יבא אהרן אל-הקדש וטע רש"י: (בזאת) גימטריא שלו ארבע מאות ועשר רמז לבית ראשון
2. ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות גורל אָחַד לה' וגורל אָחַד לעֲזָאזֵל וטע... הפיל פור הוא הגורל לַפְּנֵי הַמָּן אסתר ו'ג
3. כל עליה היא בדיוק שתי פרשיות של החלוקה של כל פרשה בנפרד.

ספור לשבת

כשנכנס ראשון הדודים לבית של משפחת הרב משאש בליל המימונה, ניגשה אליו הרבנית ג' אמילה והגישה לו מופלטה ואמרה: "זו המופלטה הראשונה שיצאה היום, והיא לכבודך!"
 כעבור כמה דקות נכנסה אחת הדודות, והרבנית ניגשה אליה ואמרה לה: "זו המופלטה הראשונה, והיא לכבודך."
 כך נהגה הרבנית בכל דוד ודודה שנכנסו. אחד הנכדים לרבנית במהלך הערב, הביט בסבתו בתימהון, ולבסוף שאל אותה: "סבתא, כיצד ייתכן שלכל אחד מהדודים והדודות נתת את המופלטה הראשונה, ודווקא היא לכבודו או לכבודה?"
 השיבה לו הרבנית ג' אמילה: "שמרתי בצד כמה מופלטות ראשונות, כי כל אחד מהדודים והדודות הוא מיוחד בפני עצמו בזכות היותו חלק מהיחד."

אחרי מותו של רבי נפתלי מרופשיץ נפגשו פעם שניים מתלמידיו – רבי שלום מקמינקא והרבי "שר שלום" מפעלז – בביתו של הרבי מבעלז. סיפר הרבי מקמינקא לרבי מבעלז, שפעם אחת הבטיח לו רבי נפתלי, שיגלה לו את סוד הכוונות הנסתרות שהכין לעצמו, שאותן יכוון בשעת פטירתו מן העולם. רבי נפתלי אף התחייב בפני הרבי מקמינקא שיגלה לו את סודו עוד לפני שיגיע מועד מסוים שקבע לכך. את השיחה שמעה גם בעלת הבית, הרבנית מבעלז. וכשסיפר זאת הרבי מקמינקא, שאלה הרבנית: "האם גילה? האם שמעת את סודו של רבי נפתלי?"
 "בחיי!" אמר הרבי מקמינקא, "יום אחד לפני חג הפסח, בעוד אני וחברי רבי חיים מצאנו ושאר החברים עמדנו בבית המבשלות ועסקנו בהכנת צורכי הפסח, הופיע פתאום רבי נפתלי בינינו, נשען עליו ועל רבי חיים ולחש באוזנינו את סודו כדבר של מה בכך, כלאחר יד."

מורשת עדי

עלון בית-הכנסת בעדי

עלון 685 פרשת קדושים כט בניסן תשפ"ב 30 אפריל 2022

לע"נ רחל בת תמר נלב"ע ח אייר, פאולינה בת חוה בניסן, יצחק בן מרגלית כ"ח סיון, רחל בת נעמי ג אב, משה בן חיה כ"ה אב, חיים בן שמחה י"ג אלול, משה בן אריאלה תשרי, מאיה חיה בת שושנה, כ"ה תשרי, חיים בן יעקב א באדר ב, ז"ל, תנצב"ה
לרפואת: ברוריה בת חנה, חנה בת מסודי, אסתר בת רחל, עפר בן הניה, רחל בת יהודית-דודי, מרי בת רחמה, יהודה יצחק בן איריס, יעקב בן סימני, שמחה בת כוכבה, ניר בן שמחה, גל בן רחל, אברהם בר אב,

השבוע בדברי הימים

כניסת שבת: 1850 צאת שבת: 1959

א קומי אורי, כי בא אורך; וכבוד יקוה, עליך זרח. ב פי-הנה החשך יכסה-ארץ, וערפל לאמים; ועליך יזרח יקוה, וכבודו עליך יראה. ג והלכו גוים, לאורך; ומלכים, לנגה זרחך. ד שאי-סביב עיניך, וראי--כלם, נקבצו באו-לך; בניך מרחוק יבאו, ובנותיך על-צד תאמנה. ה אז תראי ונהרת, ופחד ורחב לבבך; פי-יהפך עליך המון ים, חיל גוים יבאו לך. ו שפעת גמלים תכסך, בכרי מדן ועיפה--כלם, משבא יבאו; זהב ולבונה ישאו, ותהלת יקוה יבשרו. ז כל-צאן קדר יקבצו לך, אילי נביות ישרתונך; יעלו על-רצון מזבחי, ובית תפארתו אפאר. ח מי-אלה, פעב תעופינה; וכיונים, אל-ארבותיהם. ט פי-לי אים יקוה, ואניות תרשיש בראשנה, להביא בניך מרחוק, בספס וזהבם אתם--לשם יקוה אלהיך, ולקדוש ישראל פי פארך. י ובנו בני-נכר חמתיך, ומלכיהם ישרתונך: פי בקצפי הכיתיך, וברצוני רחמתיך. יא ופתחו שעריך תמיד יומם ולילה, לא יסגרו: להביא אליך חיל גוים, ומלכיהם נהגים. יב פי-הגוי והממלכה אשר לא-יעבדוך, יאבדו; והגוים, חרב יחרבו. יג כבוד הלכנו אליך יבוא, ברזך תדהר ותאשור יחדו-לפאר מקום מקדשי, ומקום רגלי אכבד. יד והלכו אליך שחוח בני מעניך, והשתחוו על-כפות רגליך כל-מנאציך; וקראו לך עיר יקוה, ציון קדוש ישראל. טו תחת היותך עזובה ושנואה, ואין עובר; ושמתיך לגאון עולם, משוש דור ודור. טז ונקת חלב גוים, ושד מלכים תינקי; וידעת, פי אני יקוה מושיעך, וגאלך, אביר יעקב. יז תחת הנחשת אביא זהב, ותחת הברזל אביא כסף, ותחת העצים נחשת, ותחת האבנים ברזל; ושמתי פקדתיך שלום, ונגשיך צדקה. יח לא-ישמע עוד חמס בארצך, שד ושבר בגבוליך; וקראת ישועה חומתיך, ושעריך תהלה. יט לא-יהיה-לך עוד השמש, לאור יומם, ולנגה, הירח לא-יאיר לך; והיה-לך יקוה לאור עולם, ואלהיך לתפארתך. כ לא-יבוא עוד שמשך, וירחך לא יאסף: פי יקוה, יהיה-לך לאור עולם, ושלמו, ימי אבדך. כא ועמד כלם צדיקים, לעולם יירשו ארץ; נצר מטעו (מטעי) מעשה ידי, להתפאר. כב הקטן יהיה לאלף, והצעיר לגוי עצום; אני יקוה, בעתה אחישינה. { ס } ישעיהו ס'

כח ניסן - ה'תרפ"ח - נפטר רבי יששכר לייב וינברג האדמו"ר השני לחסידות סלונים ה'תשי"ה - צבא ארצות הברית משחרר את מחנה הריכוז בוכנוואלד. ה'תשמ"ב - ממשלת ישראל מכריזה על סיום פינוי ימית. ה'תשנ"א - הרבי מלובביץ' מודיע על שעשה הכל להבאת הגאולה ומטיל את הבאת הגאולה על חסידיו. ה'תשמ"ד - נפטרה המשוררת זלדה. ה'תשס"ב - נפטר השופט חיים כהן, חתן פרס ישראל ה'תשס"ו - נפטרו יובל נאמן, פיזיקאי, ח"כ ואיש צבא, הרב משה הלברשטם, דיין בדי"ץ העדה החרדית.

כט ניסן - ה'תרצ"א - נפטרה רחל המשוררת. ה'תשכ"ג - נפטר יצחק בן צבי, נשיא השני של מדינת ישראל. ה'תשמ"ג - נפטר אברהם יפה, איש צבא וחבר כנסת ישראלי ה'תשנ"ן - מבצע ענבי זעם. ה'תשמ"ח - כח סיירת מטכ"ל מחסל את אבו ג'יהאד בביתו שבפרברי תוניס.

ל ניסן - ה'תתק"א - נפטר רבי יוסף אבן מיגאש, תלמידו של הרי"ף. ה'ש"ן - נפטר רבי יעקב בירב - מגדולי חכמי ארץ ישראל במחצית הראשונה של המאה ה-16. ה'ש"פ - נפטר רבי חיים ויטאל (המהר"ח) - תלמידהארי"י ומחבר ספריו (הרחבה תשע"ח). ה'תקל"ו - רבי יעקב עמדין (יעב"ץ) - מגדולי הרבנים במאה ה-18 ה'תשס"ו - נפטר בן ציון אורגד, מלחין ישראלי, זוכה פרס ישראל.

א אייר - ה'תמ"ט - המיפקד הראשון של עם ישראל. ה'תתקכ"ח - תחילת בניין בית המקדש הראשון על ידי שלמה המלך. ה'תתע"ט - בלדווין השני מוכתר כמלך ירושלים. ה'תקמ"ו - נפטר רבי מנחם מנדל מויטבסק מראשוני עליית תלמידי הבעש"ט, מנהיג ההתיישבות החסידית בטבריה. (קבור בבית הקברות העתיק בטבריה) ה'תר"ף - נפתחת ועידת סן רמו, על חלוקת שטחי האימפריה העות'מאנית לאחר הפסדה במלחמת העולם הראשונה. ה'תרפ"ב - נפטר הרב עקיבא יוסף שלזינגר, מגדולי רבני הונגריה. ה'תרצ"א - אורי קיסרי מפרסם ב"דואר היום" את המאמר "אנחנו על-הצבר!" בו הושווה לראשונה הישראלי לילד הארץ עם צמח הצבר המצוי ה'תרצ"ג - נפטר רבי אברהם וינברג השני מסלונים. ה'תרצ"ו - הבריטים מפנים את המשפחות היהודיות בחברון בחשכת הליל ה'תש"ח - שחרור צפת. תשע"ה נפטר הרב אהרון ליכטנשטיין זצ"ל

ב אייר - מציינים את יום הזכרון כשה' באייר חל בשבת ה'תרע"ה - נפטר הרב משה זקן מאזוז מגירבה ה'ת"ש - מלחמת העולם השנייה: גרמניה פולשת להולנד, לבלגיה, ללוקסמבורג ולצרפת. מתחילה המערכה על צרפת. ה'תש"ה - מלחמת העולם השנייה: מחנה ברגן-בלזן משוחרר על ידי בעלות הברית. הוועד הערבי העליון קורא לכל האליטה הפלסטינית שנמלטה לשוב לקראת הקמת מדינה עצמאית. ה'תש"ז - משה ברזני ומאיר פיינשטיין לוחמי באצ"ל, התאבדו זמן קצר לפני עלייתם לגרדום. ה'תש"י - תחילת מבצע עזרא ונחמיה ההסטה הגדול בתולדות המדינה - בתקופה של כשנה וחצי הוטסו ארצה כ-120,000 יהודי עיראק ה'תשל"ה - מלחמת אזרחים פורצת בלבנון בעקבות סכסוכי דת בין הנוצרים והמוסלמים במדינה. ה'תשנ"ד - 5 הרוגים ו-30 פצועים בפיגוע התאבדות באוטובוס בחדרה ביום הזיכרון תשע"ג נפטר הרב יעקב יוסף זצ"ל

ג אייר - חוגגים יום העצמאות כשה' באייר חל בשבת תש"ח - שוחררה צפת. תרפ"ה - נפטר ר' ישעיה שטיינר, מייסד חסידות קרסטיר.

ד אייר - ה'תנ"ח (1698) - נפטר רבי יעקב שפורטש מאמסטרדם. ה'תרנ"ב - נפטר רבי יוסף דוב הלוי סלוביציץ מבריסק. ה'תש"ח - נפל גוש עציון. ה'תשמ"ד - נפטר ר' שמואל אליהו טאוב האדמו"ר ממודז'יץ. ה'תשס"ח - נפטר שמואל כץ (ח"כ).

ה אייר - ה'תש"ח - האספה המכוננת הכריזה על עצמאותה של מדינת ישראל. ה'תש"ח - יפו משוחררת ע"י כוחות אצ"ל והגנה מבצע חמץ. ה'תש"ג - פרס ישראל מוענק לראשונה, ביום העצמאות החמישי. ה'תשט"ו - תת-המקלע עוזי נחשף לראשונה במצעד יום העצמאות. ה'תשכ"ז - כוחות מצריים צולחים את תעלת סואץ ונכנסים למרחבי סיני ומתחילה "תקופת ההמתנה", (לקראת מלחמת ששת הימים) ה'תשל"ט - נפטר אברהם ברוידס, "משורר הנוער העובד". ה'תשמ"א - נפטר אורי צבי גרינברג, משורר וחבר כנסת ישראלי. ה'תשנ"ה - נפטר מיכאל בוטביניק, שחמטאי רוסי יהודי, מספר פעמים אלוף העולם בשחמט. תשפ"א - נפטר חיים שפיר (וייספיש) לוחם אצ"ל ואלוף ישראל באיגרוף (ראה הרחבה).

קדושים – מי יודע ?

עזרא מרום, אתר כיפה

פרשת קדושים

פרשת קדושים היא ה-30 בתורה וה-7 בחומש ויקרא. מתחילה בפרק י"ט פסוק א ומסתיימת בפרק כ' פסוק כז. נכתבת ב-109 שורות בספר תורה ויש בה 4 פרשיות (מיקום 44), מתוך 3 פרשיות פתוחות ו-1 סתומות. בפרשה יש 64 פסוקים (מיקום 49), 868 מילים (מיקום 49) ו-3229 אותיות (מיקום 49). לפי ספר החינוך יש בפרשת קדושים 51 מצוות (מיקום 5), מתוך 13 מצוות עשה (מיקום 6) ו-38 מצוות לא תעשה (מיקום 3). מצוות שבין אדם למקום: איסור עבודת אלילים; שמירת השבת; איסור שבועת שקר; איסורי כלאיים ושעטנו. מצוות שבין אדם לחברו: הציווי "ואהבת לרעך כמוך"; מצוות כיבוד אב ואם; איסורי גניבה, שקר ורכילות; מצוות תוכחה ואיסור נקימה ונטירה; "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן". צדק חברתי: איסור הלנת שכר; איסור נתינת מכשול לפני עיוור; איסור על לקיחת שוחד; מצוות אהבת הגר; ציווי שלא לרמות במידות ומשקלות ("מאזני צדק"). דיני מורא מקדש והקורבנות: זמני אכילת הקורבן; איסור פיגול. מצוות התלויות בארץ: איסור עורלה; מתנות עניים (לקט, שכחה ופאה). איסור לנהוג כחוקות הגויים: הקפת הראש והשחתת הזקן, כתובת קעקע, פנייה לאוב ולילדעוני; איסור על עבודת המולך. פירוט עונשי מוות וכתר על איסורי גילוי עריות, שנכתבו בפרשת אחרי מות. הספרדים והתימנים מפטירים בספר יחזקאל פרק כ' (הספרדים מתחילים בפסוק ב והתימנים בפסוק א; התימנים עוצרים בפסוק טו והספרדים בפסוק כ). בפרק זה מתאר יחזקאל כיצד ציווה ה', אחרי יציאת מצרים את בני ישראל "את חוקותי ואת משפטי הודעתי אותם, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", וכיצד בני ישראל לא שמרו את הציוויים האלה. האשכנזים מפטירים בספר עמוס, פרק ט' פסוק ז-טו. בפרק זה מתאר עמוס את ההבדל בין ישראל לגויים, ומתאר את הגאולה העתידה. **ר' יצחק קארו**, דודו של בעל השלחן-ערוך, מצביע על פירושו 'תולדות יצחק' על שלשה קשיים חמורים בסידורן של המצוות בפרשת קדושים, ואלו הם: **ראשית, אין שום הגיון בסידור המצוות בפרשה** ובלשוננו "יש לשאול שאלו המצוות רחוקות זו מזו בעניניהם. וכל התורה כולה יש לה סדר נאות וחשוב, ומה קישור יש לאלו המצוות אלו עם אלו? ואפילו אדם בעל שכל מסדר דבריו זו עם זו בסדר היותר נכון בעיניו! זהו הספק הראשון. **הקושי השני** הוא שגם מצוות הסמוכות זו לזו, אין קשר ביניהן, וכנגד זה מצוות דומות הורחקו זו מזו, כך לדוגמה, מורא אב ואם נסמך בפסוק לשמירת שבת, במקום שיוסמך על פי ההגיון הפשוט למצוות מפני שיבה תקום והדרת פני זקן שהן מעניינה. **הקושי השלישי** נובע ממדרש חז"ל (תנחומא א), לפיו הפרשה היא מעין חזרה ופירוט של מעמד הר סיני ולכן נאמרה בכנוס כל העדה. חז"ל הראו כיצד כל הדברות מופיעות בפרשה: אני ה' א-להיכם כנגד 'אנכי שבדברות. 'אל תפנו אל האלילים', כנגד 'לא יהיה'. 'לא תשבעו בשמי לשקר', כנגד 'לא תשא'. 'את שבתותי תשמורו' כנגד 'זכור ושמור'. 'איש אביו ואמו תיראו' כנגד 'כבד'. 'לא תעמוד על דם רעך' כנגד 'לא תרצח'. 'מות יומת הנואף והנואפת' כנגד 'לא תנאף'. 'לא תגנובו' כנגד 'לא תגנב', 'לא תלך רכיל' כנגד 'לא תענה', ו'לא תעשוק את רעך ולא תגזול' כנגד 'לא תחמוד'. ושוב חוזר 'תולדות יצחק' ותמה, מדוע לא סודרו המצוות בפרשה כסדר הופעתן בדברות? **דרך הפתרון של הר"י קארו** היא למצוא הגיון בסדר הפנימי של המצוות ולהסביר איזה חידוש נובע בכל מצוה מן הסמיכות שלה למצוות האחרות, ממקומה בפרשה ומהחידוש בשינוי לעומת עשרת הדברות. אפשר שפתרון בדרך זו לעולם נמצא מפולפל ומורכב מדי, ובפרטים רבים גם נזקק להסברים דחוקים ומאולצים. אפשר לקבל שאכן **אין סדר** למצוות בפרשה ונותרת השאלה מדוע בחרה התורה לסדר את המצוות בפרשה זו בערבוביא גמורה.

הספרא (מדרש הלכה על ספר ויקרא, מצוטט תכופות בתלמוד הירושלמי ובתלמוד הבבלי, ושיטות המדרש שלו הן כשל בית מדרשו של רבי עקיבא, אך פותח בברייתא של ר' ישמעאל על יג מידות בהן התורה נדרשת) (**קבע** שפרשה זו נאמרה בהקהל מפני ש'רוב גופי תורה תלויים בה'). **בויקרא רבה** (מדרש אגדה דרשני על ספר ויקרא, שנכתב בארץ ישראל במאה החמישית או השישית באמצע השביעית) (כד ה) נחלקו אם יש בה ששים מצוות או שבעים מצוות. הפרשה גדושה

1. רש"י י"ט א' – "דבר אל כל עדת בני ישראל" – מדוע נאמרה פרשה זו במעמד הקהל?
2. י"ט ט' – "ובקצרכם את קציר ארצכם" – מה לומד בעל הטורים, כשהוא מחלק את המלה 'ובקצרכם' ל- ובקצר-כס
3. רש"י י"ט י' – "וכרמך לא תעולל" – שפתי חכמים מסבירים את המלה 'עוללות'?
4. רש"י י"ט י"ד – "ולפני עור לא תתן מכשול" – האם אפשר לעבור עבירה זו גם עם אדם פיקח
5. רש"י י"ט ט"ו – "לא תשא פני דל" – כיצד אפשר לשאת פני דל?
6. רש"י י"ט ט"ז – "לא תלך רכיל בעמך" – רש"י מלמד אותנו על חילופי כג; ויוצא שהרכיל נקרא כך, כי הוא הולך ב----, והוא נחשב ל----.
7. י"ט י"ח – "לא תקם ולא תטר" – ראובן ביקש משמעון עט, שמעון סירב. למחרת ביקש שמעון מראובן שישאיל לו כלי עבודה. אמר לו ראובן איני משאיל לך, כדרך שלא השאלתני. מהי עבירה זו: נקימה או נטירה
8. רש"י י"ט כ' – "והיא אשה נחרפת" – מה פירוש המשפט?
9. רש"י י"ט כ"ז – על כמה עבירות עובר מי שמתגלח בתער?
10. י"ט כ"ב-כ"ג – על סיבת סמיכות שני הפסוקים כותב בעל הטורים, כי כל הדר בא"י שרוי בלא ----.
11. רש"י כ' ה' – מדוע המשפחה אף היא נענשת? **דרך מרדכי ארגמן** -
12. רש"י כ' ט' – "אביו ואמו קלל דמיו בו" – עונשו ----.
13. רש"י כ' ט"ו – "ואת הבהמה תהרגו" – במה חטאה הבהמה, שאף היא תיסקל?

יום העצמאות ו מציאות והלום

הרב אהרן ליכטנשטיין זצ"ל, בית המדרש הורטואלי שלידי ישיבת הר עציון

במשך השנה אנו חווים במידה רבה את האופי של היום הממוצע – "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות". במשך החודשים אנו מודעים למחזוריות שבטבע ושבחברה. ומידי שנה, באמצעות ובמרוצת הלוח העשיר, וכמעט ניתן לומר המעושר מעט, אנחנו נזכרים בעבר וצופים אל עבר העתיד. במשך הימים האלו אנו משתדלים להתמודד עם האתגרים האישיים, הלאומיים והציבוריים העומדים בפנינו מידי יום, מידי שבוע ומידי חודש. אין מנוס מבחינת לוח הזמנים שהשעון ולוח השנה מכתובים לנו, אך יש שמתאכזבים מכך. אנו רוצים לראות משהו לא כל כך שגרתי ופרוזה, אלא משהו חדש, מרנין, מלבב ומאתגר. התחושה הזאת, השאיפה לכיוון, להעמקה – היא מיסודה תחושה בריאה. התחושה אופיינית יותר, מן הסתם, יותר לימי הנעורים, כאשר האדם והחברה מרגישים שמהו מתחלל, משהו משתנה. אבל, יש שגם לעת זקנתו האדם עדיין יודע לחלום חלומות, לחזות חזיונות. להביט בנוסטלגיה מסוימת על העבר, ולהיות מוכן למשימות לקראת העתיד. בנקודה הזאת יש כמובן משמעות ואופי לאורך ההיסטוריה. ואף על פי כן יש מי שחי בתקופה חדשנית, לעיתים מהפכנית, בעידן של תזוזות חדשות לבקרים. לאלו הנמצאים בפרק זמן זה, הסתגלות להיסטוריה שגרתית ויבשה – היא קשה ובלתי רצויה. האדם והחברה מפתחים תאוה לימים יותר תוססים, יותר מחייבים, יותר מאלפים. למרות זאת, אנו למדים להסתגל למציאות עם מודעות למגבלות. אנו מסתגלים למציאות העכשווית, של היום ועכשו – גם אם לא זו שהינו בוחרים. לעיתים השגרה והשממה שמאפיינת תקופות ארוכות –

מתבררות כמסגרת לתקופה רבת משמעות, בפרספקטיבה רחבה. רק היסטוריונים ידעו במבט לאחור לזהות מה היה כה משמעותי וחדשני. מי במאה ה-17 הבין את המשמעות של מה שקורה באירופה כפי שאנו מבינים זאת היום! לעיתים ההפך הוא המצוי. אדם חי בתקופה שהוא חושב שמחדשת מידי יום, וכעבור מאה-מאתים שנה נדמה – מה היה שם שונה? מה התחדש? הכול היה מקובע, מוכתב ומשעמם. לא ניתן לאדם לקבוע את אופי התקופה בה הוא חי. ההיקף רב מידי, הקצב מהיר מידי, ולעיתים – רק במבט לאחור אדם, ואפילו בר-מקצוע, יתקשה לשים את האצבע על מה היה באמת אופי ואופן החיים במאה ה-14, ובמאה ה-19. ואף על פי כן, גם ביודענו שרק במבט לאחור ניתן יהיה להגדיר נכון את אופי התקופה, בכל זאת – המנטאליות המודרנית מנסה, מן הסתם, לשכנע את עצמה שהיא חיה בדור תהפוכות. לא דור תהפוכות במובן השלילי המופיע בשירת האזינו, אלא במובן שהדברים נתפסים על ידי האדם האינטליגנטי שברחוב. הוא מנסה לחשוב שהוא אכן חי בדור תהפוכות. לא כל אחד חי את התחושה הזאת. יש מעגל מדאכ ומכביד, אך וודאי שחלק מן המנטאליות המודרנית בתוכה אנו חיים רואה בשביעות רצון מציאות שנדמה לה שהיא חווה אותה אובייקטיבית, ולא רק מבחינה סובייקטיבית. ואעפ"כ, יש כמובן הבדלים משמעותיים – בין מבט לאחור של היסטוריון מקצועי, שנדמה שבאמת הייתה מהפכה ושינוי גדול – לעומת מבט מבפנים. צריך אולי במבט לאחור, לנסות לעמוד על האופי והתכונות של אותם דורות, בהם אכן נראה שבאמת הייתה מהפכה. מה שבמידה רבה מאפיין את חיינו היום בארץ, הוא בדיוק הנקודה הזאת. אנו שואלים את עצמנו מה היה מצב עולם התורה שבעולמנו לפני מאה, מאתיים וארבע מאות שנה. פחות או יותר, התחושה היא – תמימים כסדרם. היו מיני מאורעות – מהם קשים ומהם מרגינים, אך בגדול – עולם כמנהגו נוהג. ועדיין, במגזר הציבורי והלאומי שם בקושי הייתה מסגרת שניתן היה להתייחס אליה לחסד או לשבט, ונדמה לנו – אנחנו אחרת! אנחנו חיים בדור שבאמת שונה – לעומק, בהיקף ובמעוף. דור תהפוכות המה. שתי שאלות מתעוררות לגבי האדם שחי במציאות כזו: להעריך מבחינה אובייקטיבית מה אופי, מה תוכן, מה כיוון משמעות של אותם דור או שניים שבתוכו האדם נשאל, שבתוכו הושם אחרי שאדם קובע בכלים אובייקטיביים מקצועיים – או פשוטים יותר, עדיין מוטל עליו לקבוע מה מידת שביעות הרצון. עד כמה הדבר חיובי או שלילי, עד כמה הקצב המהיר – שלעיתים אף נדמה לנו אכזרי – של החיים המודרניים, הוא לשביעות רצוננו? עד כמה הוא לשביעות רצון הקב"ה? ועד כמה הוא נע בין שעמום מחד, לבין מרוצה מבוהלת ונטולת משמעות ויצבות מן הצד השני? אני מתאר לעצמי שאני לא האדם היחיד השואל את עצמו: לו היה ניתן לבחור בתקופה האדם חי – האם היה בוחר איזו-שהיא אופציה אחרת? האם כל תושב בית מדרש היה מעדיף לחיות בזמן התנאים? בזמן הרמב"ן והרשב"א? אני משער שהתשובות מרובות, ושרבות מהן מזויפות. מצד אחד, אדם יודע ששאלה זו היא לכאורה חסרת משמעות: "על כרחך אתה חיי" – לא רק לעומת מוות, אלא גם מתי והיכן אתה חי! אמנם אנו רוצים לחשוב ולהאמין שלא לגמרי על כרחך: בהזדמנויות שונות הזכרתי כאן מפגש שהיה בין הרב סאקס, רבה הראשי של בריטניה לבין הרבי מליובוויטש. הרב סאקס, כבחור צעיר ושאפתן, הגיע לארה"ב לאחר לימודים בקיימברידג' בכדי לעשות סיור בין רבנים ואנשי התורה. מטרתו הייתה לשמוע מה יש לאותם אישים לומר על השאלות הבערות.

הוא נכנס לרבי מליובוויטש, עם תורתו בידו. הוא הכין מערכת שאלות לשאול את הרב: למה כך ומדוע כך, שאלות אודות האימפריה של חב"ד ועוד. הוא נכנס, התיישב לפני הרבי, והרבי שאל אותו: 'תגיד לי, איפה אתה לומד?'. והרב סאקס ענה: 'באוניברסיטת קיימברידג'. 'ומה אתה עושה למען היהדות בקיימברידג?'. הרב סאקס קצת נבהל, וחצי בגמגום אמר: 'נו, במציאות שבתוכה אני חי שקיימברידג'...'. הרבי קטע אותו: 'אתה לא מוצא את עצמך במצב, אתה בוחר את המצב?'. אולם, תחושתו של האדם – וודאי זו של האדם מודרני, היא "על כרחך אתה חיי". זאת, למרות ניידות כה רבה בהשוואה לדורות קודמים, זו התחושה בשורה התחתונה. "על כרחך אתה חיי" – בעידן מסוים. עדיין חלק גדול של האנושות נולד, חי ונקבר באותו מקום. אבל, אנו אנשי תורה ואנשי אמונה, ואנשים הדבקים בבחירה חופשית כנקודת יסוד במציאות האנושית, רוצים לחשוב ושואפים לחשוב שבמידה מסוימת

הרבי צודק, ובמידה אחרת איננו צודק. אנו וודאי רוצים לחשוב שהשקפת עולמנו היא של בחירה, ובחירה משמעותית. יש דורות ויש סיטואציות שבהם נדמה למי שחי בהם שאחוזי הבחירה מצומצמים ביותר. כמה אדם כבר יכול לבחור בצרפת של המאה ה-17? כך, במשך תקופה ארוכה אפפה ואפיינה התחושה הזו את חיי הפרט – בין בתרבויות מפותחות יותר ובין בתרבויות מפותחות פחות.

ואעפ"כ, ישנם עידנים ותקופות שבהם נדמה שבאמת יש איזו מהפכה. יש מי שרואה את הבסטיליה בוערת, ולא הרגיש ולא הבין ולא השכיל להבין ולתאר את מה שהוא רואה במו עיניו. אך רבים כן מבינים, וגם אלו שלא הבינו – כשראו את הבסטיליה הבוערת בארבעה עשר ביולי – הבינו מאוחר יותר, בארבעה עשר בינואר.

עבורנו – בשביל ההשכלה. כיצד אדם רואה את ההיסטוריה, כיצד מעריך הוא תהפוכות ומהלכים. בנוסף, הדבר יכול להיות משמעותי עבור ניסוח, בניין ופיתוח אישיות כאדם מאמין. מאמין בין היתר באדם – אך מאמין ברמה המרכזית והעיקרית כמובן, בקב"ה. לא פעם, אדם ותקופה, עושים מאמץ מכוון ומודע לקבוע מפלס גבוה ומפלס נמוך לגבי היחס שבין התגובה לבין ההכרת. לא כל אחד מעוניין שהמפלס יהיה גבוה או נמוך: יש מי שיכול לבכות דווקא מחוסר יציבות, ואחר, אשר יכול לבכות על שממון ושעבוד יתר.

שאלה זו היא בחלקה תיאורטית, ובמידה רבה עובדתית. אנו, כבני בניו של משה רבנו, מתמודדים עם שאלה זו באופן וודאי, ברמה זו או אחרת. שואלים אנו את עצמנו: כמה אפשר לנו? וכמה חובה עלינו? איזו רמה של קביעה, של בחירה, של יכולת מתבקשת מאתנו? באיזה מידה מותר לנו להרים ידיים, לבכות – כבדורו של ר' עקיבא?

אך לפני כמה דורות הרגיש היהודי כפי שמרגיש במידה רבה האדם המערבי: ממדי הבחירה די מצומצמים ומוגבלים. רבים וודאי לא ציפו ולא צפו את מעגל השינויים שאנשים בגילי או בגיל הורי ז"ל, חוו מקרוב. כעדי ראייה, כעדי ידיעה שאינם תמיד שותפים למשחק עצמו. שינויים, אשר יוצרים תודעה של מציאות שמשנתה, ושיכולה להשתנות. מורי ורבי הרב הוטנר ז"ל היה אומר: "נו, רובא דרובא, הקב"ה מנהל את העולם". ממילא, אין סיבה לחלוט, לעשות כך או כך. על אדם לעשות עד מקום שידו מגעת, אך היא לא מגעת הרבה. למרות העובדה שהוא היה מתלמידי הסבא מסלבדוקה, אדם שהאדיר במידה רבה את רמת האדם, יכולתו ומדרגתו, בסופו של דבר – זו התחושה שהוא קיבל. מי שדווקא ראה את כוחו של האדם הייתה במידה רבה הציונות. כך הם טרפו את הקלפים, חס לנו ואל לנו לזלזל במלכות שמים! ואעפ"כ, במישור הרעיוני, המחשבתי והתיאולוגי, הציונות שינתה לא רק את המציאות החברתית וההיסטורית בארץ, ובמידה רבה אף בעולם – אלא יצרה גם שינוי בתודעה.

הרצל לא היה היחיד שאמר ש"אם רק תרצו אין זו אגדה". רבים באירופה המערבית, החל מתחילת המאה ה-17 ואילך יכלו לומר זאת. איננו בטוח שסר פרנסיס בייקון היה מנסח זאת בדיוק כך, אך זו הייתה אמונתו. ואעפ"כ יש נקודה אחת שבה אנו מרגישים את "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". ישנה תחושה שמשוה חריג ביותר מתחולל כיום בדרך הזה, במאה הזאת. תהליכים בממדים שמשמעותיים אפילו באותה תרבות, באותה אומה של כנסת ישראל וייחודה. שינוי ברף של בחירתה, אשר אנו חשים, מרגישים ומאמינים אשר נמצא מעבר לזה של הסינים והיהודים.

אחד הדברים שבה הציונות מתחברת למציאות היהודית בחיבור דו-סטרי נוגע בדיוק בשאלה הזאת. תמצית הציונות, במידה רבה, היא אמירתו המפורסמת של הרצל. אכן, יש בזה אמירה שלא כולנו אוהבים אותה ולא כולנו מקבלים אותה, אך היא לב ליבה של האמונה הציונית ביחס לארץ ישראל. "אם תרצו אין זו אגדה".

בשאלת מידת הבחירה שיש בהיסטוריה יש קורסים שונים באוניברסיטאות למיניהן. בנושא קיימים ספרים משמעותיים ושונים הנכתבים חדשים לבקרים, בשאלה מה המציאות קוראת לנו. בפועל – בעוגה הזאת של ההיסטוריה ומה שמתרחש בתוכה, ישאיר יהודי מאמין נתח נכבד לקב"ה. כאן יש מקום לשאלה בגדרו של אותו נתח: כמה גדול הנתח? מה גודלו מבחינה איכותית מה גודלו מבחינה מעמיקה ומקיפה שהנתח הוא משמעותי. העברת הכדור שהקב"ה העביר לרצונו של הפרט, האומה – היא נקודה קריטית, אך לא פחות קריטית היא שאלת המענה מבחינת המציאות. לא כולנו אוהבים מה שהרצל עשה, מה שחולל. לא כולם אהבו את חלומותיו, יש אומרים

אין בה סדר נושאי ברור אך גם לא סדר כרונולוגי המלווה את חיי האדם. היא נראית כגיבוב לא-שיטתי ולא מסודר של חבילות מצוות זו בצד זו וזו בעקבות זו. וכאמור, אי אפשר להצביע בה על שיטתיות בלי להזקק לתירוץ דחוקים. אלו הם המקרים שבהם נכון להפוך את סימן השאלה לסימן קריאה ולומר, אכן, פרשת קדושים אינה מסודרת וזו היא מגמתה, ללמד שאין סדר למצוות. - מה פשר הדבר?

המצוות פוגשות אותנו בכל מקום, בכל שעה, במצבים נפשיים שונים ומשונים. אי אפשר להניח שהמצוות יזדמנו לאדם בסדר כלשהו. ודאי לא בסדר של המשנה והרמב"ם: זרעים לא קודם בזמן למועד, ודיני נזיקין של בבא קמא לא מתרחשים לפני דיני כלכלת השוק של בבא מציעא. אולם גם הסדר של השלחן ערוך אינו מוחלט. השלחן ערוך פותח בהשכמת בוקר מסודרת, אולם הורים שקמים לתינוק בוכה בלילה אינם מתחילים את יומם כסדר השלחן ערוך, כך גם פועלי הלילה והשומרים. גם האדם הרגיל עלול לפגוש בדרכו לבית הכנסת משהו שפונה אליו בדברים והוא צריך להזהר בהלכות שמירת הלשון וכבוד הבריות עוד לפני שהגיע להלכות תפילה. הוא עשוי למצוא אבידה בדרך ולהתחייב בהשבת אבידה עוד לפני פסוקי דמרה, להתקל בברקים ורעמים עוד לפני שהתלבש ולהתחייב בברכות 'עושה מעשה בראשית' ו'שכוחו וגבורתו מלא עולם' לפני ברכת 'המעביר שינה מעיני'. וכן המשמעות של אי-הסדר הזה מבחינת אופיו של מקיים המצוות שונה גם מזו של הרמב"ם וגם מזו של השלחן-ערוך. אי-הסדר והאקראיות שבהופעת המצוות בחיי האדם, מחייבת אותו לדריכות ותשומת לב מתמדת. הוא חייב להיות מודע למכלול המצוות באופן בו-זמני, ולהיות ערני וקשוב למתרחש סביבו ובתוכו כדי להגיב תגובה מצוותית – הלכתית או אמונית נכונה בכל רגע נתון ובכל הזדמנות. יתכן שבגישה הזאת נקבעת גם משמעות חדשה למושג 'קדושים תהיו'. כלשונה של סיסמת הצופים 'היה נכון' – היו נכונים בכל עת לקיום מצוה, שאין אתה יודע איזו מהן תקדם ותופיע לפניך. והרי זה גם פירוש חדש ל'שונותי ה' לנגדי תמיד': חיים של ערנות ונכונות מתמדת לקיים את המצוות הנקרות על דרכנו, וחיים של מודעות מתמדת לכך שכל פעולה שאנחנו עושים וכל התרחשות בחיינו עשויה להיות כרוכה בקיום מצוה או בהקפדה על ביצוע נאות הלכתית, וחוויה אמונית תואמת. אלו הם חיים המאופיינים כחיים של קדושה.

הודש אייר

חדש אייר הוא היחיד שכל עולו בתוך ספירת העמר, ע כל המשמעותיות הקשורות בכך. במקרא קוראים אותו בשם זיו ובהווי החיים והתפילות, אייר. השם אייר בא מאכדיית "אָרְו" ופירושו כמו זיו, אור, והוא בא להדגיש את האור המיוחד שישנו בעולם בחודש זה הבא אחרי חודשי החורף הקודרים כחודש השני של האביב. המסורת היהודית מייחסת סגולות חשובות לאורו של חודש אייר. היא רואה את האור של החודש, כאור מַחִיה ומרפא, מרפא את הגוף ואת הנפש. כפי שזה רמוז ברי"ת של השם אייר "אני יי רופאך" וכותבים את השם בשתי "יודין"- אייר, להדגיש שהריפוי מתייחס לגוף ולנפש. והסגולה הזאת אע"פ שהיא עונתית וקשורה לטבע השנה, באה לו לחודש מכוח הגאולה של יציאת מצרים שבו ריפא הקב"ה את ישראל ממחלות הגוף והנפש שחלו בהם במחנות העבודה של מצרים. חז"ל מספרים כשיצאו בני ישראל ממצרים היו חולים ובעלי מומים בגוף ובנפש, סומין וחיגרים וחרשים, ואף הרגישו את עצמם כעבדים לפרעה, אמר הקב"ה התורה כולה שלמות שנאמר "תורת ה' תמימה", אתן אותה לבעלי מומין? הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה וריפא את בני ישראל מהמומים שלהם ואחר כך הביאם, בחודש סיון, למתן תורה. כשנגלה הקב"ה אל משה בסנה אמר לו: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה" (שמות ג, יד), ולמעשה ערך את המעמד של מתן תורה חמישים יום אחרי כן בו בסיון ומדוע? - מספרים שהקב"ה ריפא את עמ"י בחודש אייר כפי שזה רמוז בשם אייר, אני ה' רופאך. והחודש הזה נקבע לדורות כחודש של ריפוי מגלות ועבודת לדורות הבאים, בו נקבע גם החג של פסח שני ובו נקבעו גם בדורנו סימני גאולה וריפוי מובהקים.

הזיותו – כבר במאה ה-19. אולם, מי שחי בעולם ההלכה, חי בתודעה שרצונו של האדם הפרטי והכללי, משפיע על המציאות. היו תקופות בהם האמונה הזו עצמה הייתה הזיה. כך צפון אפריקה של המאה ה-12, וכך באירופה של המאה ה-19. רק אופטימיסט מטורף יכול היה לחשוב כך. אבל, לפעמים יש שחשבו אחרת מן המציאות היום. אנו למדים היום אותה תורה שלמדו בוולוז'ין ובסלבודקה. בנקודה זו אנו שותפים לאותה השקפת עולם, לאותה מערכת ציונים, לאותה תפיסה היסטורית-הלכתית. אבל בנקודה זו יש פער משמעותי: אם תרצו, הפער בין מורי ורבי שדיבר על רובא דרובא שנמצא אצל הקב"ה, לבין הציונות הדתית. למסקנות שונות, לניסוחים שונים של שאלת חובת האדם בעולמו. אותה נקודה שלמענה הרמח"ל, פרי התרבות האירופאית, ניסח במסילת ישרים. תודעה של כוח ושל רצון, יכולת של רצון – וממילא חובה של רצון – בנקודה זו, הפער בין עולמות של תושבי בית המדרש, היה לא פעם משמעותי ביותר.

אנחנו יושבים בבית מדרש שנמצא במקום שאך זה לפני מאה שנה, ואף לפני חמישים שנה, כל מי שהיה אומר "אם תרצו, פה יהיו ישיבות ויישובים, פה ישבו יהודים, פה תהיה ישיבה וילמדו רמב"ם ור' עקיבא איגר" – היינו מתייחסים אליו במבט סלחני. אילו הזיות וחלומות! הציונות הדתית, ובמידה מסוימת הציונות כולה, אך הדתית במיוחד – בנויה על אמונה – בבוראו של עולם, ואמונה גם כן במנדט, על הפוטנציאל והחובה שבו, שהטיל עלינו. לא כל אחד מסתכל על המתנה הזאת באותה העין. יש שהיו שמחים שהאחריות תהיה פחותה. העול כל-כך כבד, התביעה כה תובענית. מלכו של עולם נותן לנו יותר מידי לעבודת היום. האתוס שמפעילה הציונות הדתית וודאי מנוסח באופן שונה מעט: "אם תרצו!". האם יש לנו ברירה לרצות? פסיכולוגים וסוציולוגים יכולים לומר שיש ברירה, אך האם יש תושב בין מדרש ציוני החושב שיש לו ברירה לרצות או לא?! להגשים את החלום, יש ברירה או לא. הדבר כפוף לתנאים, יכולות ונסיבות היסטוריות – אך לרצות?! יכול אדם להתפלל שמונה עשרה, ולהתפלל 'ותחזינה עיננו' – מבלי לרצות?! אכן, יש דורות שהרצון לחוד, והמציאות לחוד. אדם יכול לחלום בליל 'ותחזינה עיננו', אך הוא קם בבוקר, ושואל מה אני הקטן? יכול לעשות? מה הקהילה הקטנה יכולה לעשות? אם תרצו? אנו רוצים! אך בכל זאת, זו בקושי אגדה. בפן הזה, הציונות הדתית במיוחד – תובענית. תובענות שלפעמים גובלת באכזריות. דורשת, תובעת, מטילה על כתפי האדם היחיד המאוגד, מסע כל כך כבד. אבל יש לעיתים כאלו שאצלם זו באמת הזיה. תושבי בית המדרש, עלינו לפעול להחדיר עול מלכות שמים, לבנות עולם בהתאם לרצונו של מלכו של עולם, עד כמה שידנו מגעת. אך צריך לרצות! אם להגשים או לא – לא תמיד זה תלוי בידנו – לא של אדם, לא של מפלגה ולא של מדינה. לרצות! לחלום! לחזות! איך יתכן יהודי שתורה מקננת בתוך תודעתו, ממלאת רמ"ח ושס"ה שבו – איך יתכן שלא יחלום?! עצם קיומה של כנסת ישראל תלוי בחלומות! חלום אברהם, יצחק ויעקב – עם חולם והולך! וכעת אנו נזרוק את החלום לפח האשפה? יהודי אמור להיות חולם! הריאליזם המופרך, לא מקובל עבור היהודי, ולא מקובל מבחינה מוסרית. בדבר תוכנו של החלום – פה יש לדמיון, למציאות, מה להגיד. הרגע בו אנו נמצאים מהווה מעבר חד במידה מסוימת של יום הזכרון ממנו אנו יוצאים, אל יום העצמאות לתוכו אנו נכנסים. ליום זה, יש נימה מסוימת, נימה של חגיגה. חוגגים את יום העצמאות! זאת כמובן למי שחוגג כך, למי שנוהג ככה. מי שהחגיגה שלו היא השלילה – שלא מוציא דגל, זו החוויה שלו. אך מי שחי כשרואה מסביבו את מה שחוללה ההיסטוריה במשך המאה האחרונה, ואם יש לו רגישות תורנית, יהודית ואמונית, לא יתחיל לתרגם את כל מה שהומצא בהיסטוריה העכשווית והעתיקה, למונחים מסוימים, כפי שיש שרוצים לעשות. להרגיש שאדם חי בתקופה תוססת, מהפכנית במובן המעמיק – איך אפשר שלא להרגיש את זה?! ומי שלא מרגיש, משהו – או בראיית המציאות שלו או בעומק האמונה שלו במלכות שמים – חסר. משהו לקוי. איך להתייחס למציאות ההיסטורית שהתגוללה לא תמיד לנגד עיננו במאה האחרונה? וודאי שיש לכך הרבה דרכים. אך לא להבין שמבחינה יהודית אנו חיים בעידן שיש הרבה לעכל, הרבה להבין והרבה להעריך – איך אפשר? אדישות כזו איננה בעיה רק אמונית. היא בעיה מבחינת השכלה, רגישות, חוויה, והתייחסות לעומק. בעיה בעיניים ובלב של אדם מאמין במלכות שמים, אשר לא רואה את המאורעות

אומרים שהשם אייר שפירושו אור, זיו, בא מגולת בבל והוא בא להזכיר את הגאולה השנייה, את שיבת ציון, שהמשיכה בגאולה שלעתיד לבוא שהיא למעשה ההמשך של שיבת ציון וכינוס הגלויות מכל ארבע פינות העולם שלא התקיימה בימי כורש. אייר נחשב כחודש של ענווה ומשום כך לא יוחסה לו הילה מיוחדת ולא נתייחד לו מקום מיוחד בין י"ב חודשי השנה עד אשר יתגלה זיו המלא. הוא השני ולא הראשון, שני לניסן שהוא הראשון, ממשיתו ומשלימו. והוא מצטרף כחודש ב"ת לבית הגדולה של בראשית ליצור ביחד עם כל י"ב חודשי השנה המסמלים את שבטי קה של אלקים ושכינתו השוררת במקדש שלמה ת"י שנים את האחרית כראשית, את העידן של ימות המשיח (ב-י"ת). "אייר" כותבים בדרך כלל בכתוב מלא, בשתי יודין, ויש כותבים חסר, ביוז אחת בלבד והיות שבכתוב הגט דרושה דייקנות בשם החודש נהגו במקומות שונים לכתוב שני טופסי גיטין לזוג המתגרש והיו מקומות שנהגו שלא לכתוב לגמרי גט בחודש זה ועל טענת הזוג המעוניין להתגרש ענו הרבנים שבחודש אייר שהוא חודש הספירה ולא מתחננים בו, מן הדין שגם לא יתגרשו בו. באייר מועדים רבים הקשורים בגאולה. רוב ספירת העמר נספרת בו. ספירת העמר מקשרת את יציאת מצרים עם מתן תורה והיא במקורה שמחה. עם החורבן ומרד בר כוכבא הפכו ימי העמר לימי אבלות, ימים שבעת הגאולה עתידים להפוך שוב לימי שמחה. מצויים בה את יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ויום העצמאות, יום הרצל, פסח שני, ל"ג בעומר, יום ירושלים, מועדי שחרור חבלי יהודה השומרון והגולן ועוד. בא' אייר – נצטווה משה לפקוד את ישראל. ב' באייר תחילת בניית הבית הראשון (מלכים א,ו,א). ג' באייר – שריפת האנוסים באיקונה בשנת 1556. שחרור העיר צפת בידי צה"ל בשנת תש"ח. ד' באייר - החרבת גוש עציון בשנת תש"ח. ה' באייר – הועלו על המוקד ספרי ישראל בגרמניה 1.5.31. הוקמה מדינת ישראל, תש"ח. החלה פלישת צבאות ערב לא"י. ו' באייר (1920) – החלטת חבר הלאומים על הענקת יפוי כח (מנדט) לבריטניה להקים מדינה יהודית בארץ ישראל ז' באייר – נחנכו חומות ירושלים בימי עזרא ונחמיה. ח' באייר - מוזכרים שמות הקדושים שנהרגו בשפיירא על ידי מסעות הצלב הראשונים. ב' באייר - מת עלי כהן גדול, ונשבה ארון הקודש. י"ב באייר – מדינת ישראל נתקבלה כחברה באו"ם בשנת תש"ט. י"ד באייר – פסח שני והילולת ר' מאיר בעל הנס בטבריה. ט"ו באייר – החל המן לרדת במדבר. י"ח באייר – ל"ג בעומר ויום הלולת ר' שמעון בר יוחאי במירוץ. נפטר ר' משה איסרליש (הרמ"א), בשנת של"ב. י"ח באייר – נוסד אירגון בני עקיבא בא"י בשנת תרפ"ט. י"ט באייר – נפטר בכלא ר' מאיר בן ר' ברוך – המהר"ם מרוטנברג בשנת נ"ג, שנכלא בגלל עליתו לא"י. יום נפילת ירושלים העתיקה בשנת תש"ח. כ"ג באייר - פנוי החקרא מחיל המצב היווני. כ"ז באייר – נפטר ר' סעדיה גאון בשנת ד' תש"ב. פרצה מלחמת ששת הימים בה שוחררו חבלי ארץ שלא שוחררו במלחמת השחרור. – נפטר ר' משה חיים לוצאטו (הרמח"ל), בשנת תק"ו. כ"ז באייר - ביטול ה"עטרות"-מס בצורת עטרות זהב שעליו ויתר דמטריוס השני. כ"ח באייר – יום שיחרור ירושלים. יום הילולה של שמואל

הנביא ועליה לקברו במצפה מתוך פניני הלכה הרב אליעזר מלמד שליט"א
שבוע שעבר: 1 – הפירות שחלים עליהם מצוות השביעית
השבוע: 2 – איבוד פירות וצמחי שמיטה

מותר לקצוץ ענף עץ פרי לצורך גדול, כגון שהוא מפריע להילוך בשביל או כשהעץ שלו שווה יותר מהפירות שהוא נותן. וכן בשביעית מותר לעשות כן קודם שיתחילו לצמוח פירות על הענף או לאחר שהפירות הבשילו ונעשו ראויים לאכילה, אבל משעה שיתחיל הענף להוציא פרי ועד שיעשו הפירות ראויים לאכילה, אסור לקצוץ את הענף או את הפרי שעליו, מפני שבקציצתו הוא מפסיד את הפרי שהתחיל לגדול (שביעית ד, ז; רמב"ם ה, טו-יח). וגם כאשר בעל השדה אינו רגיל לאכול מהפירות שגדלים על האילן הזה שבשדהו, אסור לו לקצוץ ממנו ענף שהחלו לצמוח עליו פירות, שפירות השביעית נועדו לאכילה ואסור להפסידם, ואם יקצוץ את הענף יפסיד את הפירות ויגזול את הרבים שיכלו ליהנות מהם (משנה שביעית ד, י; ר"ש, ר"א ורמב"ם סו). גם פירות

המתרחשים לנגד עיניו. ראשונים בעולמנו ובעולם הכללי תהו בהגדרת האמונה כמצווה או לא, ניתן או לא ניתן, ויש ספרות שלמה העוסקת בנושא. אבל אנחנו, שחיים היום בארץ ישראל, לנו אמורה להיות תחושה, תושבי בית המדרש כאן – כל בוקר לקום ולהרגיש שזה נס! כל בוקר לשלב שתי תחושות שאנו אומרים במעריב – "יראו עינינו וישמח ליבנו". זה שחרית, זו מנחה, זה מעריב. זה אמור להופיע בתת מודע ובמודע של אדם מישראל שחווה את מה שהוא חווה. באחד המחזות של שייקספיר, אחת הדמויות המרכזיות מקוננת: אוי לעיני שראו מה שראו, וכעת רואות מה שהן רואות. יהודי שראה, ממרחק כזה או אחר, את שהיה באירופה בשנים שלפני קום המדינה יכול לחוש את אותם הדברים של שייקספיר מן הצד ההפוך, ולומר: "אשרינו מה שראו עיניי, ומה שהן רואות כעת". גם בעיצומו של ניתוח תוספות או ר' עקיבא איגר, אמור הלימוד להיות מושתת על תודעה עמוקה ומקיפה שאנו נמצאים כאן ואשרינו שאנו נמצאים כאן. במודעות – עד כמה הדבר משמעותי, עד כמה הוא מהפכני ועד כמה הסבא והסבתא שלכם ושלי לא חלמו ולא חשבו, ואף לא רצו! בקושי חלום, בקושי הזיה. זו התשתית. זה מה שהקירות אומרים לנו בבית המדרש. מי ששומע את הקולות המהדהדים מכותלי בית המדרש, יכול להבין יותר טוב מה המסר שיש בבית המדרש עצמו. אשרינו, זכינו! אשרי מי שכמו הרב עמיטל בשעתו קירבו את המהלך הזה, כשראו מהלכים רבים שונים לחלוטין. שנבין גם כן את האחריות שמלווה אותנו כפי שהיא לוותה את הרב עמיטל ז"ל. תחושה השליחות ההיסטורית, אמונה שאם נרצה – ויש עוד קורטוב או יותר מקורטוב של חלום. חובתנו היא שאם יש קורטוב, להוריד זאת לחצי קורטוב ולרבע קורטוב. נחיה מתוך אמונה עמוקה – בחלק מפני שאמונה זו נחוזה כשלעצמה כחלק מעבודת ה' שלנו, באמונה וביטחון, והיא גם כלי הנדרש והנצרך כדי שהחלומות שיש לנו בס"ד יוכלו להפוך למציאות חייה ותוססת. גורלנו".

חיים ספיר (וייספיט) ז"ל

בה' באייר תשפ"א הסתלק לבית עולמו גדול המתאגפים בישראל (17 שנים אלוף ישראל והמכביות), לוחם אצ"ל (וצה"ל) נועז וקצין חבלה יוצא דופן בצה"ל, מן האנשים שהמדינה קמה בזכותם. כגבורי אצ"ל אחרים תרומתו-תרומתם המכרעת להקמת המדינה וקיומה לא זכתה להכרה הראויה. נולד בתל אביב לאליקים גצל ולהניה ויספיט, ממיסדי קרית מצקין

(שכונת הצריפים), בהיותו בן 5. בגיל 11 החל לפיתח כישורו הטבעי לאיגרוף והתפרנס למחיתו מעבודה כמסגר. בגיל 13, (1942), הצטרף למועדון מכבי חיפה וגם התגייס לאצ"ל. כלוחם אצ"ל השתתף בפעולות נועזות ובכללן פיצוץ מתקן מכוון הרבכת בחיפה, "ליל האירונים", פשיטה על שלושה בסיסי חיל האוויר "המלכותיים" הבריטי והשמדת מטוסיו (ולמעשה סילוק חיל אויר זה מהארץ) 25-26.2.46, פיצוץ תחנת הרכבת חיפה מזרח (20.9.46), פעולה נועזת בה הציב עם חבריו בתוך התחנה חבית חומר נפץ, החבית סומנה באופן בולט וצעקו בערבים לנוסעים הערבים "ברוד", פצצה והודיעו טלפונית לבריטים עליה, הכל למניעת נפגעים בנפש. חבלנים בריטים, במקום להמלט ניסו לגרור את החבית וגרמו לפיצוץ שהחריב את המבנה. השתתף בנסיון לחטוף קצין בריטי בכיר. הפך למבוקש ע"י השלטון הבריטי, ברח לראש פינה ומשם המשיך לפעול. כשאר אנשי אצ"ל נרדף על ידי מנהיגי היישוב, אך בניגוד לאמור בוויקיפדיה, הוא לא הוכה בידי אנשי ההגנה, לא העז להכותו. עם קום המדינה צורף שפיר, יחד עם יוצאי אצ"ל נוספים, לחטיבת אלכסנדרוני, השתתף במלחמת העצמאות, בין היתר בכבוש זרנוגה (במקור כפר יהודי בשם זרנוקא) והצטרף לצה"ל. בשל מומחיותו הנדירה בחבלה, שרת בצה"ל ביחידה לסלוק פצצות אך סולק מקורס קצינים בשל היותו איש אצ"ל. ולאחר מכן השתחרר. בשנות ה-60 התבקש לחזור לצבא. לנוכח יכולותיו המיוחדות, לאחר ששלושה חבלי צה"ל שילמו בחייהם על נסיונות פרוץ פצצות ומוקשים התבקש לחזור לשרות אך התנה חזרתו בהשלמת קורס הקצינים,, השלימו ושרת עד פרישתו בדרגת רב סרן (1981). שפיר היה אלוף ישראל

שראויים לאכילה בשעת הדחק, יש בהם קדושת שביעית, ואפילו אם הם ראויים לאכילת בהמה בשעת הדחק (שבה"א ז, יג, א). אמנם אם בפועל אין נוהגים להשתמש בהם לאכילה, אין בהם קדושה, למרות שניתן היה להאכילם לבהמה. לפיכך, אין קדושת שביעית על דשא ועשבים שוטים צומחים בגינה, הואיל ואין נוהגים לתת אותם למאכל בהמה. וכן הדין לגבי צמחים ששימשו בעבר להכנת צבע או לצרכי כביסה, ובזמנינו השימוש בהם התבטל כליל, שלא חלה עליהם קדושת שביעית, ומותר להפסידם או להשתמש בהם לצרכי הסקה. וכן הדין לגבי קליפות וגרעינים, שאם אין רגילים לאוכלם, אין בהם קדושת שביעית (להלן ד, ב יש שרצו לקבוע מחלוקת האם הולכים אחר ה'ראוי', היינו שאם הפרי ראוי לאכילה בשעת הדחק, למרות שאין נוהגים לאוכלו כלל, יש בו קדושה. או שהולכים אחר 'העומד', שאם בפועל אין נוהגים לאוכלו או להאכילו לבהמה, אין בו קדושה (עיין קטיף שביעית ה). אולם באמת לא מצאנו דעה שסוברת שהולכים אחר 'הראוי' אלא הכל לפי מה שנוהגים בפועל. וכן מבואר בחזו"א שביעית יד, י; מעשרות א, ל. וכן במנחת שלמה ח"א נא, כג, לגבי לולב. וכן בשו"ת אז נדברו ד, סו, לגבי דשא. ולגבי קליפות תפוזים אין מחלוקת אלא הכל תלוי במציאות, מרן הרב (משפט כהן פד) דיבר על מציאות שאכלו אותן, וממילא היתה בהן קדושה, והחזו"א דיבר על מציאות שלא אכלו אותן וממילא אין בהן קדושה. נראה לענ"ד שמה שביארו במשנה שביעית ד, ז-י; רמב"ם ה, טו-יח, שמותר לקטוף פירות שהביאו שליש שהם ראויים לאכילה בשעת הדחק, הוא בזמן שאכן היו רגילים לאוכלם בשעת הדחק. אבל כיום שגם בשעת הדחק אין רגילים לאכול פירות שהגיעו לשליש בישולם, אסור לקטוף ענף או פירות עד שבפועל הפירות יגיעו למצב שכיום רגילים לאוכלם בשעת הדחק. אמנם אם הקוטף ירצה לאוכלם כבר משיביאו שליש מותר לו לקוטפם כדי לאוכלם.

בשבע הבא בעז"ה: ח – פירות שנשמרו ופירות שגודלו בעבודה אסורה מספר האגדה

מדרש תנחומא - בובר, פרשת תצוה, סימן י (עמ 8 בקובץ) ספר והז'היר - שמות, דף ק, עמ ב.

מ מעשה ב'ר' יוחנן בן אלעזר, שהיה יושב תחת תאנה אחת, והיתה התאנה מלאה תאנים יפות. ירד טל והיו התאנים שואבות דבש, והיה הרוח מגבולו בעפר. באה עז אחת והיתה מנספת חלב בדבש, וקרא לתלמידים ואמר להם: באו וראו דגמא מעין העולם הבא, שנאמר: "והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב" (ויאל ד, יח).

פיוט

פיוט עכשוי ליום העצמאות במסורת יהודי מרוקו, שנתחבר על ידי נסים דהאן. שני הבתים הראשונים מוקדשים לתיאור סבלם של ישראל, ויש מקום להשערה כי הסבל המדובר כאן הוא סבלם של החיילים הנאבקים במלחמה; הבית השלישי מתאר את זוהרו של הנצחון העתידי, והרביעי – מבטא את כיסופי הדובר לירושלים. חרף רוח הניצחון המקווה, דומה כי במוקד פיוטנו עומדת החרדה, חרדה מפני הבאות; עוצמתן הרגשית של שני הבתים הראשונים מאפילה כביכול על שני הבתים האופטימיים יותר שלאחריהם. ביטוי בולט לכך הוא תיאור דם החיילים במילים הנוקבות "דמם נזרק לאות", המרמזות לדם קרבן הפסח במצרים, אשר סימן עבור הקדוש ברוך הוא היכן הם בתי ישראל, והיכן אל לו למשחית לבוא (שמות יב, ג): "והיה הדם לקם לאת על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהפתי בארץ מצרים". הבטחת הקדוש ברוך הוא בפסוק הופכת, בהקשר של פיוטנו, לתפילה אקטואלית.

אֶסְיִיר תִּקְוַת דָּמִים נִזְרַק לְאוֹת
הֲלֹא הִם הַמְדַבְּרִים תַּחַת סוּעָה וְסוּפוֹת
תַּחַת לַחֲץ, לַחֲץ עוֹל זָר, עוֹל זָר שׁוֹד
שׁוֹד שֶׁבֶר וְתִלְאוֹת

אֶרְצֵנוּ דָם בְּנִיזָה צוֹעֵק
שׁוֹתִים פֹּסֵס רַעַל וְכְדוּמָם שׁוֹתֵק
שֶׁפְּכֵי דְמַעְתָּךְ כִּי הָאוֹיֵב אוֹרֵב
לְלַחוּצִים בְּצַר שְׁחוּרִים פְּעוֹרֵב

וּבְשׁוֹב בְּנִיזָה אֶלֶיךָ מִנְצָחִים
אֵי דְגִלְמֵ יִתְנוּסֵס לְנִצַּח נְצָחִים
הַיֵּדֵד יִהְיֶה יוֹם זֶה גְדוֹל וּמְשֻׁמָּם

באיגרוף במשך 17 שנה. הוא הוכתר כאלוף ישראל במשקל חצי בינוני, בתחילה כחבר מכבי חיפה ולאחר מכן בבית"ר טבריה, בית"ר קריית מוצקין, א.ס.א. - טכניון בית"ר ישראל. היה חבר בנבחרת ישראל עם חברו, נחמן פרקש. בתחרות האיגרוף של המכביה השישית שנערכו באולם גל רון ביפו בספטמבר 1961 זכה שפיר במדליית זהב במשקל חצי בינוני לאחר שניצח בקרב הגמר את שארל פיטוסי מצרפת, ב"קרב היפה ביותר" של ערב הגמרים. שפיר השתתף ב-217 קרבות וסיים עם מאזן של 204 ניצחונות, 11 הפסדים, 2 תיקו, ומעולם לא נוצח בנוק-אאוט מול מתאגרפים

קרב הפרישה, תיקו בין אב ובנו במשקלו. ב-17 באפריל 1979 ערך את קרב הפרישה שלו בקולנוע

אורות מול בנו הבכור, אליקים, בן ה-16 (אז, סגן אלוף ישראל לנוער). הקרב הסתיים בתיקו. היה בעלים ומאמן של מכון שפיר במצקין ואימן גם סטודנטים בטכניון. המשיך לאמן עד מלאת 70. לשפיר נולדו שלושה בנים, שלימדס איגרוף ובת שהיתה

שהייתה אלופת מכבי ישראל בהתעמלות מכשירים, בגיל 9.

פרפראות לפרשה

מלמד אחד אמר לתלמידיו: שלא אומרים עברנו את החג, רק ב"ה הרווחנו חג, וב"ה גם הרבה מצוות. **עוד פירוש על קדושים תהיו שנאמרה בהקהל,** אם רוצים להיות קדושים צריך להתנהג בהקהל ובאחדות, שכל אחד יאהב את חבירו. **"איש אמו ואביו תיראו"** אפי" שהוא **"איש"** שאינו זקוק לאביו ולאמו, מכל-מקום חיוב עליו לכבדם.

ספורים לשבת וליום העצמאות

רבי וולף קיציס רצה לנסוע לארץ ישראל. בא ר' וולף אל רבו הבעל שם טוב, לקבל ממנו ברכה ולהיפרד ממנו. בירך אותו הבעש"ט בברכת הדרך ואחר כך אמר לו: "ר' וולף – היזהר בדבריך. עליך לדעת איך לענות..."

יצא ר' וולף לדרך, ועלה לספינה הנוסעת אל מחוז חפצו. בדרכה, עצרה הספינה לזמן מועט באחד מאיי הים. האנשים שנסעו בספינה יצאו מן הספינה אל האי, כדי לקנות להם דברי מאכל ומשקה, ואחר כך חזרו מיד אל הספינה. גם ר' וולף ירד מן הספינה כדי להתבודד באי בתפילה. אולם מרוב הדבקות שבה היה שרוי, ארכה תפילתו זמן רב, והוא שכח כי עליו לשוב אל הספינה. עד שסיים את תפילתו כבר הפליגה הספינה מן האי. לבסוף נייעור ר' וולף מן הדבקות שבה היה שרוי, והבין כי נשאר לבדו. לפתע ראה לפניו דרך, והלך בה עד שראה לפניו, במרחק מה ממנו, בית אחד. כשבא אל הבית, מצא בו איש זקן, יהודי.

הזקן נתן שלום לר' וולף ואמר לו: "מדוע תדאג כל כך?" "מדוע שלא אדאג," אמר ר' וולף, "הלוא בצרה גדולה אני. ספינתי נסעה ואני נשארתי לבדי!"

על כך השיב הזקן: "אל תדאג מכך. מן הסתם שומר שבת אתה. הישאר אתנו השבת, ולאחר השבת יגיעו לכאן ספינות נוספות שבהן תוכל להפליג הלאה לדרךך." "אחר כך הוסיף: "כאן תוכל למצוא גם מניין יהודים ומקווה לטבול בו את גופך לקראת השבת, כפי שוודאי תרצה."

וכך היה. ר' וולף שבת שם את שבתו, ואחר השבת באו ספינות נוספות אל האי. ר' וולף הלך אל הנמל, והזקן ליווה אותו בדרכו. טרוד היה ר' וולף למצוא ספינה שתיקח אותו מן המקום, אך לפתע שאל אותו הזקן: "ר' וולף, שכחתי לשאול אותך – מה שלום היהודים שבארצך? מה מצבם?" ר' וולף היה טרוד מאוד באותם הרגעים, וענה: "הקדוש ברוך הוא אינו שוכח אותם." מיד אחר כך נכנס אל הספינה, וזו הרימה עוגן והפליגה לדרך. רק אז הרחר ר' וולף בשאלה ששאל האיש הזקן, ובתשובה שענה לו. נזכר ר' וולף במה שאמר לו הבעש"ט לפני צאתו לדרך, וחרטה גדולה מילאה את לבו – "מדוע לא סיפרתי לזקן עד כמה גדול הדוחק והצער של היהודים שבארצתי?" אך את הנעשה אין להשיב.

לבסוף החליט ר' וולף שלא להמשיך בדרכו אל ארץ ישראל, אלא לחזור אל רבו, הבעש"ט. כשבא לפני רבו, בירכו הבעש"ט לשלום ואמר לו: "דע לך, כי הזקן שפגשת אינו אלא אברהם אבינו. בכל יום עומד אברהם לפני השם יתברך ושואל אותו – 'ריבונו של עולם, מה שלום בניי?' והקדוש ברוך הוא משיב: 'לא שכחתי אותם.' ובפעם זו, כששאל אברהם אבינו את שאלתו, ענה לו הקדוש ברוך הוא: 'לא שכחתי אותם, ואם אתה רוצה ראה' – ר' וולף נוסע לארץ ישראל, הוא יהודי טוב ונאמן מאוד. שאל אותו על כך."

– 'אילו היית מספר לאברהם את גודל הייסורים והצער של ישראל בגלותם, היה בוודאי מגיע הגואל. אבל אתה שכחת את מה שאמרתי לך. כעת, בעוונותינו, סיים הבעש"ט ואמר, 'חזרה הגלות לאיתנה.'"

מיד לאחר ההכרזה על הקמת המדינה, כשפלישת מדינות ערב עמדה בפתח, הכריזה הרבנות הראשית שמצווה להשתתף בעבודות להקמת הביצורים בירושלים, ואפילו בשבת. בעקבות ההכרזה, יצאו שומרי שבת רבים והצטרפו לחפירת השוחות והכנת הביצורים. באותו ליל שבת יצא מפקד ההגנה בירושלים, דוד שאלתיאל, לסייר לאורך קווי הביצורים. בשעת לילה מאוחרת, הוא ראה יהודי קשיש שעובד במרץ רב בחפירת שוחה. כשהתקרב אליו ראה שהחופר הוא לא אחר מאשר הראשון לציון, הרב הראשי בן ציון חי עוזיאל, בכבודו ובעצמו. שאלתיאל הופתע ונבדן: "כבוד הרב הראשי חושב שלא נוכל לבצר את ירושלים בלעדיו? ברוך השם יש הרבה שיעשו את העבודה." אך הרב עוזיאל התעקש להמשיך במלאכה והסביר: "ראשית – אני רוצה לשמש דוגמה אישית, כדי שהכול יבינו שאין כאן רק היתר בדיעבד אלא מצווה – בכך מתקדשת השבת. שנית – כל כף אדמה שנחפרת מחישה את הגאולה, ובכך רוצה אני להשתתף."

אל מניטו, הרב יהודה ליאון אשכנזי, פנה בחור בתהליכי גיור, ועל פניו ניכרה עצבות. "כבוד הרב. אני מאוד רוצה להתגייר, אך איני מתכוון לקיים את כל המצוות. רבים אמרו לי שאם כך, אין טעם שאמשיך בתהליך הגיור." מניטו שוחח ארוכות עם החבור, והבין שאף על פי שאינו

מתכוון לקיים את כל המצוות, הוא רוצה לקשור את גורלו בגורל עם ישראל. שאל אותו מניטו: "האם יש מצוות שאתה מתכוון לקיים?"
הבחור השיב "ודאי שיש." השיב לו מניטו: "אם כך, עלה והצלח בתהליך הגיור."
כשנדע הסיפור, תקפו רבים את פסיקתו של מניטו, בטענה שהיא נועזת ואף מוטעית. אך מניטו עמד על שלו: "הג'ר אינו צריך לקיים את כל המצוות כמעשה קוף. קודם עליו לקבל עליו עול מלכות שמיים ורק לאחר מכן עול מצוות."

שבת שלום, יום עצמאות שמח

